1000
TEMEL
ESER

"Mes'udum çünkü muvaffak oldum"

M. Atatürk

M. KEMAL ATATÜRK'ten yazdıklarım

Sadece İncelemek İçindir
Ücreti Yoktur
İnceledikten Sonra Siliniz ve Bulursanız Satın Alınız.

Prof. Dr. A. AFETİNAN

Levent Şahverdi Arşivi

Prof. Dr. A. AFETİNAN

M. KEMAL ATATÜRK'ten YAZDIKLARIM

BİRİNCİ BASILIŞ

M.E.B.

DEVLET KİTAPLARI

MİLLİ EĞİTİM BASIMEVİ — İSTANBUL 1971

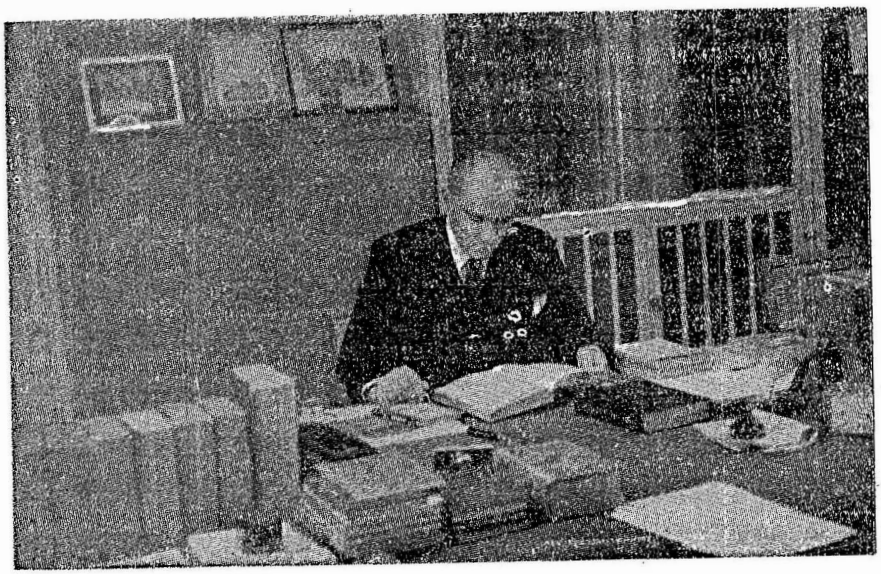
Levent Şahverdi Arşivi

1000
TEMEL
ESER

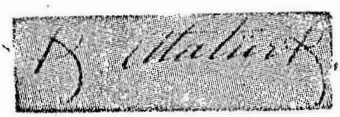
55

Millî Eğitim Bakanlığının 23/I/1971 tarih ve 514 sayılı mucipleri, Yayımlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğünün 23/I/1971 tarih ve 1036 sayılı emirleriyle birinci defa olarak 50.000 adet basılmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

"Mes'udum, çünkü
muvaffak oldum,,

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Kitaplar, insanlar arasında düşünce ve bilgileri, inanç ve duyguları yayan, zekâ ve kültürün, ilim ve sanatın, değer hükümlerinin dünya ölçüsünde paylaşılmasına ve zaman içinde devamına yardım eden vasıtalardır. Kitaplar, bir milletin kültür değerlerini dünden bugüne taşıyan varlıklar olarak millî kültürün temel taşları ve aynı zamanda insanlığın paylaştığı ilim ve fikir dünyasına açılan kapılardır.

Bu vasıflariyle kitaplar, milletlerin ve insanlığın zekâsına ve kültürüne büyük tesirleri bakımından medeniyetleri yayan ve tarihi yapan kuvvetlerin başında gelir

Eski çağlardan beri yazılan kitapların değerleri çok değişik olmuştur. Yazıldıkları yakın çevre ve zaman içinde bile, pek az okurun ilgisini çekebilen kitaplar yanında, uzun yıllar ve hatta asırlar boyunca zevk ve istifade ile okunan ve dünya ölçüsünde rağbet gören kitaplar vardır. Bir milletin veya insanlığın fikir ve kültür hazinesini teşkil edecek kitaplar temel kitap değerini kazanır.

Kitabın eğitim ve kültür bakımından değerini göz önünde tutan kalkınma plânımız, üstün

Levent Şahverdi Arşivi

vasıfta eserlerin hazırlanıp yayılmasına da özel bir yer ayırmıştır.

Eski Türk yazarlarının eserleri, yeni nesillerin anlayacağı gibi sadeleştirilerek basılacak, Batı kültürünün temel eserleri dilimize çevrilerek yayınlanacaktır. Bu suretle İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı Dönemi içinde bin ciltlik bir Temel Eserler Kitaplığı vücuda getirilmesine çalışılacaktır.

Böyle bir temel eserler serisinin kültür hayatımıza yapacağı hizmetin değeri büyüktür. Bir taraftan alfabe değişikliğinin ve dilde özleşme akımının zarurî olarak nesiller arasında meydana getirebileceği boşlukları doldurmak mümkün olacak ve böylece millî kültür mirasımızın yeni kuşaklara intikali sağlanacaktır. Diğer taraftan bütün insanlığın ve medeniyet dünyasının müşterek malı haline gelmiş olan ilim, kültür ve sanat hazinelerinden yabancı dilleri bilmeyenler de faydalanabileceklerdir.

Bilhassa bugünün dünyasında, çağımızın istediği insan şahsiyetinin teşekkülü bakımından, kitabın değeri daha çok önem kazanmıştır. İnsanın tabiat karşısındaki gücünün temelini teşkil eden ilim ve teknoloji gibi. insanın kendi kendisini tanıması ve geliştirmesı bakımından büyük bir kaynak olan felsefe, edebiyat ve sanat eğitimi de bir seçkinler zümresinin imtiyazı olmaktan çıkmıştır. Millî eğitim davasını sadece bir okullar meselesi sayan dar görüşün ötesinde, vatandaş eğitimini her bakımdan sağlayacak bir dev-

Levent Şahverdi Arşivi

let anlayışını, bütün batılı ülkelerde olduğu gibi, biz de benimsemiş bulunuyoruz. Bu eğitim, özel yayınevlerinin kendi imkân ve ölçülerine bırakılamayacak bir şümul ve mâna taşır.

Millî Eğitim Bakanlığının ele aldığı temel kitaplar yayını, millî kültür ve sanatımızın değerlerini, ilim ve sanat dünyasının müşterek hazinelerini Türk okuruna ulaştırmakla, bugünkü ve yarınki nesillerin düşünce ve zevk olgunluğuna katkıda bulunmuş olacaktır. Her bakımdan güzel neticeler vadeden bu teşebbüse fikir, sanat ve ilim adamlarımızın yardımcı olacaklarını ümit ediyorum.

Memleket fikir hayatına kazandırmak istediğimiz değerler bakımından iyi seçilmesi gereken temel kitaplar, okul öğrenimini desteklemek ve tamamlamak, Türk gençliğinin kabiliyetlerinin geliştirilmesini ve bütün vatandaşlarımızın faydalanacağı bir temel kitaplığın teşkilini hedef almaktadır.

Süleyman Demirel
BAŞBAKAN

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Bir milletin kültürü, geçmişinden süzülüp gelen maddî ve manevî değerlerin tümü ve zaman içinde kendisine has, duyuş, düşünüş, ifade ediş tarzı ile ortaya çıkmaktadır.

Dünya milletlerinin, çeşitli kültürleri vardır. Bunlar arasında Türk milletinin kendine özgü, köklü ve zengin millî kültürü büyük önem taşır. Bu kültür, Türklüğün doğuşu ile başlamış, zamanla gelişerek, binlerce yıl, Türk toplumlarını "millet" olarak ayakta tutmuş, onlara "Türklük" damgasını vurmuştur.

Türk kültürünü meydana getiren bütün değerleri araştırmak, tanıtmak, bunları daha verimli ve yaratıcı unsurlar olarak geliştirmek millî vazifelerimizdendir. Bin Temel Eser yayımı bu amaçla başlamış, sayıları arasına, millî kültür ve sanat eserlerimizle birlikte, tanınmış diğer ilim, fikir ve sanat eserlerinin tercümelerini de almıştır.

Bin Temel Eser serisinde yayımlanan kitapların, Türk gençliğinin ve vatandaşlarımızın geniş ve ileri bir dünya görüşüne sahip, geçmişine bağlı, tarihi ile gurur duyan ve geleceğe ümitle bakan vatansever, bilgili kişiler olarak yetişmelerinde faydalı olacağına inanıyorum.

Prof. Dr. Orhan OĞUZ

Millî Eğitim Bakanı

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
I — Mustafa Kemal Atatürk'ün biyografisi .	3
II — Mustafa Kemal Atatürk'ün fikrî hayatı . . .	19
1) Not ettiğim kısa cümleler	35
2) M. Kemal Atatürk'ten yazdıklarım .	40
3) M. Kemal Atatürk'ün el yazıları ile çeşitli konular	57
III — M. Kemal Atatürk'ün muvaffakiyet sırları	105
Sonuç	119
M. Kemal Atatürk'ün el yazısından örnekler (Atatürk İlkeleri)	125

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

ÖNSÖZ

Türk milleti tarih boyunca çeşitli coğrafî bölgelerde devletler kurmuş ve medenî eserler meydana getirmiştir. 1920 yılında ise, tarihte ilk defa Türkiye adını kullanarak Ankara'da bir hükümet teşkil edilmiştir "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti". 1923 yılında "Türkiye Cumhuriyeti" bütün devletlerin resmen sınırlarını tanıdığı yeni bir Türk devletidir. Bundan önce hemen tarihin her devrinde kurulmuş olan Türk devlet ve imparatorluklarının resmî unvanları ya o devleti kuranın veyahut da o bölgeye mahsus bir Türk kabilesinin adına göredir. Bunların içinde tek istisna, başına bir sıfat eklenen "Gök Türk Devleti"dir (552 - 745).

Ancak Osmanlı İmparatorluğu için yabancıların bazen Türk adını, resmî olmamakla beraber, kullandıkları görülür.

Millî hâkimiyete dayanan prensibe göre, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu M. Kemal Atatürk'tür.

Türkiye Cumhuriyetinin birlik halindeki vatanı, derin bir medeniyet tarihine malik olmuştur ve bugün, burada Türk vatandaşı olarak yaşayanlar, her devirden kalma medeniyet eserlerinin varisidirler.

Kurtuluş savaşı sonucu 1922 de istilâdan kurtulan yurdumuzda, cumhuriyet idaresi altında, demokratik müesseselerin yerleşmesine önem verilmiştir. Türk inkılâbının yürürlüğe girmesi ile milletimizi son asırlarda medeniyet yolunda geri bırakmış müesseseler kaldırılmış, yerlerine dünya medeniyet âlemine uyacak müsbet ve sosyal ilimlerin öngördüğü yeni düzenin yerleştirilmesine çalışılmıştır.

XIX. yüzyıl Osmanlı devrinde islahat hareketleri görülmüş fakat bunlar cemiyet hayatında köklü değişikliklere gidememiştir. Ancak Türk milleti için bir hazırlık safhası olarak kaydedilebilir. Cumhuriyet devrimiz inkılâp hareketleriyle karakterize edilir. Bu inkılâp devlet kurucusu Ata-

Levent Şahverdi Arşivi

türk'ün şahsî teşebbüsü ile olmuş ise de, o bizzat bunu "Türk İnkılâbı" olarak ifade eder.

Bu inkılâbın yönünü tespit için Atatürk'ün fikrî hayatını takib etmek gerekir, çünkü o hem asrının ve çevresinin entellektüel gelişmesinin, hem de millî bünyemizin gerçeklerinin tesiri altındadır. Bu itibarla Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasındaki zamanda, Türkiye Cumhuriyetinde öngörülen inkılâp hareketleri diğer doğu ülkelerine de örnek olmuştur. Bunun için Atatürk'ün kişiliği ve onun fikrî hazırlık safhası çok önemlidir.

Millî Kurtuluş hareketimizin içinden doğan bu inkılâp konuları, Atatürk'ün nutukları ve konuşmalarıyle, kamu oyunu hazırlayan tutumu dikkatle incelenmeye değer. İşte bunun içindir ki, büyük Nutuk, söylev ve demeçleri, tâmim ve telgrafları toplanmış ve Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır. Bunlar bütünü ile bu devir tarihimizin birinci elden kaynaklarıdır.

Benim şahit olduğuma göre, Atatürk resmî nutuklarını, bilgileri topladıktan sonra bizzat sentezini kendisi yapardı.

Esasen bütün yazılarında kendine has uslûbu daima kolaylıkla anlaşılabilir. Hatta son Meclis açış nutkunu (1 Kasım 1938) dahi hasta yatağında yazmış olduğunu biliyorum.

Atatürk çok kitap okur ve bu okuduklarını etrafına yayarken çeşitli konular üzerinde tartışmalar yapmayı severdi. Çevresinde bulunanların bilgilerinden de istifade eden Atatürk'ün, fikirlere açıklık ve yön vermede büyük başarı sağladığı görülürdü.

Bu kitapta, M. Kemal Atatürk'ün biyografisi ile çeşitli vesilelerle not ettiğim sözlerini topladım. Bunlardan bir kısmını sonradan kendisine gösterdiğim vakit düzeltmeler yapmıştır. Bazıları da doğrudan doğruya kendi el yazılariyle olanlardır.

Bu sözler pek tabiîdir ki, herhangi bir konuşma mevzuu içinde bazı olayların açıklanması için söylenmiştir. Bütün bunları Atatürk'ün entellektüel yaşantısının birer belgesi olarak veriyorum.

Prof. Dr. A. Afetinan

Levent Şahverdi Arşivi

M. KEMAL ATATÜRK'TEN YAZDIKLARIM

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

I M. KEMAL ATATÜRK'ÜN BİYOGRAFYASI

Yıl 1881, Mayıs ayının çiçekli, yeşil bir günü Selânik koyuna hâkim yamaçtaki mahallenin üç katlı pembe evinde Zübeyde Hanımın bir oğlu dünya'ya gelmiştir[1]. O sırada Rüsumat'ta memur olan kocası Ali Rıza Efendi, bu müjdeli haberden büyük sevinç duymuştur. Bu Türk ailesinin akraba ve mahalle muhiti, küçük Mustafa'nın annesinin lohusa yatağını günlerce ziyaret ederek, yavruya mutlu, uzun ömürler dilemişlerdir. Bu beşikte yatan sarışın çocuğun, ellisekiz yıl sonra Osmanlı padışahlarının İstanbul'daki Dolmabahçe sarayında, Türkiye'nin ilk cumhurbaşkanı, M. Kemal Atatürk olarak bir sonbahar ayında (10 Kasım 1938) ölümüne bütün Türk milletiyle beraber, dünya milletlerinin acı duyarak ağlıyacaklarını, Selânikli akrabaları ve dostları o zaman acaba hiç akıllarına getirmişler midir? Şüphesiz ki hayır. Çünkü Mustafa, o tarihte Osmanlı devletinin başında bulunan hanedana mensup bir şehzade olarak doğmuş değildi. O, sadece Osmanlı İmparatorluğunun bir tebası olarak nüfus kütüğüne yazılmıştır. Doğum müjdesi, komşu ve mahalle çev-

[1] M. Kemal'in doğum günü için, Cumhurbaşkanlığı genel sekreterliğinden bir soru üzerine verilen cevap şudur: 12/XI/1936 tarihli yazıda, Atatürk'ün doğum gününün 19 Mayıs 1881 olduğu kaydedilmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

resinden dışarı çıkmamıştır. Fakat, büyüyen Mustafa Kemal'in tanınması derece derece yayılmış ve her kula nasip olmayan bir hızla ilerlemiştir. O'nun zekâsı meslek hayatına ve cemiyet çevrelerine yeni bir ışık olarak girmiş ve en hareketli tesiriyle parlak izler bırakmıştır. Yarım asırlık ömründe Türkiye'yi kurtarmış muzaffer bir başkumandan, Türkiye Cumhuriyetini kurmuş bir devlet reisi, Türk devriminin önderi ve nihayet dünya milletleri tarafından "büyük adam" tanınan bir Türk olarak tarihe geçmiştir.

Bugün dahi Türkiye, ekseriya "Atatürk Türkiyesi" diye anılır. Bu bakımdan O'nun Selânik nüfus kütüğünden itibaren, tarih sahifelerindeki hayatını bilmek, yarım asırlık Türk tarihini tetkik etmek demektir.

Küçük Mustafa okul yaşına geldiği vakit, Babası Ali Rıza Efendi oğlunu yeni tarz mektepte okutmayı kararlaştırmıştır. Fakat annesi eski tarz eğitim ve öğrenim görmesini istiyordu. Bu iki fikrin, yani eski ve yeninin çarpışması, küçük Mustafa'da ilk derin izini bırakmıştır. Annenin arzusu sadece mektebe başlama törenini yapmakla yerine getiriliyor. Baba ise oğlunu ertesi gün yeni tarz mektebe kaydettiriyor. Fakat ne yazık ki memuriyetten ayrılarak kereste ticareti yapan genç baba, oğlunun okumasına şahit olamayacaktır. Mustafa, daha ilkokul çağında babadan yetim kalmıştır. Ancak O, ailevî güçlüklere rağmen öğrenimine devam ediyor. Selânik Askerî Rüştiyesine imtihan vererek giriyor (1893) Burada matematik öğretmeni Mustafa Efendi talebesinin kaabiliyet ve kemalini beyendiği için

Levent Şahverdi Arşivi

O'na Kemal adını veriyor. Mustafa Kemal 1895 de, doğduğu şehirden çıkarak, Manastır Askerî İdadisine yatılı talebe olarak giriyor. Orada şiir ve edebiyata merak sarmıştır. Tatil zamanlarında ise Selânik'teki Frerler mektebinde Fransızcasını ilerletiyor. Mart 1899'da Mustafa Kemal'i İstanbul Harp Okulunun piyade sınıfında kayıtlı buluyoruz. O bir taraftan normal derslerine çalışırken, diğer taraftan hür fikirli şiir ve yazıları okuyor ve sınıf dışında arkadaş gruplarıyle aralarında münakaşalar ve münazaralar yapıyorlar. O aynı zamanda hitabete de çok meraklıdır.

1902'de Harp Akademisine ayrılan M. Kemal memleket idaresinin durumu üzerinde düşünmektedir. O bir yadan askerlik derslerine çalışır ve onlar üzerinde meslekî bilgilerini kuvvetlendirirken, diğer taraftan da siyasî konular üzerinde fikrini işletmektedir. M. Kemal istibdat idaresini İstanbul'da daha yakından hisseder olmuştu. Harp Akademisinin genç subay talebeleri; yeni fikirler etrafında toplanmakta, hatta el yazısıyle bir de gazete çıkarmaktan çekinmemektedirler. Yüzlerce Harp Okulu talebesine hitabeden bu yazılar, bizzat M. Kemal'in kaleminden çıkmakta ve bu faaliyeti de o idare etmektedir. Bu hal mektep idaresi tarafından haber alınmakla beraber, kendilerine karşı cezai tedbir alınmadığını ve müsamaha ile karşılandığını bizzat M. Kemal hatıratında itiraf etmiştir. O üç yıllık talebeliği esnasında anlayışlı, zeki ve çalışkan olarak hocalarının takdirini ve dikkat nazarlarını çekmiştir. Ancak o kendi benliğinde manevî huzursuzluk içinde idi, mana ve mahiyetini bir türlü anlayamadığı duygula-

Levent Şahverdi Arşivi

rın tesiri altında küskün, kederli ve içinden gelen bir isyan duygusuyle dolu halde yaşıyor, okuyor, ne bulursa okuyor ve yazıyordu. Harp Akademisinde ve devlet merkezindeki izlenim ve incelemeleri onda derin izler bırakacak kadar kuvvetlidir. Hocalarının verdiği askerî problemleri halletmeye çalışırken, âdeta istikbalin meydan muharebelerini idare eden bir kumandan edasındadır.

11 Ocak 1905'te Mustafa Kemal Harp Akademisinden yüzbaşı rütbesiyle mezun olmuştur. Siyasî faaliyetlerine ise birkaç arkadaşıyle toplantılar yaparak devam etmektedir. Fakat içlerinden birinin haber vermesi üzerine İstanbul'da birkaç ay tevkif ediliyor. Hapisten çıkar çıkmaz da, Suriye'deki beşinci ordu merkezi olan Şam'a gönderiliyor (5 Şubat 1905). Bu münasebetle Osmanlı idaresinin Suriye'deki durumuna yakından şahit olmuş ve çeşitli fırsatlarla bu memleketin her tarafını gezmiştir. O, sivil ve askerî idareyi iyi görmemektedir. 1906 yılının Ekim ayında, birkaç fikir arkadaşıyle beraber "Vatan ve Hürriyet" namı altında gizli, siyasî bir cemiyet kuruyorlar. Suriye, Lübnan ve Filistin'deki bazı merkezlerde bizzat bu cemiyetin şubelerini yaymaya çalışmış ve bu cemiyeti asıl Makedonya'da faaliyete geçirmek istemiştir. Bazı arkadaşlarının yardımıyle Selânik'te bu cemiyetin bir şubesini kurabilmiş ise de, askerî vazifesinin başına dönmek zorunda kalışı onu tekrar Suriye'ye gitmeye mecbur bırakmıştır. 1907 yılında M. Kemal'i kolağası rütbesiyle Makedonya üçüncü ordu müşürlüğünde vazife almış olarak buluyoruz. Daha evvel kendi kurduğu siyasî ve gizli cemiyet şubesinin Se-

Levent Şahverdi Arşivi

lânik'te "İttihad ve Terakki" cemiyeti içinde yer aldığını görünce O da bu faaliyete iştirak etmiştir.

23 Temmuz 1908'de Hürriyetin ilânı, Osmanlı Devletinde ikinci Meşrutiyet devridir. M. Kemal, bundan sonra ordunun politika ile uğraşmasını istememektedir. Bu itibarla asıl ordunun ıslahını, subayların talim ve terbiyesinin esas olduğunu kabul ettirmek için uğraşmış ise de, iktidarı ele alan ve siyasî bir parti olarak işbaşına geçen İttihad ve Terakki mensupları, bu fikri kabul etmemişlerdir. M. Kemal bu fikrinin bir tatbikatı olarak bu yıllarda, birtakım askerî meselelere ait telif ve tercümeler yaparak neşretmiştir[2].

Meşrutiyetin ilânından sonra Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası olan Trablusgarp'ta hürriyete karşı gelmek isteyenlerin durumunu tetkike memur edilen M. Kemal, dönüşte de Bingazi ve Girit'e uğramıştır.

---

[2] General Litzman'dan Tercüme: Takım'ın Muharebe Talimi, Selânik 1324 - 1908. (64 Sahife) Asır Matbaası.

Cumalı Ordugâhı. Süvari, Bölük, Alay, Liva Talim ve Manevraları Selânik 1325 - 1910. (41 sahife).

Beşinci Kolordu Erkân-ı Harbiyesi Tâbiye ve Tatbikat Seyahatı (40 sahife) Selânik 1327 - 1911.

General Litzman'dan Tercüme. Bölüğün Muharebe Talimi. İstanbul (74 sahife) 1328 - 1912.

Zabit ve Kumandan ile Hasbihal. (35 sahife) 1918 (Sofya Ataşemiliteri Erkan-ı Harbiye Kaymakamı).

Not: Bu son kitap 1. Fırka Erkânı Harp Binbaşısı Mehmet Nuri'nin (Conker) "Zabit ve Kumandan" (Dersaadet, Nisan 1330, Tanin Matbaası) adlı kitabı üzerine yazılmıştır.

Bu kitapların hepsi birarada "Atatürk'ün Askerliğe Dair Eserleri" adı altında İş Bankası "Atatürk ve Devrim Serisi" içinde 1959'da basılmıştır. No. 8.

Levent Şahverdi Arşivi

31 Mart vakası diye anılan (13 Nisan 1909) irtica hareketine karşı Selânik'ten müdahale eden "Hareket Ordusu" kurmaylığını yapan ve İstanbul halkına hitabeden beyannameyi kaleme alan yine O'dur. Bu yıllarda, O tenkid ettiği Osmanlı ordu teşkilâtını ıslah etmek ve gelecek harp için esaslı bir surette hazırlamak fikrindedir. Fakat ne rütbesi ne de vazifesi bu işe müsait değildir. Selânik'te alay kumandanı iken, Arnavutluk'ta çıkan ihtilâl hareketine, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın kurmay başkanı sıfatıyle iştirak etmiştir. 13 Ocak 1910 da Redif 11. Selânik Tümeni Kurmay Başkanlığına tayin edilmiştir.

1910 da Fransa'daki "Picardie" askerî manevralarına Türk ordusunu temsilen gitmiştir. Eylül 1911 de M. Kemal'e İstanbul'da Genel Kurmay Başkanlığında bir memuriyet veriliyor. Fakat bu sırada İtalyanlar Trablusgarp'a hücum ediyorlar. O, Mısır yoluyle derhal buradaki müdafaaya koşmuştur. Burada binbaşılığa terfi etmiş ve 1912 yılında Tobruk ve Derne karargâhlarındaki mukavemet hareketlerini idare etmiştir.

Ekim 1912 de Balkan Harbinin ilân edildiğini işitince, Avrupa yolu ile Romanya üzerinden İstanbul'a dönmüştür. Gelibolu yarımadasını korumak için teşkil edilen Bolayır Kolordusu kurmay başkanı sıfatıyle bu kumandanlık vazifesini üzerine almış ve bundan sonra Edirne'nin geri alınmasında bulunmuştur.

Bir sene sonra, Sofya merkez olmak üzere, Bükreş, Belgrad ve Çetine ataşemiliterliklerinde vazife almıştır. (27 Ekim 1913 - 2 Şubat 1915) Birinci Ci-

Levent Şahverdi Arşivi

han Harbine katılan Osmanlı ordusunda fiilen çalışmak istediğini bildirmesi üzerine, Gelibolu yarımadasındaki ondokuzuncu tümen kumandanlığına getirilmiştir. 18 Mart 1915 te Çanakkale boğazını geçmeye muvaffak olamayan İtilâf kuvvetleri, Gelibolu yarımadasının batısına asker çıkarmak istemişlerdir. (25 Nisan 1915) İşte M. Kemal, Arıburnu'nun Anafartalar kısmında emrindeki kuvvetleri iyi idare ederek, düşmanın ilerlemesini ve İstanbul yolunun karadan açılmasını önlemiş ve orada bir mukavemet cephesi kurmuştur. Bu harpler esnasında şahsî cesaretine katılan kumandanlık vasıflarından çok faydalanmıştır. Bu muharebe esnasında cebindeki saate isabet ederek onu parçalayan misket kendisini yaralanmaktan korumuştur.

1 Haziran 1915 te Albaylığa terfi eden M. Kemal Çanakkale muharebesinin karadan çıkarma hareketinde; büyük başarılar elde eden bir kumandan olarak memlekette tanınmaya başlamıştır. Düşmanın çekileceğini tahmin ettiği için taarruz ederek muvaffak olmayı istedi ise de, bu işe üst kumandanlar razı olmamışlardır. Bunu üzerine 10/XII/1915'te buradan ayrılmış; 19/XII/1915'te de düşman kuvvetleri bu çıkarmadan muvaffak olamadıkları için burasını terk etmişlerdir.

Çanakkale'den Edirne'deki XVI. Kolordu Kumandanlığına tayin edilen M. Kemal, 14 Ocak 1916'da bu vazifeye başlar.

Bu Kolordu, Kafkas cephesine sevk olunmak üzere Diyarbakır'a nakledildiği için, 14 Nisan 1916'da generalliğe terfi etmiş olarak Silvan'da işe başlamışdır.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu suretle 1916 yılında General Mustafa Kemal, doğu cephesinde kolordu kumandanı olarak, müdafaa harpleri yapmış, aynı zamanda Bitlis ve Muş'u da düşman elinden geri almıştır. (6 - 7 Ağustos 1916). Bu sıralarda Osmanlı devletinin başkumandanlığı, müttefikleri Alman kumandanları ile birlikte Suriye, Filistin üzerinde bazı askerî planlar tertip ederek, General M. Kemal'e de burada Yıldırım Orduları, 7. Ordu kumandanlığı görevi verilmiştir. (5 Temmuz 1917). Ancak o buradaki inceleme ve izlenimlerinin sonucu, bu tertiplerin muvaffak olamayacağını ve memleketin umumî zaafını, mülkî idarenin artık güvenilemeyecek bir hale geldiğini, iktisadî hayatın felce uğradığını belirten ve bunlara çare olarak tavsiyelerde bulunan bir raporu hükümete vermiştir, (2 Eylül 1917). Bu fikirlerinin kabul edilmemesine rağmen bu rapor'a ek olarak yeni tekliflerde bulunur (24 Eylül 1917). Madde madde açıkladığı fikirlerinde 1. maddenin sonundaki şu cümle dikkate değer: *"Binaenaleyh harp devam ettiği halde karşısında bulunduğumuz en büyük tehlike her taraftan çürüyen binay-ı muazzamı saltanatın bir gün dahilden birdenbire ve hep birlikte çökmesi ihtimalidir".*

4. Madde de ise şu sonuca varıyor:

"Bu muhtasar nazarı umumiden neticei istidlâlin, artık her iş bitmiştir ve bulunacak bir çare kalmamıştır, zemininde değildir. Böyle bir kanauti bedbinane düşmanların ve tehlikelerin en vahimi olduğunu izaha hacet görmem. İmkân-ı halâs ve hayat mevcut olup ancak tedâbiri saibeyi bulmak" diyor

Levent Şahverdi Arşivi

ve alınacak kararlar için fikrini açıklayarak devam ediyor:

"Siyaseti askeriyemiz, bir müdafaa siyaseti ve elimizde bulunan kuvvetleri ve bir tek neferi son ana kadar saklamak siyaseti olmalıdır. Bu siyaset memleket haricinde bir tek Osmanlı neferi kalmasına mütehammil olamaz". Rapor uzundur, bütün alınacak tedbirleri açıklar.

Başkumandanlık bu fikirlere iştirak etmez. Fakat az zamanda, düşmanın üstün kuvvetlerle taaruzu Filistin'in istilâsı ile neticelenir ve Kudüs İngilizlerin eline geçer.

M. Kemal'in askerî biyografyasında şu kayıt görülüyor. 9 Ekim 1917'de Suriye'deki 7. ordudan 2. orduya becayiş ediliyor. 11 Ekim 1917'de ise izinli olarak ve tedavi maksadıyle İstanbul'a gelir ve 7 Kasım 1917 de Genel Karargâh emrindedir. Bu sırada yirmi gün sürecek bir resmî ziyaret için Almanya'ya gitmeye memur edilir. Bu suretle 1917 yılının son ayında, Osmanlı veliahtı M. Vahdeddin ile Almanya İmparatorunun ziyaretine gidilmiştir. (15/XII/1917 - 5/1/1918). Oradaki umumî vaziyeti de yakından tetkik etme fırsatını bulan General Mustafa Kemal, müttefik devletler için akıbetin mağlûbiyet olacağını açıkça söylemekten çekinmemiştir. Almanya dönüşü hastalandığından tedavi için Viyana civarında Karlspad'a gitmiştir. Burada geçen günlerinde (Temmuz 1918) M. Kemal memleketin durumunu daha sükûnetle mütalâa etmeye ve çareler aramaya, aynı zamanda da pek çok kitap okumaya fırsat bulmuştur. Bu sırada O'nun Suriye cephesi için hükûmeti ikaz ederek söyledik-

Levent Şahverdi Arşivi

leri, Osmanlı ordusu aleyhine tahakkuk etmiş bulunuyordu. Temmuz 1918 de padişah olarak Osmanlı devletinin başına geçen Vahdeddin, M. Kemal'i Filistindeki 7. orduya tayin etmiştir. Fakat artık düşman taaruzunun önüne geçmek imkânsız hale gelmişti.

Nitekim; Osmanlı ordusu yer yer mukavemet etmekle beraber, Haleb'e kadar çekilmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu arada Bulgar'lar Selânik mütarekesini imzalamışlardır (Eylül 1918). 30 Ekim 1918 de de Osmanlı devleti Mondros mütarekesini imzaladığı vakit, Alman kumandanının Suriye cephesinden ayrılması icap ettiğinden, M. Kemal Yıldırım Orduları kumandanlığını almak mecburiyetinde kalmıştır. O, bu durum karşısında ve Mondros mütarekesinin tatbikatı bakımından İstanbul hükümetini ikaz eden telgraflar çekmiş ve memleketi saran tehlikeyi Sadrazama bildirerek çareler tavsiye etmiştir. Fakat İstanbul hükümeti duruma hâkim olmaktan uzak ve âciz idi. Kasım 1918'de M. Kemal ordusunun başından alınarak İstanbul'a çağırılmıştır. Devlet merkezinde umumî mağlûbiyetin acısı, pek çeti günlerin geçmesine vesile olmuştu. Mayıs 1919'a kadar İstanbul'da siyasî faaliyette bulunan M. Kemal, memleketi bu işgal durumundan kurtarmak için kendi fikirlerine taraftar toplayarak planlarını hazırlamakla meşgul olmuştur. General M. Kemal'in Osmanlı devletinden aldığı son resmî vazife, ordu müfettişliği ve kendi bölgesindeki mülkî amir ve memurlara emir verme selâhiyetidir.

Hayatının otuzdokuzuncu yılına bastığı ayda (Mayıs) General M. Kemal Türkiye'yi kurtarma ve

Levent Şahverdi Arşivi

yeni bir devlet kurma devrine girmiştir. 19 Mayıs 1919 da Samsun'a çıktığı gün, derhal işe başlamıştır. Türk yurdunun Ege sahiline düşman silâhlı kuvvetleri çıkıp yerleşmek isterken 22 Mayıs 1919'da Samsun'dan İstanbul hükümetine Mustafa Kemal imzasıyle giden raporun bir cümlesi şöyledir:

"Millet birlik olup (yekvücut) *hakimiyet esasını ve Türk duygusunu hedef tutmuştur".*

1918 mütarekesinden sonra bölgesel kurtuluş çareleri aramak için teşkilâtlanmak isteyen veya Osmanlı devletinden tamamen ayrılarak başka devletlerin himayesine girmek isteyen cemiyetlerin faaliyeti karşısında M. Kemal bu yukarıdaki cümle ile kurtuluş savaşının esas prensibini; *Birlik, Millî hakimiyet* ve *Türk duygusu,* diyerek belirtmiştir.

28 Mayıs 1919'da Havza'dan Anadolu'daki kumandan ve mülkî amirlere gönderdiği tâmimin esas fikri şu cümlede beliriyor:

"Yurt bütünlüğünün korunması, bunun için millî teşkilât kurulması, düşman işgalini protesto etmek için mitingler tertip edilmesi ve bu hareketlerin kamu oyuna, İstanbul hükümetine ve yabancı devletlere telgraflarla duyurulması".

Bunda da yurt bütünlüğü fikri ve düşman işgalinin Anadolu halkı tarafından protesto edilmesi için millî teşkilât kurulması tavsiyesi vardır.

22 Haziran 1919 Amasya'dan çekilen telgraflarla "Vatanın tamamiyeti, milletin istiklâli tehlikededir" cümlesiyle bütün kumandan ve valilere alârm işareti verilmiştir. Erzurum ve Sivas siyasî kongrelerine memleket mümessillerini davet eden bu imza sahibi kimdir? Resmî sıfatı ordu müfettişi ve pa-

Levent Şahverdi Arşivi

dişahın fahrî yaveri. Millet soruyor. Bu kumandanının geçmişte başarıları var mıdır? O'nun yukarıda izah ettiğimiz askerî hayatı, Türkiye'ye dalga dalga yayılmaya başlıyor. Osmanlı İmparatorluğunun hemen bütün nişanlarını taşıyan O'nun resmi, elden ele dolaşıyor. Milletçe öğreniliyor ki O, birinci Cihan harbinden mağlûp çıkan bir devletin ordusunda muzaffer, münekkit ve muvaffak bir kumandandır.

Bu sıralarda memleketin umumî durumu şu haldedir:

Mondros mütarekesi, galiplerin lehinde en geniş manasıyle tatbik edilmektedir. Bu parçalanmayı SEVR muahedesi ancak tasdik edecektir (10 Ağustos 1920).

Bunların karşısında Osmanlı hanedanı ve hükümeti tam teslimiyet halindedir. Âdeta galip devletlerin isteğini yerine getirmek için iktidar mevkiindedir. Azınlıklar, yabancı devletlerin maksatları için çalışıyorlar ve cemiyetler kuruyorlar. Memleketin asıl sahibi Türk halkı ise, başsız, teşkilâtsız endişe içindedir. Fakat bütün millet umumî durumu hoş görmeyen bir halde. Kurtulma ve istiklâl fikrini düşünenler ancak bölgesel çareler arıyorlar. Eğer bu teşekküller muvaffak olursa, Türkiye Selçuk devletinin çöküşü sıralarındaki gibi küçük devletlere ayrılacaktır. Ancak bunların elbette uzun müddet yaşamasına imkân olmayacaktır.

Batı ve güney bölgelerinde silâhlı mukavemetler yer yer başlamıştır. Fakat, üstün düşman kuvvetleri karşısında çekilmeler, hatta bazı yerlerde panik halini alan kaçmalar, iç Anadolu'ya doğru akmaktadır.

Levent Şahverdi Arşivi

Coğrafî durumun tabiî mihrakı Orta Anadolu olmuştur. Şimdi bütün iyi niyetlerle yapılan bu hareketleri teşkilâtlandıracak ve toplayacak bir önder lâzımdır. Eğer bu önder çıkmazsa devletin istiklâli, memleketin geleceği tehlikede olacaktır. Bu yer yer toplanan milis kuvvetleri de dağılmaya mahkûm olacaktır. İşte bu birlik Mustafa Kemal adının etrafında toplanmaya başlamıştır. İlk alârm 22 Haziran 1919 da Amasya Tamimi ile başlar. M. Kemal imzasını taşıyan bu yazıda: "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır" denir.

Temmuz 1919, Erzurum kongresinde M. Kemal askerî sıfatlarından ayrılmış ve İstanbul hükümetine isyan etmiştir. Eylül ayında Sivas kongresinin reisi, Doğu ve Batı vilâyetlerindeki siyasî cemiyetlerin birleştirici ve ihtilâl şefi olarak meydana çıkmıştır. 1919'un son ayında (27 Aralık) M. Kemal Sivas Kongresinin seçtiği "Heyeti Temsiliye" başkanı sıfatıyle Ankara'ya gelmiştir. 1920 yılında ise, memlekette başlayan eylemin resmen bir önder etrafında örgütlendiğini görmekteyiz.

16 Mart 1920'de işgal kuvvetleri tarafından "meclisi mebusan" dağıtılınca "heyeti temsiliye" başkanı sıfatıyle parlementoyu Ankara'da toplamıştır. Şimdi kısaca 1920 ile 1923 yılları arasındaki zamanda Türkiyeye bakalım:

Maddi kuvvet başlangıçta hemen hiç yok gibidir. Fakat 1922 Eylülünde düşman ordularını denize dökecek bir duruma gelmiştir. Bu kuvvetler belki sayıca, malzemece her zaman üstün olmamıştır. Fakat, muntazam teşkilât haline gelen memleket kuvvetleri, başkumandan ve değerli kumandanlar tarafından iyi

Levent Şahverdi Arşivi

idare edilerek, bu vatanı kurtarmıştır. Siyasî vaziyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve memleket idaresini de O'nun hükümeti eline almıştır. Bunların da reisi aynı başkumandandır. Savaş yılları en kritik zamanlardır. Dahilde millet kuvvetleri ilk zamanlarda ikiye ayrılmıştır. Bunun için evvelâ birliği temin etmek icap etmiştir. Diğer taraftan da düşman, üstün kuvvetlerle memleket içerilerine ilerlemiş iken Birinci ve İkinci İnönü savaşları, Sakarya Meydan Muharebesi ve nihayet Büyük Taarruz ile memleketten dışarı atılmıştır. (Eylül 1922).

Kütahya - Eskişehir muharebelerinden sonra (25 Temmuz 1921) Sakarya'nın doğusuna çekilen ordunun tam mesuliyetini başkumandanlık selâhiyeti ile üç ay müddetle Büyük Millet Meclisi M. Kemal'e vermiştir (4 Ağustos 1921) Sakarya Meydan Muharebesini muvaffakiyetle idare eden ve düşmanı geri çekilmeye mecbur eden başkumandana Türkiye Büyük Millet Meclisi Mareşal rütbesi ile Gazi ünvanını tevcih etmiştir. (19 Eylül 1921).

Başkumandan ve Meclis Reisi Gazi M. Kemal, Büyük Millet Meclisinde (Ekim 1922) şöyle der: "Milletimiz tek bir adam gibi gösterdiği sarsılmaz vahdet ve gayret sayesinde bu muvaffakiyeti ibraz etmiştir."

Diğer taraftan yukarıda da görüldüğü gibi, Osmanlı hükümetinin zaafı karşısında M. Kemal, bir hükümet kurmak için Büyük Millet Meclisini toplamayı esas telâkki etmiştir.

Birinci Cihan savaşının sonunda mağlûp addedilen taraf devletlerden mütareke ve sulh andlaşma-

Levent Şahverdi Arşivi

sı imza edip, bunların yürürlüğe girmesini kabul etmeyen sadece Türk milleti olmuştur.

Milleti diyorum, çünkü Osmanlı devleti hem Mondros mütarekesini (1918) hem de Sevr sulh andlaşmasını (1920) imza ederek, Osmanlı İmparatorluğu tarihinin maalesef sonunu getirmiştir. 1919-22 yılları arasındaki devirde Osmanlı devleti yurtsuz, milletsiz bir hükümet durumuna düşmüştür. Kurtuluş Savaşı esnasında Halifenin yardımcıları rolünde olan Teali-i İslâm Cemiyeti mensupları beyannamesinde "Yunan ordusunun hilâfet ordusu sayılması gerektiği" ilân edilmiştir. Fakat asıl önemli olan cihet İtilâf devletleriyle yapılan bu andlaşmaların çok ağır şartlarını tatbike kalkışan Osmanlı hükümetine karşı millî bünyemizin bunları kabul etmemesi ve kurtuluş mücadelesi için bu belgelerin müthiş bir tahrik vasıtası olmasıdır.

Türk milleti, Gazi M. Kemal'in idaresi altında, Türk vatanını dört yıl mücadeleden sonra düşman istilâsından kurtardığı zaman ise, halife ünvanını da taşıyan Osmanlı padişahı kendi şahsî selâmetini düşman kumandanına sığınmakta bulmuştur. Esasen vatana, millete hiç bir olumlu iş yapmamış ve Türk milletini tanımamış, aksine Anadoludaki millî mukavemeti önlemek için her türlü tedbiri almaktan geri kalmamış olan Osmanlı padişahının 16/XI/1922 tarihli ve Halifei müslimin unvanıyle yazdığı mektubu ibretle okunmalıdır:

"Dersaadet işgal orduları başkumandanı General Harrington Cenaplarına, İstanbul'da hayatımı tehlikede gördüğümden İngiltere devleti fahimesine

1971 — Birinci Basılış — F. 2

Levent Şahverdi Arşivi

iltica ve biran evvel İstanbul'dan mahallî ahara naklimi talep ederim efendim".

3 Mart 1924 hilâfet B. M. Meclisi tarafından kaldırıldığı vakit dış memleketlere giden halifeyi ve hilâfet makamını diğer Müslüman devletlerden hiçbiri benimsememiş ve bu makamı devletlerinin başına getirmemişlerdir.

24 Temmuz 1923'de Dışişleri Bakanı ve Başmurahhas İsmet İnönü (General) tarafından imza edilen Lozan muahedesiyle T. B. M. Meclisi Hükümeti, bütün dünya devletleri tarafından sınırları belirli, kapitülâsyonların kaldırıldığı bir devlet olarak tanınmıştır. Bu muahede askerî zaferimizin bir neticesi olmuştur.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilân edilmiş ve ilk cumhurbaşkanlığına Gazi M. Kemal, Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmiştir. Bundan sonra artık bir Osmanlı saltanatı kalmamış, yerine cumhuriyet esaslarına uygun bir devletin temelleri atılmıştır. 1923 den 1938'e kadar onbeş yıl Atatürk kurduğu devletin reisi olarak vazife görmüştür. 1934 de B. M. Meclisi O'na Atatürk soyadını bir kanunla vermiştir. Bu tarihten itibaren, Mareşal Gazi Mustafa Kemal, "ATATÜRK" adı ile anılmıştır.

*
**

Levent Şahverdi Arşivi

II. M. KEMAL ATATÜRK'ÜN FİKİR HAYATI

"Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir." diyen Atatürk, öğretim ve eğitim meselelerine çok önem vermiştir.

"Hayatta en hakikî mürşit ilimdir" dediği zaman, ilmin yol gösterebileceğini, hayatı aydınlatacağını MÜRŞİT kelimesiyle ifade eden M. Kemal acaba niçin bununla yetinmeyerek "En hakiki" sıfatlarını eklemek lüzumunu hissetmiştir? İnsan bu cümleyi okurken ve üzerinde düşünürken mutlaka "En hakikî" kelimeleri üzerinde duraklamadan geçemeyecektir.

M. Kemal kendi yetiştiği devrin müsbet ilimlerini meslekî ihtisası bakımından öğrendiği vakit, berrak ve müsbet bir görüşe sahip olabildiğini ve her hangi bir mesleği riyazî bir katîyetle halletmeyi hedef tuttuğunu söylerdi.

M. Kemal'in yetişme tarzı, öğrenim hayatı ve sosyal çevresinin tesirleri O'nu okumaya çok teşvik etmiştir. Hayatının her devresinde kitap O'nun için en değerli bir varlıktır.

"Milletimizin siyasî, içtimaî hayatında, milletimizin fikrî terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır." dediği zaman hep aynı prensiplerin telkini üzerinde durmuştur.

Nutukları ve sözlerini her zaman için bir fikir hareketine yol açması, zamanının neşriyatından

Levent Şahverdi Arşivi

faydalandığı ve daima bir entellektüel muhitin tartışmalarını sevdiği içindir.

Atatürk'ün okuduğu kitaplar üzerindeki işaretleri incelemek pek ilgi çekici sonuçlar verir.

Kitabımın bu bölümünde vereceğim örnekler Atatürk'ün belirli konular üzerindeki çalışmalarıdır.

Bu vesile ile Atatürk'ün çevresinde konuşulan konular ve çeşitli meseleler üzerindeki düşünceleri de tesbit etmek istiyorum.

Atatürk'ün etrafındaki toplantılardan daima bahsedilmektedir. Burada bulunanlar hâtıralarını kendi görüşlerine göre yazmışlardır. Tarihçi ve ediplerimiz ise bu toplantıları işittikleri veya okuduklarından çıkardıkları neticeye göre yazmak istemektedirler.

Benim şahit olduğuma göre Atatürk'ün etrafında toplanmalar çok çeşitlidir. Gündüzleri çoğunlukla hususî kütüphanesinde daima birkaç kişi ile ya çalışır veya belirli bir konu üzerinde konuşmalar yapardı. Bunlar otomobil veya motör gezintilerinde devam eder ve çoğunlukla Ankara'da çiftlik evlerinde ya davetliler veyahut oraya toplanmış olan halk ile doğrudan doğruya belirli meseleleri konuşur ve fikirlerini sorardı.

Bu hal memleket içi seyahatlerinde daha kesif olarak uygulanır, trende vapurda ve uğradığı her yerde daima yeni konular ve yurt sorunları üzerinde yapılan tetkikler açıklanarak münakaşalar yaptırmasını severdi.

Atatürk'ün günlük entellektüel yaşantısı her zaman her millette tatbikat sahası bulur ve karşısında imtihana çekilenler eksik olmazdı.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir örnek vermek için şu olayı anlatmalıyım. Bir gün dişlerini tedavi etmek için gelen hekime, o sırada benim elimde okuduğum sosyoloji kitabından, sorular sormaya başladı. Tabiî buna derhal cevap verecek durumda olmayan diş hekimi mahçup olmuştu. Ben buna müdahale ederek hemen kitabı getirdim ve bunun pek yeni neşriyat olduğunu söyledim. Atatürk bir taraftan da işi şakaya getirerek diş hekimine şöyle dedi: "Biliyorum siz kendi mesleğinizde en büyük başarıyı gösteriyorsunuz, fakat bunun yanıbaşında başka meselelerle de ilgilenerek okumanızı teşvik etmek istedim ve bu kadar aykırı bir konuyu bilhassa seçtim." dedi. Diş hekimi ertesi gelişinde bu konuya ait birçok kitap tedarik ederek okumuş ve bu sefer o, Atatürk'e bunlardan bazı sorular sormuştu. Buna benzer daha pek çok verilecek örnekler vardır.

Yine meselâ Atatürk'ün motor ile mutad Boğaz gezintilerinde mutlaka bir kitap veya bir mesele konuşma konusu olur ve o gezintinin sonunda herkes bir şeyler öğrenmiş olurdu.

Bir de bunlara eklenen Atatürk'ün akşam toplantıları vardır. Buraya davet edilenler, bulunulan çevreye göre değişir. Ankara'da bulunduğu zaman âdet şöyle idi: Atatürk'e her gün, genel sekreter gelen evrak üzerinde bilgi verir ve emirlerini alır. Duruma göre memleket meseleleri ve dış olaylar için kendisi direktifler verir, bazen de meseleleri derinlemesine soruşturur, bilgi alırdı. Bu arada Başbakan ve bakanlardan bazıları lüzum gördükleri zaman yine hükümet meselelerini görüşmeye gelirlerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Akşam üzeri başyaver yanına gelir ve sofraya kimlerin davet edilmesini emrettiklerini sorardı. Atatürk bu listenin, o günkü çalıştığı ve okuduğu kitaplarla ilgili olmasını ister ve ona göre yazdırırdı. Derhal burada şuna da işaret etmeliyim ki, Atatürk devrinin, mesleklerinde isim yapmış şahısları daima onun etrafında toplanmıştır. Onun için memleketin aydın kişilerini o muhitte tanımak ve konuşmak daima mümkün olmuştur. Bu sadece Ankara ve İstanbul'da değil, memleketin çeşitli yerlerine gidildiği vakit de böyle olur, o çevrenin tanınmış aydın kişileri bu toplantılara çağırılırdı. Ancak her akşam başyaverin yazdığı listedeki kimseler; bazen mazeretleri olur gelemezler veya orada bulunmazlar, onun için listelerde yazılı olanlar her zaman bir araya gelemezler veyahut toplandıktan sonra da çağırılanlar olurdu. Devlet adamları bilhassa başbakan, iç ve dışişleri bakanları ise istedikleri zaman gelebilirlerdi.

Şimdi, bu kitabımda bazı el yazısı ile olan belgeleri yayınlama vesilesiyle, şahidi olduğum olaylar hakkında bilgi vermek istiyorum. Ancak kendi meslekî hayatımdan bahsetmemin mazur görülmesini rica ederim.

1929 - 1930 ders yılında Ankara Musiki Muallim Mektebinde öğretmenlik görevime, yurt bilgisi ve tarih derslerini vermek üzere başlamıştım. Yurt bilgisi için okutacağım ders kitabını Atatürk gördüğü zaman bunu yeterli bulmamıştı. Kitabın konuları ise kendisini de ilgilendirdiği için evvelâ benim Fransız lisesinde okuduğum "Instruction Civique" kitabından bazı tercümeler yapmamı istedi. Aynı

Levent Şahverdi Arşivi

zamanda bu konulara ait çeşitli kitapları, genel sekreteri Tevfik Bıyıklıoğlu'na araştırtarak Almanca'dan tercümeler yaptırmıştı. Kendisi Fransızcadan ve Türkçeden okuduklarına bu tercümelerden de istifade ederek, bazı konuları bizzat yazmış veya bizlere yani bana ve genel sekretere dikte ettirmiştir. Benim o zamanki çalışmalarım bu konulara ait kitapları aramak, okumak ve icap ederse tercüme ederek notlar almak idi. Bu suretle yurt bilgisi derslerimi program uyarınca, bu yeni incelemelere göre veriyordum. Okulda kız ve erkek öğrenciler beraber okuyorlardı; o tarihte yürürlükte olan kanunlarımızda kadınlara seçim hakkı tanınmış değildi.

Bir ders tatbikatı olarak, bütün ders verdiğim sınıflarda Belediye kanununa göre seçim denemesi yaptırdım. Öğrenciler heyecanla bu işte çalıştılar, rey kutuları hazırladılar. O zaman yürürlükte olan Belediye Kanunu tam manasıyle tatbik edildi ve belediye başkanı olarak da bir kız arkadaşlarını seçtiler. Bunun üzerine bir erkek öğrencinin itirazı ile karşılaştım. Diyordu ki: "Mevcut kanunun bize öğrettiğine göre kadınların rey verme hakkı olmadığı gibi; seçilemezler de". Öğrenci itirazında haklı idi, ama ben öğretmen olarak şu telkinde bulunmayı uygun buldum. "Bu öğrendikleriniz ilerisi için sizlere lüzumlu olacaktır. Kadınlarımız da yakında rey hakkı kazanacaktır." dedim. Fakat bu sözlerimin erkek öğrenci karşısında öğretmenlik otoritesinin ötesine geçmeyeceği muhakkaktı.

İşte böylece öğrencilerimden birinin bu itirazı ve soruları beni kadın hakları üzerinde çalışmaya teşvik etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Aynı gün Gazi Orman Çiftliğindeki Marmara köşkünde Atatürk ile İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya bu olayı ve Türk kadını olarak rey hakkına malik olmadığımızdan duyduğum üzüntüyü anlattım.

Atatürk bana bu konuda çalışmamı ve başka memleketlerde meselelerin nasıl halledilmiş olduğunu tetkik etmemi tavsiye etti. İtiraf ediyim ki o sıralarda ben bu hususta hemen hiç bilgi sahibi değildim. Fakat kız ve erkek öğrencilerimin karşısına, bu haklardan mahrum olan bir öğretmen olarak da çıkmak istemiyordum. Çok severek başladığım öğretmenlik hayatından ve vazifesinden ayrılmak da bana ağır gelecekti. Bununla beraber Atatürk'e şunu söylemekten de kendimi alamadım: "Hiç olmazsa erkek öğrencim kadar bir hak sahibi olmadan o sınıfa ders veremeyeceğim." dedim. Bu sırada İçişleri Bakanı Şükrü Kaya; B. M. Meclisinde bir yıldan beri müzakere edilmekte olan Belediye Kanununda bu işin ele alınabileceğini ifade etti. Atatürk düşünüyordu. Birden "Başvekille konuşuruz, fakat bu meselede hazırlıklı olmak ve münakaşa etmek lâzımdır." dedi. Kendisi o akşam Çankaya köşküne devlet adamlarından, Hukuk Mektebi (o zaman henüz fakülte değildi) hocalarından ve daha başka bu meseleleri konuşabilecek kimseleri davet ettirdi. Konu açıldığı vakit, kadınların rey hakkına taraftar olanlar bulunduğu gibi buna karşı olanların fikirleri de tartışılmaya başlandı. Ben heyecanlı idim ama, tam inandırıcı deliller bulamıyordum. Fakat o günden sonra birçok kitap okumaya başladım. Diğer memleketlerdeki durum hakkında bilgi sahibi oldukça bu münakaşalar benim için daha istifadeli oluyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Şimdi B. M. Meclisi zabıtlarında bu meseleyi tetkik edecek olursak durumu şöyle tesbit edebiliriz: 20 Mart 1929 tarihinde Başvekil İsmet (İnönü) imzasıyle hükümet teklifi olarak B. M. Meclisine verilen tezkerede şunlar yazılıdır: "Dahiliye Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 6.3.1929 tarihli içtimaında yüksek Meclise arzı kararlaştırılan Belediye kanun layihası esbabı mucibesiyle birlikte takdim olunmuştur."

Bu kanun tasarısının uzun gerekçe kısmında, kadınların rey verme meselesi teklif edilmemiştir.

Fakat tam bir yıl sonra 20 Mart 1930 da kanunun müzakeresi için B. M. Meclisinde müstaceliyet (ivedilik) kararı alınıyor. 22 Mart 1930 Cumartesi, 24 Pazartesi, 27 Perşembe, 29 Cumartesi ve 31 Mart Pazartesi bu kanun üzerine çeşitli yönlerden münakaşa ve müzakereler oluyor. Nihayet 3 Nisan 1930 Perşembe günü 164 maddeli Belediye Kanunu kadınlara da rey verme ve seçme hakkı vererek kabul edilmiş oluyor. Aynı gün Türkocağı salonunda Atatürk'ün de hazır bulunduğu bir toplantıda ilk konferansımı Kadın Hakları üzerine vermiştim.

Yurt Bilgisinin programına göre diğer konular da bu yukarıda açıkladığım tarzda hazırlanırdı. Ben bunları ders planıma uygun olarak tertip ederdim. Bir kısmını ise broşür olarak bastırır, öğrencilerime dağıtırdım. Fakat bu konuların asıl ilgi çekici yönü Atatürk'ün toplantılarında bulunanların arasında tartışmaların yapılması idi. Devlet adamları, askerî erkân, hukukçular, edipler ve günün diğer aydın kişileri arasında konu ortaya atılır, herkes fikrini ve bilgisini açıklamak fırsatını bulurdu. Kara tahta yemek

Levent Şahverdi Arşivi

odasının başlıca mobilyalarından biri idi. Bunun üzerine konuşanlar, icap ederse yazarak veya çizgilerle fikirlerini anlatma yolunu tutarlardı. Konuşmalar, muntazam ve usulüne göre, ya Atatürk tarafından idare edilir veyahut bu idareyi başka bir arkadaşına verirdi. Bu konuşmalar çok faydalı ve bilhassa benim için çok öğretici idi. Elimde daima kâğıt kalem bulunduğu için de hemen her şeyi not ederdim. Ayrıca bir tarif veya bir mesele üzerinde daha etraflı konuşulmasını temin için sorular yazdırılır ve davetlilerin ertesi akşama hazırlıklı gelmeleri temin edilirdi. Devlet adamlarımızın Atatürk'ün özel kütüphanesinden okumaları için birer kitapla çıktıkları çok olurdu. Bu vesile ile devlet teşkilâtımız ve kanunlar üzerinde konuşulur ve günün ihtiyaçları göz önünde tutulduğu gibi medenî icapların sosyal bünyemizdeki yararlı olabilecek prensipleri görüşülürdü. Tabiî bu arada günün siyasî olayları, memleket meseleleri, tarihî konular da konuşma konusu olurdu. Şimdi bu açıklamalardan sonra "Medenî Bilgiler" adını verdiğimiz Yurt Bilgisine ait belgelerin elimde olanlarını şöyle sıralayabilirim:

1 — Tercümeler ve çeşitli notlar.

2 — El yazılarıyle ilk müsveddeler (Bunlar Atatürk'ün, Tevfik Bıyıklıoğlu ve benim) üzerinde düzeltmeler, ilâveler ve çıkarmalar vardır.

3 — Tape edildikten sonra yeniden ilâve düzeltmeler olan kısımlar.

4 — Bütün devlet ve hükümet teşkilâtından toplanmış olan bilgileri içine alan dosyalar (Bunlar sonradan Recep Peker'e verilmiş ve O'nun hazırlamasıyle Medenî Bilgilerin II. cildi basılmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

İşte bütün bu yazılardan sonra yayınlanan broşür ve kitaplar ise şöyle sıralanabilir.

1 — Broşür ve risale şeklinde "Türk Çocuklarına Yurt Bilgisi Notları" Ankara 1929.

2 — Her konu için ayrı kitap olarak: İntihap 72 sayfa, Askerlik Vazifesi 77 sayfa, Şirketler ve Bankalar 172 sayfa, Vergi Bilgisi 98 sayfa. Bu dört kitap 1930 yılında İstanbul'da basılmıştır.[3]

3 — Bütün bu konuların toplu olarak birarada basılmış kitabı (141 sayfa) "Vatandaş İçin Medenî Bilgiler" adını taşır. İstanbul 1930.

4 — "Vatandaş İçin Medenî Bilgiler" adı altında orta okullara okutulmak üzere basılmış olanlar ise şu tarihlerdedir: Maarif Vekâleti Millî Talim ve Terbiye Dairesinin 7.IX.1931 tarih ve 2297 sayılı emriyle 7.VI.1932 ve 1908 (191 sayfa).

27.VI.1933 tarih ve 3113 sayılı emriyle (302 sayfa). Bu kitaplar pek çok adette basılmıştır. Ancak her basılışta yeniden üzerinde düzeltmeler, ilâveler yapılmış veyahut bazı kelimeler çıkarılmıştır. Meselâ 1930 da çıkan kitapta "Mutedil Devletçilik" (S. 79) konmuş iken sonradan "mutedil" kelimesi silinmiştir. Bu kitabın ilk sayfasında "Vatandaş için medenî bilgiler neden bahseder?" başlığı altında Atatürk'ün el yazısı ile ilâveler vardır. "İşte vatandaşlara gerek devlet ve hükümetle ve gerek arala-

[3] Bu kitapların hepsinin satış geliri Çocuk Esirgeme (Himayei Etfal) derneğine şu şartlarla bırakılmıştır. Askerî liselerde okuyan asker yetimlerine ve Musiki Muallim Mektebinden yüksek istidat gösterecek iki öğrencinin öğrenimlerini tamamlamaya ve Sultanahmet Fakir Çocuklarına Bakım Cemiyetine verilmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

rındaki münasebete nazaran mevcut vazifeleri ve hakları ve umumiyetle devlet teşkilâtını öğreten bilgiler, Medenî Bilgiler namı altında toplanmıştır." S. 11 İstanbul 1930.

Yukarıda da izah ettiğim gibi bütün bu konular üzerindeki çalışmalar ve Atatürk'ün muhitinde olan münakaşalar daima çok ilgi çekici olmuştur. Ancak, bu kitabın didaktik yani öğretim usulüne uygun bir tertip içinde olması ve üslûbunun sadeleştirilmesi lâzımdı. Bu bakımdan okullarda okutulmasına devam için bazı çalışmalarım oldu ise de, zamanımı tamamen tarihî konulara ve Cenevre'de Üniversite tahsiline verdiğim için bu iş neticelenmemiştir.

Bu kitaplar için hazırlanan müsveddelerde Atatürk'ün el yazıları vardır. Bunların hemen hepsini bir kitabımda yayınladım[4]. Bu kitapta da birkaçını örnek olarak veriyorum. Şimdi bazı meseleler üzerinde durmak istiyorum. Meselâ "Millet" bahsi için toplanan notlar şöyledir: Hukuku Esasiye:1. Siyasî varlıkta birlik, 2. Irk Birliği, 3. Lisan birliği, 4. Din Birliği.

Mehmet Emin Bey: 1. Mazi birliği, 2. Lisan birliği, 3. His birliği, 4. Gaye birligi, 5. Menfaat birliği, 6. Irk birliği, 7. Toprak ve İklim birliği.

Ansiklopedi: 1. Menşe birliği, 2. Cismanî benzeyiş, 3. Ahlâk karabeti, 4. Tarih yahut Siyasî karabet, 5. Aynı memlekette sakin olmak.

Bütün bu notlardan ve daha başka okunan kitaplardan çıkan netice şöyle formüle edilmiştir: "Millet dil, kültür ve mefkûre ile birbirine bağlı va-

[4] Türk Tarih Kurumu XVI. Seri. Sayı 9, Ankara 1969.

Levent Şahverdi Arşivi

tandaşların teşkil ettiği siyasî ve içtimaî bir heyettir." Bu münasebetle o tarihte yürürlükte olan Anayasamıza (Teşkilâtı Esasiye) dayanarak Atatürk'ün notu şudur: "Bizim telâkkimize göre siyasî kuvvet millî irade ve hakimiyet, milletin vahdet halinde müşterek şahsiyetine aittir, birdir, taksim ve tefrik ve ferağ olunamaz.

Hakimiyet bahsinde ise şu cümlelerin önemine işaret etmeden geçemeyeceğim: "Artık bugün demokasi fikri daima yükselen bir denizi andırmaktadır. XX. asır birçok müstebit hükümetlerin bu denizde boğulduğunu göstermiştir. Demokrasi prensibi, hakimiyeti istimal eden vasıta ne olursa olsun esas olarak milletin hakimiyete sahip olmasını ve sahip kılınmasını icap ettirir."

Hak ve vazife üzerine olan yazılar ayrı bir başlık altında yazılmıştır. Atatürk diyor ki: "Hakların en birincisi yaşamak hakkıdır" diğer bütün haklar ve bu haklara mukabil vazifeler hep yaşamak hakkına dayanır. Şüphe yok ki insanının yaşamak hakkı onu diğerlerinin yaşamak hakkına riayet etmek vazifesiyle bağlar. Bir insanın hakkı diğer bir insan için vazife olur. Hakkın bulunduğu yerde vazife ve vazifenin bulunduğu yerde hak vardır... İnsanlar içtimaî hayatta haklardan ve vazifelerden örülmüş bir şebeke içinde tasavvur olunabilir." Bu ifadelerden sonra diğer önemli bir izah da, hak ve vazifeyi hukuk kaidelerinin tayin ettiği ve bunun devlet tarafından tatbik edildiğidir. Atatürk'ün yazısı aynen şöyle:

"Tabiaten her insan içinde yaşadığı cemiyette hayatın en mesut, en kolay en tatlı, taraflarının ken-

Levent Şahverdi Arşivi

disine düşmesini ister, ve en kuvvetli olan kendisinden zayıf olanları hiçe sayar. Bunun neticesi huzur, sükûn, emniyet ve intizam içinde yaşamak imkânsızdır. İşte insanlar arasında kavga yerine birbirine yardım, karşılıklı hürmet, intizam koyan, herkese haklarını ve vazifelerini tanıtan hukuk kaideleri ve kuvvetin bulunması sayesinde kabildir. Devlet herkesin hakkını ve vazifelerini tayin eder. Hiç kimse tayin edilen hudut haricinde bir hak iddia edemez. Bunun gibi kendisi de fazla hiç bir vazife ile mükellef tutulamaz".

Bu bahsin sonuna eklenen fikir ise, bu hakların ihlâli ve vazifelerin ihmali halinde zarara uğrayan hem fert hem de cemiyet olduğuna göre bunun tatbiki ve kontrolünün devlet müessesesine ait olacağıdır.

Bu münasebetle Atatürk'ün üzerinde en çok kitap okuduğu ve bizleri çalıştırdığı mefhum da "Hürriyet" kelimesi olduğuna işaret etmeliyim. Bunun için kitapta yayınlananlardan gayri elimdeki notların mahiyeti çok ilgi çekicidir. Hürriyet bahsi için tercümeler olduğu gibi ayrıca da Atatürk bazı arkadaşlarından hürriyetin tarifini istemiş. Meselâ Erzurum mebusu Tahsin (Uzer) 25.1.1930 tarihindeki yazısında şöyle bir tarif veriyor: "Ferdin, memleketinde bütün hukukuna malikiyetidir."

Diğer bir kâğıtta yazısını tanıyamadığım bir şahsın şu izahı var:

"Fertlerin cemiyete ihtiyarlarıyle terkettikleri haklarından mütebakisini, diledikleri gibi kullanabilmeleridir." Aynı kâğıdın arkasında başka bir yazı ile şu not var:

Levent Şahverdi Arşivi

1 — Hürriyet kendini bizzat kendi içinde yok eden bir mefhumdur.

Bu küçük kâğıtların içinde Atatürk'ün el yazısı ile olan tarif ise çok kısa "Hürriyet, insanının mutlak olarak düşündüğünü yapabilmesidir."

Bu notlardan sonra Atatürk'ün "Hürriyet" üzerinde uzun yazıları vardır. Bu yazıların kaleme alındığı tarih 1930 yılının Ocak ve Şubat aylarıdır.

Bu notlardan hürriyet'e ait geniş izahat verilmiştir. "Hürriyet insanının düşündüğünü ve dilediğini başka birinin hiç bir tesir ve müdahelesi olmaksızın mutlak olarak yapabilmesidir. Bu hürriyet kelimesinin en geniş tarifidir. İnsanlar bu manada hürriyete hiç bir zaman sahip olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü malûmdur ki insan tabiatın mahlûkudur. Tabiatın kendisi dahi mutlak hür değildir. Kâinatın kanunlarına tabidir."

Bundan sonraki açıklamalarda ise tarihî seyre göre mutlak idarelerde fertlerin hürriyetlerinin tamamen hükümdarın elinde olduğu ve asırlar boyunca fertlerin şahsî hürriyetleri için mücadele ettikleri anlatılır. Atatürk'ün yazısında netice olarak şu hüküm var:

"Ferdî haklar nazariyesinin temeli şöyle kuruldu: Her türlü hakkın menşei ferttir. Çünkü şe'ni, hür ve mes'ul olan mahlûk yalnız insandır. Fakat diğer taraftan insanların içtimaî ve siyasî teşekküller halinde bulunması da tabiî ve lüzumludur. Bu teşekküller ise kısmen zarurî mukadder kanunlar ahkâmına göre tekabül eder." diye kaydedildikten sonra, ferdî hürriyeti ve hakkı temin eden devletin mütekâmil bir müessese olacağı ileri sürülüyor. Bununla beraber

Levent Şahverdi Arşivi

Atatürk'ün bundan sonraki açıklamalarında ferdî hürriyete dayanan içtimaî ve medenî insan hürriyetini temin eden kuvvetin ise, devlet bünyesinde mevcut olması lâzım geldiği ve devletin millete karşı esas vazifesinin bu olduğu kabul ediliyor.

Diğer taraftan "ferdî hürriyet derecesi devlet faaliyetini za'fa düşürmemek lâzımdır. Devletsiz bir cemiyet veyahut zayıf bir devlet hayatının neticesi herkesin herkese karşı mücadelesidir. Bu mücadele ekseriyetin hürriyetini boğmayacak şekilde tadil olmak lâzımdır. Tadil keyfiyeti ferdin mesuliyeti teşebbüsüne ve inkişafına halel verecek dereceye götürülmemelidir. Teşkilâtı esasiye M. 68 de "Her Türk hür doğar, hür yaşar" maddesinin tekrarından sonra Atatürk şu hükmü veriyor:

"Türkler demokrat, hür ve mesul vatandaşlardır". "Türk cumhuriyetinin kurucuları ve sahipleri bizzat kendileridir".

Bu cümlesiyle Atatürk millet bütününe değer vermenin önemine işaret ediyor.

"Hürriyet mefhumu içinde "medenî vatandaş" olmanın esasları ve prensipleri böylece açıklanmış oluyor. Meselâ yine "Bir milletin kültürü (hars) yükseldikçe ferdî hürriyetin tatbikat safhaları genişler ve çoğalır. Muhtelif şekilde bir birinden ayrı ve müstakil ferdî hürriyetler meydana çıkar. Bu hürriyetler mahiyet ve tabiatlarına göre iki gruba ayrılırlar:

1 — Şahsî Hürriyet.

2 — İçtimaî Hürriyet. Bu ikinci grupta bilhassa basın hürriyeti ve basının efkârı umumiye üzerinde-

Levent Şahverdi Arşivi

ki rolü oldukça uzun bir şekilde izah edilmiştir. Ancak esas fikir şu cümlede özetlenmiştir:

"En büyük hakikatler ve terakkiler, fikirlerin serbest ortaya konması ve teati edilmesi ile meydana çıkar ve yükselir."

Fakat yine bütün bu yazılarda vatandaşın her türlü medenî hakları karşısında vazife mesuliyetinin olduğu fikri paralel olarak ifadesini bulmuştur. Onun için "Vatandaşların teşebbüs ve mesuliyet hisleri ne kadar inkişaf ederse, devlet için o kadar iyidir" diyor Atatürk.

Hürriyetin bir neticesi olarak vatandaşların eşit haklara sahip olmalarını Anayasanın esaslı bir hükmü olarak kabul eden Atatürk, "Eşitlikten maksat; kanun önündeki haklarda eşitliktir."

Atatürk'ün bu "Medenî Bilgiler" vesiyesiyle kaleme aldığı ve bizleri de çalıştırdığı konularda, cumhuriyetimize temel olan prensiplerinde kanuna ve asrımızın umumî hukuk kaidelerine uyan esaslar bulunmaktadır. O, Türk vatandaşlarına hak tanıdığı yerde bir vazife karşılığını koymak istemiştir. "Tembellik bütün fenalıkların anasıdır", atasözü karşısında çalışmanın ferdî ve içtimaî vazife olduğunu belirtmiştir.

Vatandaş, milletin bir ferdi olarak aile ve cemiyete karşı vazifelidir. "Milletin, medenî beşeriyetin bir ailesi olması bakımından bütün insanlığa karşı vazifeleri" olduğu üzerinde bilhassa durulmuştur.

Böylece Atatürk, Türk vatandaşının medenî âlemde hür, eşit vazife ve hak sahibi, mesuliyetlerini müdrik kişiler topluluğu olarak millet bütününü teşkil etmesinde en büyük medenî vasfı bulmuştur.

1971 — Birinci Basılış — F. 3

Levent Şahverdi Arşivi

İşte bundan sonraki konularda K. Atatürk'ün hem bu çalışmalarından ve el yazılarından bazı örnekler verirken hem de onun çeşitli konular için söylemiş olduğu cümleleri bir araya getirdim. Bu örneklerle bir devlet adamının entellektüel yaşantısından bazı örnekleri vermiş oluyorum.

Levent Şahverdi Arşivi

1. M. KEMAL ATATÜRK'ten NOT ETTİĞİM KISA CÜMLELER

İnsanların hayatına, faaliyetine hâkim olan kuvvet yaratıcılık (ibda) ve icat kabiliyetidir. 1930

Akıl ve mantığın halletmeyeceği mesele yoktur.

İnkılâp (devrim).

Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak yerlerine, milletin en yüksek medenî icaplara göre ilerlemesini temin edecek, yeni müesseseleri koymuş olmaktır. 1933

Cumhuriyet rejimi demek demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz cumhuriyeti kurduk, o on yaşını doldururken demokrasinin bütün icaplarını sırası geldikçe tatbikata koymalıdır. Kadın haklarını tanımak da bunun bir icabı olacaktır. Müsterih olunuz. 1933

İnkılâp milleti ve sosyal çevreyi hazırlayarak yapılır.

İnkılâp hareketlerinde dikkat edilecek nokta, insan cemiyetlerinin emellerini, fikirlerini teşhis ettikten sonra, onlara yenilikleri kabul ettirebilmektir.

İnkılâbı ikmal etmek lâzımdır.

Tarihi yaşadığımız gibi yazdık, fakat geleceği cumhuriyete inananlarla, onu koruyanlara ve yaşatacaklara emanet etmek lâzımdır.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir çocuğun, normal öğretim ve eğitim devrelerinden geçerek, yetişmiş olması şarttır.

Öğrenci, her ne yaşta ve sınıfta olursa olsun, onlara geleceğin büyükleri gözüyle bakacak ve öyle muamele edeceksin. 1930

Gençliği yetiştiriniz. Onlara ilim ve irfanın müspet fikirlerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız. Hür fikirler tatbik mevkiine konduğu vakit Türk milleti yükselecektir.

Bir insan, hayatında büyük bir muvaffakiyet kazanabilir, fakat yalnız onunla övünerek kalmak isterse, o muvaffakiyet de unutulmaya mahkûmdur. Onun için çalışmak ve daima muvaffakiyet aramak, herkes için esas olmalıdır.

Bir insan hayatında muvaffakiyetli bir iş yapmışsa, o iş tarihe ve millete mal olmuştur. O şahıs sadece onunla övünerek kalmak isterse, bu insanı tembelliğe götürür ve yeni muvaffakiyetlerden yoksun kılar.

Hayat bir ilerleme ve dinamizm kaynağıdır. İnsan ona kendini uydurmak mecburiyetindedir.

Muvaffakiyetlerde gururu yenmek, felâketlerde ümitsizliğe mukavemet etmek lâzımdır. 1930

Büyük devletler kuran ecdadımız büyük ve şümullü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek Türklüğe ve cihana bildirmek bizim için bir borçtur.

Milletlerde olduğu gibi şahıslarda da geçmiş bir temel ise, onun üzerine binayı kurmak ve teferruat üzerinde işlemek gerekir.

Bu binalar insanın medeniyet seviyesine göre yükselmeli, sağlam ve dayanıklı olmalıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

Yeni daima yeni şeylerden ve insanların medeniyet yolunda ilerlemelerinden bahsedelim. Bu bize gelecek için hız ve kuvvet verecektir.

Sizin sizce en büyük eseriniz hangisidir? sorusuna cevap:

Benim yaptığım işler biri diğerine bağlı ve lüzumlu olan şeylerdir. Fakat bana yaptıklarımdan değil yapacaklarımdan bahsedin.

Biz Batı medeniyetini bir taklitçilik yapalım diye almıyoruz. Onda iyi olarak gördüklerimizi kendi bünyemize uygun bulduğumuz için, dünya medeniyet seviyesi içinde benimsiyoruz.

Devlet arması için çizilen kurt başlı semboller için:

Bunların hiç biri bugünkü dünyamızın içinde kurulan yeni bir devletin arması olamaz. Devlet armasını, sembolik bir insan başı olarak temsil etmeli.

Bu dünyada her şey insan kafasından çıkar. Bir insan başının ifade etmeyeceği hiç bir şey tasavvur edemiyorum.

İnsan bütün tarih boyunca tabiatın bazan esiri, bazan da hâkimi olmuş ve bu hal insan cemiyetlerinin medeniyette ilerlemeleri nispetinde gelişmiştir.

1919 yılında Anadolu'nun dağ başlarını, tekerleklerini çuvalla doldurduğumuz kırık dökük otomobillerle aşarken, şu marşı söyletmeyi yanımda bulunanlara âdet ettirmiştim.

Dağ başını duman almış
Gümüş dere durmaz akar
Güneş ufuktan şimdi doğar
Yürüyelim arkadaşlar

Levent Şahverdi Arşivi

Bu gök deniz nerede var
Nerede bu dağlar taşlar
Bu ağaçlar güzel kuşlar
Yürüyelim arkadaşlar
Sesimizi yer gök su dinlesin
Sert adımlarla her yer inlesin

İstanbul'un büyük ağaçlarını gördüğü vakit:

Bunlar da güzel ama, biz yapraklarının ve dallarının, her yıl nasıl büyüdüğünü gördüğümüz Ankara'nın ağaçlarının çoğalmasını istiyoruz.

Bir dal badem baharını vazo içinde gördüğünde:

Bahar gelmiş ne güzel, dedi ve hemen ilâve etti: Fakat bu güzel çiçekler meyve vermeden solacak ve sade bizim birkaç günlük göz zevkimizi tatmin edebilecek, ne yazık! 1938.

Orman Çiftliğinde bir iğde ağacının söküldüğünü görünce:

İğde eski ve çelimsiz bir ağaçtı. Fakat yaşayan ve baharda hoş kokularını etrafa saçan, güzel bir ağaçtı. Onu yeniden yetiştirmek gerek 1937.

Bana memleketimizin ormanlık güzel yerlerinden tanıdıklarını anlat, oralara gidelim, ağaçlar altında dolaşabileyim, basit bir hayata kavuşalım, arzum yeşillik ve ağaçlık, fakat yaz kış yeşil duran ağaçlar arasında olmaktır. 1938

Dünyanın bir genel savaşa doğru gittiği bu devirde, bizim ekonomik yönden çok daha kuvvetli olmamız lâzımdır. Hükümet, ekonomik planı gerçekleştirmeye en önde yer vermelidir. 1938

Milletçe ekonomik yönden kuvvetli olarak geleceğin tehlikeli günlerine hazırlanmalıyız. 1938

Levent Şahverdi Arşivi

Öz dilimizde henüz bir istikrara varamadık, daha çok ve pek çok çalışmak gerekir. 1938

Müşküller karşısında yılmamak lâzımdır.

Ben binbir müşkül karşısında yılacak bir insan olsa idim büyük işlerin rehberliğinde, milletim beni yalnız ve yaya bırakırdı. Milletimin hüsnüniyetine daima minnettarım.

Levent Şahverdi Arşivi

2. M. KEMAL ATATÜRK'TEN YAZDIKLARIM

Çok partili sistem üzerine,

"İnsanların tarihten alabilecekleri mühim dikkat ve intibah dersleri; bence devletlerin umumiyetle siyasî müesseselerin teşekküllerinde, bu müesseselerin mahiyetlerini tebdilde ve bunların inhilâl ve inkırazlarında müessir olmuş olan sebepler ve âmillerin tetkikinden çıkan neticeler olmalıdır. Meselâ, Osmanlı İmparatorluğunun doğmasını mucip olan sebep ve âmillerin tetkikinden çıkan netice, mühim olduğu gibi, bu İmparatorluğun batması sebep ve âmillerinin tetkikinden çıkacak netice de o kadar mühimdir. Bu tetkiklerde, şüphesiz siyasî müesseseyi kuran milletlerin her nokta-i nazardan harsları derecesi mütalâa olunur; şahısların müspet veya menfi tesirleri nazarı dikkate alınır.

Siyasî müesseselerin değişmesine misal olarak bugünün bir hadisesini de tahlil edebiliriz. Malûm olan sebepler ve âmillerin tesiri altında, Türkiye Cumhuriyeti teşekkül etti. Müdafai Hukuk Cemiyeti esas olmak üzere siyasî bir fırka vücuda geldi (Cumhuriyet Halk Fırkası). Bu fırkanın karşısında teşkil edilmek istenilen bazı siyasî zümreler, cumhuriyetçilik ruhuna malik olmadıklarından yaşamak hakkı bula-

Levent Şahverdi Arşivi

madılar. Cumhuriyet Halk Fırkası memlekette tek kaldı. Büyük Millet Meclisinin umumî heyeti, bu fırkanın mensuplarından ibaret oldu. Reisicumhur ve hükümet ricali bu fırkanın erkânından, bu fırka mebuslar heyetinin intihap ve itimat ettiği zatlar oldu. Cumhuriyet Halk Fırkasının esas prensipleri ve bu prensipler icabını tatbik eden bugünkü hükümet, cumhuriyet temelini sağlamlaştıracak vasıflarda ve mahiyettedir. Bunun böyle olduğu senelerden beri görülen tavrı hareket ve eserlerden kolaylıkla anlaşılabilir. Fakat bu vaziyetin devamından hatıra gelen ve görülen mühim mahzurlar vardır. İlk söylenebilecek mahzur, Meclis yalnız bir fırka mensuplarından olunca, o fırkanın iktidar mevkiinde tuttuğu hükümetin icraatının kâfi derecede münakaşa ve tenkit edilmemiş olmasıdır. Bu noksan iki sebepten neşet edebilir.

Birincisi Meclisin kendi fırkasından olan reisicumhur ve onun intihap ettiği başvekil ve arkadaşlarına çok itimadı olabilir. Bu sebeple meclisten geçen ve geçmeyen işleri, uzun uzadıya tetkike lüzum görmeyebilirler. İkincisi, aynı fırka arkadaşı olmak, arkadaşlıkta lüzumsuz ve zararlı bir hassasiyet uyandırabilir.

Tenkit ve muaheze ile birbirini gücendirmemek gibi bir vahime uyanabilir. Bunlardan başka sebepler de inzimam eder; yavaş yavaş hükümet ve onu intihap eden reisicumhur, meclisten aldıkları ve bazı mühim ve heyecan verici hâdiseler münasebetiyle alabilecekleri selâhiyetleri tenkitsiz tatbike alışırlar. Bu hal âdet derecesinde kökleşebilir. Çünkü az tenkitli veya tenkitsiz iş görmek, her hareketi ten-

Levent Şahverdi Arşivi

kit göreceğini düşünerek hareket etmekten daha kolaydır; zamanla bu vaziyetin nasıl bir şekil alacağını kestirmek güçtür.

Devlet riyasetine gelen zat, bilhassa muktedir, faal olur, devlet ve millete kendi şahsına muhabbet ve takdir kazandıracak büyük hizmetler yaparsa, zahiren Meclis vaziyetine ve cumhuriyet şekline gayet hürmetkâr ve itaatkâr görünürse, tehlike büyür. İstenmediği halde devletin hakikatte mahiyeti değişebilir. Bu yeni mahiyetin yeni ismini takınması zaman meselesi olur. İşte, bu esaslı mütalâaya mebni olmalıdır ki, Reisicumhur Gazi'nin tensip ve teşvikiyle olduğu anlaşılan yeni bir fırka, Serbest Cumhuriyet Fırkası teşekkül etmiş, bulunuyor. Temiz fikirler etrafında teşekkül eden ve tabiî bir surette Cumhuriyet temeli üstünde yükselecek olan bu fırkanın mevcudiyeti, hatıra gelen mahzurların vücut bulmaması için, esaslı bir tedbirdir. Memlekette Cumhuriyet Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası birbirini kontrol edecek, birbirinin fikirleri, niyetleri, hareketleri hakkında efkâr-ı umumiyeyi tenvir edecektir. Bu sayede şahsî selâhiyetlere dayanarak, şahsî hareketler milletin gözü önünde bulundurulacaktır. Milletin şahıslara, kendini unutacak ve kendini kaptıracak kadar meclup olması, iyi netice vermez. Bunun tarihte misalleri çoktur.

Oktav'ın elinde beşyüz seneden beri devam eden Roma Cumhuriyeti, sessiz sedasız, yavaş yavaş hemen mutlak bir hükümdarlığa döndü. Oktav daima Senatoya dikkat ve hürmet ederdi. Zevahiri kurtarmaya çalışırdı. Hürriyet taraftarlarını hoşnutsuzluğa sevketmezdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Oktav, hayat kaydı şartıyle konsüllüğü reddetti; diktatörlüğü asla kabul etmedi. Ogüst herkesin iyiliğine çalışırdı. Efkâr-ı umumiye kendisiyle beraberdi. Senatoya kendisini çok sevdirdi, her ne vakit iktidardan çekilmek istediyse, Senato rica ile kendisine iktitarı muhafaza ettiriyordu. Senato Oktav'a Ogüst ünvanını verdi. Bu ünvan o zamana kadar yalnız mabutlara verilirdi. Oktav bu yeni ünvanla bir nevi kudsiyet iktisap etti. İşte bütün bu tevcihler Oktav'ı askerî ve sivil bütün iktidar ve selâhiyetleri, yavaş yavaş nefsinde toplamaya sevketti. 44 sene devam eden bir Ogüst devri, cumhuriyetin unutulmasına kâfi geldi. Ogüst'ten sonra, içlerinde Neron dahi bulunan imparatorlar Roma Devleti'ni yıkıncaya kadar Roma'da taht sahibi oldular." (1930)

Medeniyet ne demektir?

"Medeniyetin ne olduğunu başka başka tarif edenler vardır. Bence medeniyeti harstan ayırmak güçtür ve lüzumsuzdur. Bu nokta-i nazarımı izah için hars ne demektir tarif edeyim:

a) Bir insan cemiyetinin devlet hayatında, b) Fikir hayatında, yani ilimde, içtimaiyatta ve güzel sanatlarda; c) İktisadî hayatta yani ziraatte, zanatta, ticarette, kara, deniz ve hava münakalâtçılığında yapabildiği şeylerin muhassalasıdır.

Bir milletin medeniyeti dendiği zaman hars namı altında saydığımız üç nevi faaliyet muhassalasından hariç ve başka bir şey olmayacağını zannederim. Şüphesiz her insan cemiyetinin hars, yani medeniyet derecesi bir olamaz. Bu farklar devlet, fikir, ik-

Levent Şahverdi Arşivi

tisadî hayatların her birinde ayrı ayrı göze çarptığı gibi bu fark üçünün muhassalası üzerinde de görülür. Mühim olan muhassalalar üzerindeki farktır. Yüksek bir hars, onun sahibi olan millette kalmaz diğer milletlerde de tesirini gösterir. Büyük kıtalara şamil olur. Belki bu itibarla olacak, bazı milletler yüksek ve şamil harsa, medeniyet diyorlar. Avrupa medeniyeti, asrı hazır medeniyeti gibi.

Hars mefhumunda milletlerin güç ve geç değişen bazı ırkî, fıtrî hasletlerine, karakterlerine hasrederler ve buna çok kıymet ve ehemmiyet verirler. Meselâ, İstanbul'un zaptı hadisesini mütalâa ederken, diyenler vardır ki: Bizanslılar Türklerden daha medenî idiler, fakat Türk'lerin harsı kuvvetli olduğu için galip ve muvaffak oldular. Bu telâkki ve izah doğru değildir. Hakikatte Türkler Bizanslılardan hem daha medenî idiler, hem de ırkî karakterleri onlardan yüksekti. Medeniyet dediğimiz harsın, üç mühim unsurunu göz önünde tutarak hadiseyi mütalâa edersek, fikrimiz kolaylıkla izah edilmiş olur:

İstanbul'u zapteden Türkler devlet hayatında elbette Bizans İmparatorluğundan çok yüksekti. Türklerin İstanbul fethinde inşa ve icadettikleri gemiler, toplar ve her nevi vasıtalar, gösterdikleri yüksek fen iktidarı, bilhassa koca bir donanmayı Dolmabahçe'den, Haliç'e kadar karadan nakletmek dehası, daha evvel Boğaziçinde inşa ettikleri kaleler, aldıkları tedbirler Bizans'ı zapteden Türklerin fikir ve fen âleminde ne kadar ileri olduklarının yüksek şahitleridir. Bizans Prenslerinin Türk ordugâhlarında staj yaptıkları, her hususta ders aldıklarını da hatırlatmak isterim. Daha Attilâ zamanındaki

Levent Şahverdi Arşivi

Şarkî Roma İmparatorluğunun Türklerin haraçgüzarı olacak kadar siyasette ve askerlikte dûn mertebede bulunduğu malûmdur. Bizans'ı zaptedèn Türklerin iktisadî hayatta Bizanslıların çok ilerisinde olduğunu izaha ise hacet görülmez. Hülâsa, medeniyet harstan başka bir şey değildir. Hars medlûlünü seciye diyebileceğimiz karakter mefhumuna indirmemelidir. Bu arzettiğim telâkki birbirinden ayırt edilmesi güç olan, medeniyet ve harsın tarif, izah ve anlaşılmasında kolaylığı da mucip olur" (1930)

Kültür ne demektir?

"Eğer cumhurreisi olmasam, maarif vekilliğini almak isterdim" demiştir. Atatürk kültürü de şöyle açıklamıştır:

"Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür. Bu sözü burada ayrıca izaha lüzum görmüyorum. Çünkü bu, Türkiye Cumhuriyetinin okullarında birçok vesilelerle eser halinde tespit edilmiştir.

Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mâna çıkarmak, intibah almak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir.

Yine insan, enerjisiyle ve fakat tabiatın ona iltifat edildikçe tükenmez yardımıyle, yükselen, genişleyen insan zekâsı, hudutsuz kavrayış anlamında "insanım" diyen bir vasf-ı mahsusu olur.

İnsan, hareket ve faaliyetin, yani dinamizmin ifadesidir. Bu böyle olunca kültür, yukarıda işaret ettiğimiz, insanlık vasfında insan olabilmek için bir esasî unsurdur.

Levent Şahverdi Arşivi

Bunu kısaca izah edelim. Kültür, tabiatın yüksek feyzleriyle mesut olmaktır. Bu ifade içinde çok şey mündemiçtir. Temizlik, saflık, yükseklik, insanlık v.b..... Bunların hepsi insanlık vasıflarındandır. İşte kültür kelimesini mastar şekline soktuğumuz zaman, tabiatın insanlara verdiği yüksek vasıfları kendi çocuklarına, hafidlerine ve âtisine vermesi demektir.

Buraya kadar anlatmak istediğimiz, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti çocukları, kültürel insanlardır. Yani hem kendileri kültür sahibidirler, hem de bu hassayı muhitlerine ve bütün Türk milletine yaymakta olduklarına kanidirler."

Tarihî hadiselerin âmilleri nelerdir?

"Tarihî hadiselerin âmilleri başlıca siyasî, askerî, içtimaî ve iktisadî olabilir. Ekseriya bu âmiller karışık olarak tesirlerini gösterir. Şüphe yok ki, bütün bu âmiller çok mühimdir. Fakat bence bir milletin doğrudan doğruya hayatiyle, yükselmesiyle, düşkünlüğüyle alâkadar olan en mühim âmil, milletin iktisadiyatıdır. Bu, tarihin ve tecrübenin tespit ettiği bir hakikattir. Bu hakikat bizim millî hayatımızda ve millî tarihimizde de tamamıyle görülmektedir.

Türk tarihi tetkik olunursa birçok sebeplerin başında bütün itilâ ve inhitat sebebinin iktisat meselesinden başka bir şey olmadığı anlaşılır. Bu münasebetle diyebiliriz ki, Türkyie Cumhuriyetini lâyık olduğu mertebeye çıkarabilmek için, iktisadiyatımıza birinci derecede ehemmiyet vermek lâzımdır. Zamanımızın bir iktisat devri olduğu düşünü-

Levent Şahverdi Arşivi

ilirse, bu ehemmiyetin derecesi kolaylıkla meydana çıkar.

İktisadiyatın inkişafında başlıca lüzumlu olan, yollar, demiryolları, limanlar, kara ve deniz nakliye vasıtaları millî mevcudiyetin maddî ve siyasî kan damarlarıdır. Refah ve kuvvet vasıtasıdır". 1930

İlk medeniyetler:

"Beşeriyetin taş devirlerini bir tarafa bırakalım. Maden devrinde muhtelif madenlerden, kemiklerden yapılan eserler her nevi aletler ve süs eşyaları idi. Çamurdan tuğla, çanak, çömlek ilk insanların yaptığı eserlerdendir. Hayvanları ehlileştirmek onlardan muhtelif suretlerle istifade etmek, hayvanları sürüler halinde bulundurmak insanların, ilk yaptıkları işlerdendir. Ziraat de böyledir. Bundan başka insanlar bulundukları mıntıkaya göre kerpiçten, tuğladan veya taştan binalar da yaptılar. Kanallar açarak bataklıkları kurutmak, muhtelif tarzda sulama usulleri de insanların ilk buldukları şeylerdendir. Güneşi ve yıldızları müşahade sayesinde takvimin esasını koyan, tabiatın en büyük kuvvet olduğunu keşfeden binlerce sene evvel yaşamış eski insanlardır. Gemi inşa eden ve denizlerde dolaşmak kabiliyetini de gösteren, ticaret etmesini öğrenen bu insanlardır. İlk demokrasi esasına müstenit cemiyet ve devlet müesseseleri vücuda getiren de onlardır. Bütün bu saydıklarımız dünyada ve bütün beşeriyette ilk medenî eserlerdir.

Türklerin ana yurdu Orta - Asya yaylasıdır."

Levent Şahverdi Arşivi

Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin açılışı münasebetiyle ilk dersim için bana yazdırdığı:

Seslerin ayrımı:

"Tabiatta, bilirsiniz ki, hiç bir şey yok olmaz. Ne bir ses, ne bir söz, ne bir hareket... olduğu çağ ne kadar eski veya yeni olursa olsun, bütün bu oluşlar oldukları andaki gibi tabiat içindedir. Bu dalgalanmada, zaman ve mesafe mefhumu yoktur. Bugün dünyanın herhangi bir köşesinde söylenen sözü veya akis yapan hareketleri, yine dünyanın herhangi bir köşesinde aynı anda işitmek, dinlemek zaptetmek mümkün olduğunu görüyoruz.

Yarın bizi saran tabiat unsurları içinde, binlerce ve binlerce sene evvel söylenmiş sözleri, olduğu gibi toplayıp tespit etmek imkânına elbette varılacaktır. Tabiatın bugün için esrar dolu sinesine gireceği muhakkak görülen insan zekâsı, beklenilen hakikatleri ortaya koyacaktır.

Yine bu insan zekâsıdır ki, beklediğimiz neticeyi elde etmemiş olmakla beraber, bugünkü araştırıcı zekâları tatmin edecek ve tarihi aydınlatacak yeni metotlar ve ilimler bulmuştur.

İşte arkeoloji ve antropoloji, o ilimlerin başında gelir. Tarih bu son ilimlerin bulduğu belgelere dayandıkça temelli olur. Tarihi bu belgelere dayanan milletlerdir ki, kendi aslını bulur ve tanır.

İşte bizim tarihimiz, Türk tarihi, bu ilim belgelerine dayanır. Yeter ki, bugünün münevver gençliği, bu belgeleri vasıtasız tanısın ve tanıtsın."

Levent Şahverdi Arşivi

Aynı konu için diğer bir yazı:

"Tabiatın esrar dolu sinesine her gün daha çok girmekte olan insan zekâsı, realiteye kavuşmak için çalışanları, tatmin edecek ve insanlık tarihini aydınlatacak ilimler bulmuş ve tespit etmiştir. Tarih bakımından arkeoloji ve antropoloji, bu ilimlerin başında gelir. Tarih, bu ilimlerin bulup meydana çıkardığı belgelere dayandıkça temelli olur. Tarihi bu belgelere dayanan milletlerdir ki kendini, aslını bulur ve tanır. İşte bizim tarihimiz, Türk tarihi, bu ilim belgelerine dayanır. Onun içindir ki, bizim tarih belgelerimizin her parçası, klasik sayılan kültür eserlerinin de anasıdır."* *Ocak, 1936*

Edebiyat üzerine:

"Osmanlı devrinde ve bugüne kadar geçen Cumhuriyet çağında ve bundan evvelki Türk kültürel çağlarında ve hattâ bütün kültürlü medenî cemiyetlerde edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır:

Söz ve mânayı, yani insan dimağında yer eden, her türlü bilgileri ve insan karakterinin en büyük duygularını, bunları dinleyenleri veya okuyanları, çok alâkalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı. Bunun içindir ki, edebiyat, ister nesir halinde olsun, ister nazım şeklinde olsun, tıpkı resim gibi, heykeltraşlık gibi, bilhassa musiki gibi güzel sanatlardan sayılagelmektedir.

* Bu seslerin ayrımı üzerinde ilim adamlarının çalışmakta olduklarını ve bazı sonuçları elde ettiklerini 1 Ocak 1966 da ilân etmişlerdir. Yani bu dünyada söylenmiş olan sözler kaybolmamıştır. Fakat karışık bir haldedir. Bunları ayırmak mümkün olursa, tarihî şahsiyetlerin seslerinden konuşmaları dinlenebilecektir.

1971 — Birinci Basılış — F. 4

Levent Şahverdi Arşivi

Beşeriyette en müspet ilim ve en ince teknik esaslarına dayanan hayatla ve kanla karşılaşmak kendileri için mukaddeder olan askerlik gibi yüksek bir idealist meslek dahi, kendini içinde bulunduğu içtimaî heyete anlatabilmek ve bu büyük insanlık ve kahramanlık yolculuğunu hazırlayabilmek için, uyandırıcı, hedeflendirici, yürütücü ve nihayet fedakâr ve kahraman yapıcı, vasıtayı edebiyatta bulur.

Bu itibarla, edebiyatın her insan cemiyeti ve bu cemiyetin hal ve istikbalini koruyan ve koruyacak olan, her teşekkül için, en esaslı terbiye vasıtalarından biri olduğu, kolaylıkla anlaşılır.

Bunun içindir ki, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, (Millî Eğitim) edebiyat tedrisinde şu noktalara, bilhassa ehemmiyet ve kıymet vermelidir.

a) Türk çocuğunun kafasını, fıtrî yaradılışındaki dikkat ve itinaya göre tekevvün ettirmek. Bu, cumhuriyetin sıhhî düzeni ile alâkadar olan vekâlete de teveccüh eden bir vazifedir.

b) Güzel muhafaza edilen, Türk kafa ve zekâlarını açmak, yaymak, genişletmek. Bu, bilhassa kültür bakanlığının vazifesidir. Bununla birlikte olarak, müstait Türk çocuk kafalarına müsbet ilim ve maddî teknik mefhumlarını, yalnız nazarî olarak değil, aynı zamanda pratik vasıtalar ile de yerleştirmek.

c) Bir taraftan da, Türk kafalarındaki kabiliyetleri, Türk karakterindeki sağlamlıkları, Türk duygularındaki yükseklik ve genişlikleri, kendilerini hiç zorlamadan, natürel bir tarzda ve olduğu gibi ifadeye onları alıştırmak.

Levent Şahverdi Arşivi

Bunlar yapılınca, netice şu olacaktır: Türk çocuğu konuşurken, onun beyan ve anlatış tarzı, Türk çocuğu yazarken onun ifade üslûbu, kendisini dinleyenleri, onun yürüdüğü yola götürebilecek bu kabiliyeti sayesinde, Türk çocuğu kendisini dinleyen veya yazısını okuyanları, peşine takarak yüksek Türk ülküsüne iletebilecek, ulaştırabilecektir.

Bu edebiyat telâkkisi, böyle bir edebiyat tedrisi sayesindedir ki, edebiyat medlûlünden anlaşılan gayeye varmak mümkün olabilir". (1937)

İÇTİMAÎ HEYETİN YÜKSEK KIYMETİ VE YENİLMEZ KUVVETİ NEDİR?

"Bir içtimaî heyette kıymet ve kuvvet onu kuran fertlerin kendilerini kıymet ve kuvvet telâkki etmelerindendir. Ancak, bu gibi fertlerden vücut bulmuş olan içtimaî heyetlerdir ki, yekpare kıymet kudret manzarası arzedebilirler.

Şüphesiz, ayrı ayrı fertlerin kıymet ve kuvveti olabildiği gibi, kıymetsizlik ve kuvvetsizliği de olabilir; bu gibiler daha ökül (mecmu) kıymetin ve kuvvetin içinde bulundukça kendilerini büyük ve şâmil ökülden hissedar sayabilirler. Gayesi fert değil, kitle terbiyesi olanlar, bu hakikati bilmemekle beraber, bu hakikate sığınabilecek olanların dahi kusurlarına bakmaksızın, onları tıpkı o büyük içtimaî heyetin en aziz uzuvları ve unsurları gibi görmekte ve göstermekte tereddüt etmemelidirler. Böyle gören ve gösteren insanlar yanılmış, hata etmiş, sayılmazlar; bilâkis bunlar kendilerinin de mensup

Levent Şahverdi Arşivi

olmakla iftihar duyacakları içtimaî heyetin içinde, nerkesin, her şereften yalnız hisseyab olduğunu değil, hattâ bizzat o şerefin sahibi olduğunu dahi göstermiş bulunmalarından memnun olmalıdırlar.

Ben bu hakikati, derece derece takibettiğim okulları bitirdikten sonra, hayata fiilen dahil olduğum zaman duyduğumu söylemeliyim. Bunu kısa ve amelî misallerle izah etmek daha kolay olacaktır benim için... Meselâ, bir tabur içinde bir alay içinde, isterseniz bir kolordu, bir ordu içinde yapılmış olan bazı tatbikatlarda, bazen bir bölük kumandanı, bazen bir keşif kolu zabiti, bazen de bir hakem olarak bulunduğum vaki olmuştur. Tatbikat veya manevra muvaffak olduğu zaman, etrafıma bakmaksızın, derhal kendi kendime övündüğümü hatırlarım; çünkü bütün bu tatbikat veya manevranın parlak neticesini ben hazırlaşımdır. Hakikatte ben, belki de bana tevcih edilen bu vazifeyi büyük dikkatle takibetmiş ve onda muvaffak olmuşumdur; fakat bütün kütlenin muvaffakiyetini kendime atfetmek cesaretini kendimde görmüş isem, bu da affolunmalıdır; çünkü o umumî hareket ve faaliyet içinde, benim gibi vazifesini dikkatle ve namuskârane yapmış binlerce insanın mevcut olduğunu düşünelim, bunların her birinin ayrı ayrı, benim gibi düşünmüş olduğunu da elbette kabul edelim ve fakat ne benim, ne o binlerce namuskâr ve fedakâr insanların çalışmaları bir makamda ve bir kafada merkezleştirilmemiş olsaydı, hiç birimiz yaptıklarımızla iftihar duymak cesaretinde bulunamayacaktık.

İnsanlar, dünya yüzünde insan sıfatını aldıkları, tarihten önceki zamandan bugüne kadar, yalnız ya-

Levent Şahverdi Arşivi

şayamayan ve behemehal içtimaî halde yaşamak nasibi tabiîsinde yaratılmış olduklarını bilmelidirler. İşte bu itibarla hepimiz söyleriz hepimiz şereflenîriz, hepimiz bu şerefi kendimize atfedebiliriz; fakat hakikat şudur ki, her ferdî şeref ve haysiyet ve kahramanlık hiç bir ferdin değildir, bütün bu ferdlerden mürekkep olan içtimaî heyetindir.

Bu heyet içinde bilhassa şeref kademeleri yapmak hatadır, kuvvet kademeleri yapmak bu ise o içtimaî heyetin yapabileceği şey değildir, o içtimaî heyetin şuuru haricinde, onun doğurabileceğinde ve doğurabileceklerinde tecelli eder ise, cemiyet kendinden mevlût olan bu vaziyetlere karşı yadırgamaz".

SPOR VE GEÇİT RESİMLERİ İÇİN

"Her ulus çocuklarının sihhatli ve gürbüz olmaları için yaşadıkları bölgenin sıhhî şartlarını temin etmek, Devlet halinde bulunan siyasî teşekküllerin en birinci ödevidir.

Ondan sonra en küçük yaştan en son yaşa yani insan ömrünün vasati süresince derece derece beden faaliyeti önemli yer tutar ve tutmalıdır da.

Beden hareketlerinde esas, nesilden nesile intikal eden âdetlerdir. Yirminci asırda bütün dünya milletleri için spor esaslarının tekniği bundan doğmuştur. Türk çocukları her kavmin çocukları gibi, doğdukları andan itibaren tabiatın kendilerinde yarattığı hareket ve faaliyete ellerini, kollarını bacaklarını hareket ettirmekle başlarlar, sonra çocuk büyüyünce bulunduğu muhitin şartlarına göre tarla-

Levent Şahverdi Arşivi

larda, bayırlarda,, tepelerde kayalıklar içinde, ormanlarda koşar yürür, hiç de yaptığının ne olduğunu düşünmeksizin bugünkü ilim dünyasının spor dediğini kendiliğinden yapar. Güreşir, ata biner, atlar, cirit oynar ve daha birçok millî sporları yapar.

Türk köylü çocuğunun bu yapagelmekte olduğu tabiî ve millî sporlar bugünkü medenî addedilen dekor içinde belki en az muvaffakiyet gösteren bir haldir. Fakat Türk içtimaî bünyesinde spor hareketlerini tanzime memur olanlar, Türk çocuklarının spor hayatını yükseltmeyi düşünürken, sadece gösteriş için herhangi bir müsabakada kazanmak emeliyle bir spor yapmazlar. Esas olan, bütün her yaştaki Türkler için beden eğitimini sağlamaktır. "Sağlam dimağ, sağlam vücutta bulunur" sözünü atalarımız boşuna söylememişlerdir.

Türk çocuklarına sporun bugünkü tekniğini öğretmek ve bunların bir kısmını bazı törenlerde ve bayramlarda dekor olarak ortaya koymak gerekir. Buna lüzum var mı yok mu? gibi soruya şöyle cevap verilebilir:

Esasen yoktur; fakat hakikatı göremeyen cihan nazarında, mevcut ve muhakkak bir hakikati ufak bir örnekle ispat edebilmek için lüzumlu görülebilir. Bunu başka bir misalle izah edelim:

Bir milletin ordusu mükemmel ordu mudur, bunun tezahürü nedir? Böyle bir sorunun cevabı şudur:

Orduyu asıl düşman karşısında görmek lâzımdır. Bunun ise bir millet için herhangi bir zamanda gösterilebilmek imkânı olmaz. Bunu muharebe sa-

Levent Şahverdi Arşivi

hasında göstermek fırsatını bulabilecekler azdır; bu nasibelerden mahrum bulunanlara, millet ordusunun kuvvetini, kudretini, haşmetini göstermek umumîyetle bir takım göz alıcı hareketler, askerî nizamlar kabul olunmuştur. Bu nizamlar ve bunların gösterileri bir takım göz kamaştırıcı ve gönül alıcı görevlerdir. Bir orduda esas disiplini bu parat şekillerine değil, tabiat şekillerine uydurmak mecburiyeti anlaşıldığı günden beridir ki, orduların talim ve terbiye programlarının hakikî azimet noktası tespit edilmiştir.

İşte bu itibarla, Türk ordusunun geçit resimlerinde ve yine Türk gençliğinin top oyunu ile buna benzer sporlarda kusurları görülebilir. Çünkü bu kusurların biraz dikkat ve biraz da talim ile ortadan kalkması mümkündür. Buna o kadar çok fazla ehemmiyet vermemelidir. Bizler için asıl olan Türk çocuklarının sporu sevmeleri ve fizikî kuvvetlerini yerinde kullanabilmeleridir. Bu çocuklar asker oldukları zaman onların muharebe meydanlarında muvaffak olmaları için lâzım gelen talim ve terbiyeye bilhassa ehemmiyet vermeliyiz. Buna göre bir geçit resminde, bir paratta ordumuzun gösterişi pek parlak olmayabilir; biz bunu, bu telâkkiyi ordumuzun yüksek harp kabiliyetine ölçü ve işaret olarak telâkki etmemeliyiz.

Genç Türk çocukları top oyunlarında, herhangi bir millet çocukları kadar talimli ve mümareseli görünmeyebilirler, bundan da müteessir olmaya lüzum ve mahal yoktur. Biz çocuklarımızı hakikî kuvvet, kudret ve zekâ müsabakalarında, her gün her yerde ve hattâ her köyde görmekteyiz. Bunu göre-

Levent Şahverdi Arşivi

meyenlerdir ki, alâyişli işleri yapamıyor gibi görünen Türk gençliğine endişe ile bakmaktadırlar. Bunlara müteselli olmaları için haber verelim ki, hakikat onların görebildikleri gibi değildir. Türk milleti ve onun küçük ve büyük yaştaki çocukları çelikten yapılmış heykellerdir; onların ne olduklarını anlamak için onlarla savaş meydanlarında boy ölçüşmek lâzımdır. İşte böyle bir teşebbüstür ki, Türk gençliğinin binlerce sene evvelden beri tanınmış olan yüksek kıymet, kuvvet, kudret ve yenilmez zekâsının imtihanı olur.

Türk milleti her an ve her kiminle olursa olsun böyle bir imtihana hazırdır". (1937)

Levent Şahverdi Arşivi

3) M. KEMAL ATATÜRK'ün EL YAZILARIYLE ÇEŞİTLİ KONULAR

Vatanımız, Türk milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleriyle yaşadığı bugünkü siyasî sınırlarımız içindeki yurttur. Vatan hiç bir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küldür.

Türk milletinin teessüsünde müessir olduğu görülen tabiî ve tarihî vâkıalar şunlardır:

a) Siyasî varlıkta birlik, b) Dil birliği, c) Yurt birliği, d) Irk ve menşe birliği, e) Tarihî karabet, f) Ahlâkî karabet.

Milletin umumî tarifi:

Bundan sonra, müşterek millî fikrin, ahlâkın, hissin, heyecanın hâtıra ve an'anelerinin millet efradında meydana gelmesini ve kökleşmesini temin eden müşterek mazinin, birlikte yapılmış tarihin, vicdanları ve zihinleri doğrudan doğruya birleştiren müşterek dilin, milletlerin teşekkülünde en mühim âmiller olduğunu bir defa daha kaydettikten sonra millet hakkında, ikinci derecede unsurları kaale almayarak mümkün olduğu kadar her millete uyabilecek bir tarifi biz de alalım:

Levent Şahverdi Arşivi

a) Zengin hâtıra mirasına sahip bulunan;

b) Beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatte samimî olan;

c) Ve sahip olunan mirasın muhafazasına beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden vücuda gelen cemiyete millet namı verilir.

Bu tarif tetkik olunursa bir milleti teşkil eden insanların rabıtalarındaki kıymet, kuvvet ve vicdan hürriyetiyle insanî hisse gösterilen riayet, kendiliğinden anlaşılır.

Filhakika, maziden müşterek zafer ve yeis mirası;

İstikbalde tahakkuk ettirilecek aynı program;

Beraber sevinmiş olmak, beraber aynı ümitleri beslemiş olmak;

Bunlar elbette bugünün medenî zihniyetinde diğer her türlü şartların fevkinde mana ve şümûl alır.

Bir millet teşekkül ettikten sonra, efradının devlet hayatında, iktisadî ve fikrî hayatta müştereken çalışmak sayesinde vücuda gelen millî harsta (kültür) şüphesiz milletin her ferdinin çalışma hissesi, iştirakı hakkı vardır. Buna nazaran bir harstan olan imtihanlardan mürekkep cemiyete millet denir dersek milletin en kısa tarifini yapmış oluruz.

Milliyet prensibi:

Bir milletin diğer milletlere nispetle tabiî veya müktesep hususî karakterler sahibi olması, diğer milletlerden farklı bir uzviyet teşkil etmesi, ekseriya

Levent Şahverdi Arşivi

onlardan ayrı olarak, onlara muvazi inkişafa sai bulunması keyfiyetine milliyet prensibi denir.

Bu prensibe göre, her fert ve her millet kendi hakkında hüsnüniyet, topraklarına bizzat kayıtsız tesahüp talep etmek hakkına ve hürriyetine maliktir.

Bu düstur, bize hangi milletlerin hür, hangilerinin hürriyetinden şu veya bu şekilde mahrum olduklarını, yani millet namını taşımaya lâyık olmadıklarını kolaylıkla gösterir.

Türk milliyetçiliği:

Türk milliyetçiliği, terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde, bütün muasır milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber Türk içtimai heyetinin hususi seciyelerini ve başlıbaşına müstakil hüviyetini mahfuz tutmaktır.

Devlet: Muayyen mıntıkada yerleşmiş ve kendine has bir kuvvete sahip olan fertlerin mecmu heyetinden ibaret bir mevcudiyettir.

DEVLETİN VAZİFELERİ

Milletin kurduğu devletin ve hükümet teşkilâtının, vatandaşlara karşı, mükellef olduğu vazifeleri ve selâhiyetleri vardır. Bu vazifelerin mahiyetleri tetkik olunursa, şöyle bir sıra yapılabilir:

a) Memleket içinde, asayişi ve adaleti tesis ve idame ederek, vatandaşların, her nevi hürriyetini, masun bulundurmak.

Levent Şahverdi Arşivi

b) Haricî siyaset ve diğer milletlerle münasebetleri iyi idare ederek ve dahilde her nevi müdafaa kuvvetlerini, daima, hazır bulundurarak, milletin istiklâlini emin ve mahfuz bulundurmak.

Bu iki nevi vazife, devletin, en esaslı, vazifelerindendir. Denilebilir ki, devlet teşkilinden maksat, bu iki vazifenin ifasını temin etmektir. Çünkü bu vazifeler, vatandaşların fert olarak, yapmaya muktedir olamayacakları işlerdir. Hatta, vatandaşların, bu vazifeleri, kısmen dahi, yapmaya kalkışmaları caiz değildir; zira, o zaman, anarşi olur; devlet kalmaz. Meselâ; bir vatandaş kendi kendine bir ecnebî devletle, siyasî bir temas ve münasebette bulunamaz.

Bir vatandaş, memleket müdafaasında, başına toplayabileceği, birtakım, kimselerle başlı başına harekete mezun değildir.

Bir vatandaş, kendi hürriyet ve hakkını, kendi maddî kuvvetine dayanarak temine kalkışamaz;

Bu hususlar, fertlerin kuvvet ve teşebbüsleri ile değil, milletin iradesini haiz olan devletin kudret ve nüfuziyle temin olunabilir.

Bu iki nevi vazifeden başka, devletin alâkadar olduğunu işaret ettiğimiz vazifeleri de, başladığımız sıra içinde söyleyelim.

c) Yollar, demir yolları vs. gibi nafia işleri.
d) Maarif işleri,
e) Sıhhiye işleri,
f) İçtimaî muavenet işleri,
g) Ziraat, ticaret, sanata ait, iktisadî işler

Bu son saydığımız işleri, devletin yapmaması fertlere terk etmesi lâzım geldiği iddiasında bulunan-

Levent Şahverdi Arşivi

lar vardır. Bu nazariyeyi tasvip ve takip edenlere "Ferdiyetçi" derler.

Milletin, umumî ve müşterek menfaatlarına, ait, siyasî, fikrî işlerde olduğu gibi iktisadî her nevi işlerin, fertlere bırakılmayıp devlet tarafından yapılması daha münasip olacağı nazariyesini müdafaa eden "Devletçi" ler de vardır.

Biz, devletimizce tatbiki münasip olan prensibi, tespit için, "Ferdiyetçi" ve "Devletçi" lerin istinat ettikleri noktaları ve bir de demokrasinin bariz vasıflarını, göz önünde tutarak, kısa bir muhakeme yapalım:

Malûmdur ki, Türkiye Cumhuriyeti, demokrasi esasına müstenit, bir devlettir. Demokrasi ise, esas itibariyle, *siyasî* mahiyettedir; *fikridir, ferdidir, müsavatperverdir.*

Demokrasinin, bu esas noktalarına göre vatandaşın siyasî hürriyet ve mesaisini temin etmek ve vatandaşın ilmî, içtimaî, san'at, ahlâk inkişafını temin ile alâkadar olmak, vatandaşın ve millî hâkimiyete usulü dairesinde iştirak hakkını ve bütün vatandaşların aynı siyasî hakları haiz olmalarını temin eylemekten ibaret olan noktalar devletin, vatandaşa karşı, başlıca vazifelerinin hududunu gösteren işaretlerdir.

O halde, demokrasi esasına müstenit bir devlet; bir içtimaî muavenet sistemi, veyahut, bir iktisadî teşkilât sistemi değildir. Bunun için, bu sahalara ait işlere, devletin karışmaması bütün bu mahiyetteki işleri fertlere veya fertlerden mürekkep şirketlere bırakması mümkündür. Bu imkânın derecesini anlamak için, devletin, millete ve memlekete

Levent Şahverdi Arşivi

karşı ifasına, mecbur olduğu, esaslı vazifelerinin, ikinci derecede görülen vazifelerle münasebet ve irtibatlarını düşünmek lâzımdır.

Devlet asayişi temin etmek için, memleketi müdafaa eylemek için, sıhhati yerinde gürbüz ve anlayışları; millî hisleri, vatan muhabbetleri yüksek vatandaşlar ister.

Devlet, dahilde ve hariçte millet işlerini gördürecek yüksek kabiliyetli vatandaşlara muhtaçtır.

Devlet, bütün vatandaşlarının devletin kanunlarını anlayıp onlara riayet lüzumunu takdir etmelerini, memleketin asayişi ve müdafaası için ehemmiyetli görür.

Devlet, umumiyetle vatandaşların, herhangi sanat ve meslekte, zamanımız terakkilerinin icap ettirdiği derecede muvaffak olmasıyle alâkadardır.

Bu sebepledir ki, vatandaşların, tahsili, terbiyesi, sıhhati ile alâkadar olmak mecburiyetindedir.

Devlet, memleketin asayiş ve müdafaası için, yollarla, demiryollarıyle, limanlarla, deniz vasıtalarıyle, telgrafla, telefonla, memleketin, hayvanlarıyle, her türlü nakliye vasıtalarıyle, milletin umumî servetiyle yakından alâkadardır. Memleket idaresinde ve müdafaasında, bu saydıklarımız toptan, tüfekten, her nevi silâhtan daha mühimdir.

Bilhassa, para, her türlü vasıtanın üstünde, bir mevcudiyet silâhıdır. Bu saydığımız sahalardaki işlerden iktisadî olanlar, doğrudan doğruya, devletin zarurî vazifelerinden görünmemekle beraber, o vazifelerin ifasında, müessirdirler. Bu, sahalardaki, işleri fertlere veya şirketlere, tamamen, bırakabilmek için; bu işlerin, devlet müdahalesi ve muaveneti ol-

Levent Şahverdi Arşivi

madığı halde, devletin esasî vazifelerini ifada müşkülâta uğratmayacağına emin olmak lâzımdır.

Görülüyor ki, iktisadî ve bazı içtimaî işler, bir taraftan fertlerin menfaatları ile alâkadardır. Bunun içindir ki, ferdiyetçiler, bu işlere devletin karışmasını şahsî hürriyete tecavüz gibi görürler. Fakat bu işler içinde, dolayısıyle, bütün milletin müşterek menfaatine temas ve taallûk eden noktalar da vardır. Bu sebeple, devletçilerin, haklı oldukları noktaları kabul etmek muvafık olur.

Hususî menfaat, ekseriya, umumî menfaatla, tezat halinde bulunur. Bir de, hususî menfaatler en nihayet, rekabete istinat eder.

Halbuki, yalnız, bununla iktisadî nizam tesis olunamaz.

Bu zanda bulunanlar, "kendilerini, bir serap karşısında, aldanılmaya terk edenlerdir".

Fertler, şirketler, devlet teşkilâtına, nazaran, zayıftırlar. Serbest rekabetin, içtimaî mahzurları da vardır; zayıflarla, kuvvetlileri müsabakada karşı karşıya bırakmak gibi... Ve nihayet fertler, bazı büyük müşterek menfaatleri, tatmine muktedir olamazlar.

Bu gibi işlerde, fertlerin tesisine imkân bulamayacakları, geniş ve kuvvetli teşkilât icap edebilir, yalnız bu gibi işlerde, fertler kâfi menfaat elde edemeyecekleri için, o işlerden vazgeçerler. Halbuki, o işler, milletçe hayatî bir ehemmiyeti haiz olur ve devlet onu yapmak mecburiyetinde bulunur.

Her halde milletlerde, hürriyet ve medeniyet inkişaf ettiği nispette devletin vazifeleri ve mes'uliyetleri çoğalır; "hayat çoğaldığı nispette vasıta da ço-

Levent Şahverdi Arşivi

ğalır. Çok vasıta çok ve büyük kuvvetle idare olunur. Kuvvet çoğaldıkça kaideler de çoğalır. Bir cemiyetin vasıta ve kaidesi ise devlettir.

Bundan başka devletin, ferde nazaran hırsı başka mahiyettedir. O umumun müşterek menfaatini ve terakkisini düşünür. Fertleri hususî menfaat hissinden ne dereceye kadar uzaklaştırmak mümkün olacağı tetkike değer.

Herhalde devletin siyasî ve fikrî hususlarda olduğu gibi bazı iktisadî işlerde de nazımlığını prensip olarak kabul etmek caiz görülmelidir. Bu takdirde karşı karşıya kalınacak müşkülât şudur: Devlet ile ferdin karşılıklı faaliyet sahalarını ayırmak...

Devletin, bu hususdaki faaliyet hududunu çizmek ve bu hususta istismar edeceği kaideleri tespit etmek; diğer taraftan, vatandaşın ferdî teşebbüs ve faaliyet hürriyetini tahdit etmemiş olmak, devleti idareye selâhiyettar kılınanların düşünüp tayin etmesi lâzım gelen meselelerdir. Prensip olarak, devlet ferdin yerine kaim, olmamalıdır. Fakat, ferdin inkişafı için umumî şartları göz önünde bulundurmalıdır. Bir de ferdin şahsî faaliyeti iktisadî terakkinin, esas menbaı olarak kalmalıdır. Fertlerin inkişafına mâni olmamak, onların her noktai nazardan olduğu gibi, bilhassa iktisadî sahadaki hürriyet ve teşebbüsleri önünde devlet kendi faaliyetiyle bir mâni vücuda getirmemek demokrasi prensiplerinin en mühim esasıdır. O halde diyebiliriz ki, ferdiyet inkişafının, mâni karşısında kalmaya başladığı nokta, devlet faaliyetinin hududunu teşkil eder. Buna nazaran, "umumiyetle, zaman ve mekânda daimî bir hususî vasıf gösteren, iktisadî bir işi devlet üzerine

Levent Şahverdi Arşivi

alabilir". Meselâ; bir iş ki, büyük ve muntazam bir idareyi icap ettirir ve hususî fertler elinde inhisara düçar olmak tehlikesini gösterir ve yahut umumî bir ihtiyaca tekabül eder, o işi devlet üzerine alabilir. Madenlerin, ormanların, kanalların, demiryollarının, deniz seyrüsefer şirketlerinin, devlet tarafından idaresi ve para ihraç eden bankaların millileştirilmesi; kezalik su, gaz, elektrik ve saireye ait işlerin mahallî idareler tarafından yapılması, yukarıda izah ettiğimiz neviden işlerdir.

Bu izah ettiğimiz mâna ve telâkkide, "devletçilik, bilhassa içtimaî, ahlâkî ve millîdir". Millî servetin tevziinde, daha mükemmel bir adalet ve emek sarfedenlerin daha yüksek refahı; millî birliğin muhafazası için şarttır. Bu şartı daima göz önünde tutmak, millî birliğin mümessili olan devletin mühim vazifesidir.

Umumî menfaate hizmet eden umumî müesseselerin çoğaltılması devletin, ehemmiyetle göz önünde tutacağı bir meseledir. Bu sayede sırf menfaatperest faaliyetler tahdit olunur. Bu, vatandaşlar arasında ahlâkî tesanüdün inkişafına yardım eden mühim bir âmildir.

Memlekette her nevi istihsalin ziyadeleşmesi için, ferdî teşebbüsün, devletçe elzem olduğunu da ehemmiyetle kaydettikten sonra, beyan etmeliyiz ki, "Devlet ve fert birbirine muarız değil, birbirinin mütemmimidir".

Devlet ve fert dediğimiz zaman bu kelimelerin mücerret manasını değil; yegâne hakikat olan "içtimaî insan", yani cemiyet içinde yaşayan fertleri murat ediyoruz. İşte bu insanın iki türlü menfaa-

1971 — Birinci Basılış — F. 5

Levent Şahverdi Arşivi

ti vardır. Bu menfaatların bir kısmı şahsidir. Diğer kısım menfaatlar müşterektir. Cemiyetin hayatını muhafaza eden bu müşterek menfaatlardır. İyice düşünülürse bu iki nevi menfaat birbirine muadildir. Çünkü, içtimaî insanın hayatı için her iki menfaat aynı derecede lüzumludur. Buna nazaran bizce devlet ve fert kelimeleri, umumî ve yahut hususî menfaatlardan biri düşünüldüğüne göre ve fakat her iki halde de içtimaî insanı ifade ve izah eden iki tabirdir. Yani demek istiyoruz ki, yalnız başına fert ve fertlerden mücerret devlet düşünmüyoruz. Devlet, fertlerin teşkil ettiği millî cemaatin göze görünen şeklidir. Ancak fert emeğinin gelirini; devlet de içtimaî inkişaftan hâsıl olan geliri almak mecburiyetindedir.

Bu mülâhazaların bizim halimize daha yakından alâkasını düşünelim.

Cumhuriyetimiz henüz çok gençtir. Maziden kendine miras kalan bütün hayatî işler, zamanın mecburiyetlerini tatmin edecek derecede değildir. Siyasî ve fikrî hayatta olduğu gibi iktisadî işlerde de fertlerin teşebbüsleri neticesini beklemek doğru olamaz. Mühim ve büyük işler, ancak milletin umumî servetine ve devletin bütün teşkilât ve kuvvetine istinat ederek; millî hâkimiyetin tatbik ve icrasını tanzim ile muvazzaf olan hükümetin mümkün olduğu kadar üzerine alıp başarması tercih olunmalıdır. Diğer bazı devletlerin ikinci derecede görebileceği ve fertlerin teşebbüslerine terkolunmasında beis olmayan işlerden birçoğu bizim için hayatidir ve birinci derecede mühim devlet vazifeleri arasında sayılmalıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

Hülâsa Türkiye Cumhuriyetini idare edenlerin, demokrasi esasından ayrılmamakla beraber Devletçilik prensibine uygun yürümeleri bugün içinde bulunduğumuz hallere, şartlara ve mecburiyetlere uygun olur.

Bizim takibini muvafık gördüğümüz Devletçilik prensibi; bütün istihsal ve tevzi vasıtalarını fertlerden alarak, milleti büsbütün başka esaslar dahilinde tanzim etmek gayesini takip eden sosyalizm prensibine müstenit kollektivizm yahut komünizm gibi hususî ve ferdî iktisadî teşebbüs ve faaliyete meydan bırakmayan bir sistem değildir.

Çalışmak:

Çalışmak, umumî kanundur, irat sahipleri zenginler dahi, bu kanundan hariç kalamazlar; mevcut servetini millî servetin ziyadeleşmesine yardım edecek surette kullanmalıdır. Bir zengin bedenî çalışmadan vareste kalabilir; fakat bu takdirde, faaliyetini fikir meşguliyetine tevcih etmelidir.

Neticesiz uğraşmak, çalışma sayılmaz. Hiçbir şey yapmamak ve yahut neticesiz, manâsız şeyler yapmak, çalışma kanununa karşı büyük kabahattır.

İnsan, çalıştığı işin, eli altında ve yahut kafasının içinde eserini büyültmekte ve yükseltmekte gördüğü zaman ne büyük zevk duyar.

Çalışma, insanların cismanî kuvvetlerini inkişaf ettirir ve hayat için elzem olan şeyleri temin eder. Çalışmaksızın, fikrî inkişaf ve ahlâkî tekâmül ile mümkün değildir.

"Tembellik, bütün fenalıkların anasıdır".

Levent Şahverdi Arşivi

Demokrasi prensibinin muhteviyatı :

Demokrasi esası, bugün, asrî teşkilâtı esasiyyenin, umumî farikası gibi görünmektedir.

Hükümdarlık ve oligarşi, artık zamanı geçmiş, arızî şekillerden başka bir mahiyette telâkki edilemezler. Gerçi, henüz başlarında, hükümdarlar, bulunan devletler vardır. Fakat, bunların hemen hepsi, demokrasi prensibini kabul etmektedir.

Artık hâkimiyetin, sahibi olduğunu iddia cesaretinde bulunabilecek, hükümdar enderdir.

Bir milletin, ameli olarak demokrasi prensibini ilân etmesi, o milletin ekseriyetinin, içtimaî kuvvetinin bir neticesidir. Millet, kâfi derecede kuvvetli olunca, kuvvet ve kudreti eline alır. Bu hadise bazen ihtilâl ile ve bazen de hükümdarla müslihane bir anlaşma ile husül bulur.

Artık, bugün, Demokrasi fikri, daima yükselen bir denizi andırmaktadır.

Yirminci asır, birçok müstebit hükümetlerin, bu denizde boğulduğunu görmüştür. Rus Çarlığı, Osmanlı Padişahlığı ve Hilâfeti, Almanya ve Avusturya - Macaristan İmparatorlukları bunların başlıcalarındandır.

Bundan başka, demokrasi ile idare olunan, Portekiz gibi mutedil hükümdarlıkların demokrasinin daha bariz bir şekilde tatbikini tazammun eden, cumhuriyet muvacehesinde silindiği görüldü.

En nihayet bugün, İngiltere, Belçika, gibi büyük eski demokrasilerin, daha bariz ve daha iyi tanzim olunmuş, bir demokrasinin, tahakkuk ettirilmesi yolunda çalıştıkları görülmektedir.

Levent Şahverdi Arşivi

Demokrasi fikri, asrî teşkilâtı esasiyenin bir tarikası olduğu halde fikir çok eskidir.

Demokrasi fikrinin muhteviyatını ve manası bakımından lâyıkıyle tenevvür için, onun kısaca tarihini hatırlatmak faideli olur.

Demokrasi prensibinin tarihî inkişafı:

Demokrasi bundan *yedi bin* sene evvel, Elcezirede, beşeriyetin ilk medeniyetini kuran Sümer, Elam ve Akat kavimlerinde demokrasi prensibi tatbik olunmuştur. Filhakika, bu kavimler, müttehit bir devlet teşkil etmişlerdir. Bundan sonra, Atina ve Isparta gibi, Yunan şehirleri, bir nevi demokrasi ile idare olunurlardı.

Roma dahi demokrasi hayatı yaşamıştır.

Türk milleti, en eski tarihlerinde, meşhur, kurultaylarıyle, bu kurultaylarda, devlet reislerini intihap etmeleriyle demokrasi fikrine ne kadar merbut olduklarını göstermişlerdir. Son tarih devirlerinde, Türklerin teşkil ettikleri devletlerde başlarına gelen padişahlar, bu usulden ayrılarak müstebit olmuşlardır.

Kralların ve padişahların istibdadına, dinler mesnet olmuştur. Krallar, halifeler, padişahlar, etraflarını alan papazlar, hocalar tarafından yapılmış teşviklerle ilâhî hukuka istinat etmişlerdir. Hâkimiyetin, bu hükümdarlara Allah tarafından verilmiş, olduğu nazariyesi uydurulmuştur. Buna göre, hükümdar, ancak, Allaha karşı mesuldür, kudret ve hâkimiyetinin hududu, yalnız din kitaplarında aranabilir.

Levent Şahverdi Arşivi

İlâhî hukuka müstenit bu mutlakiyet kaidesi önünde, demokrasi prensibinin, ilk aldığı vaziyet mütevazidir. O evvelâ, hükümdarı devirmeye değil, onun, yalnız kuvvetlerini tahdide, mutlakiyeti kaldırmaya çalıştı. Bu çalışma 400 - 500 sene evvelinden başlar. Evvelâ kuvvetin milletten geldiği ve kuvvet gayri muktedir bir ele düşerse onu istirdat edebileceği, bir kuvvetin, milletin vekillerinden mürekkep meclis tarafından kullanılması lâzım geleceği ifade olundu.

XVI. asırda, demokrasi prensibi, hükümdarların nüfuzunu kırmak için, siyasî mücadele vasıtası olarak kullanıldı.

Bu mücadelelerde, en nihayet ortaya atılan fikirler, şunlardan ibaretti:

Kuvvet millete aittir.

Onu kanun dairesinde bir hükümdara vermiştir. Bazı ahvalde geri alabilir.

XVIII. asırda idi ki, demokrasi fikri, mukavemet olunamaz bir kuvvet ve cereyan halini aldı.

Demokrasi prensibi, hâkimiyeti milliye prensibi şekline girdi ve hukuku esasiyeye geçti.

Artık, milletle hükümdar arasında mukavele fikri kayboldu. Ortaya, *Hâkimiyet tecezzi ve feragʇ edilemez* fikri çıktı.

Bu fikri şöyle izah ettiler:

Hâkimiyet, fertlerin iradeleri fevkinde, fertlerin teşkil ettikleri, milletin müşterek maşerî şahsiyetine raci umumî iradedir. Binaenaleyh, hâkimiyet birdir, cüzülere ayrılamaz ve hâkimiyetin ifade ettiği mâşerî irade onun sahibi olan, müşterek şah-

Levent Şahverdi Arşivi

siyet, millet tarafından, hiç bir vakıt, başkasına devir ve ferağ edilemez.

Demokrasi prensibinin bariz vasıfları:

Demokrasi prensibi, hâkimiyeti istimal eden vasıta ne olursa olsun, esas olarak, milletin hâkimiyete sahip olmasını ve sahip kalmasını icap ettirir.

Bu noktayı, birkaç kelimeyle izah edelim:

a) Demokrasi, esas itibariyle siyasî mahiyettedir.

Demokrasi, bir içtimaî muavenet veya bir iktisadî teşkilât sistemi değildir. Demokrasi, maddî refah meselesi de değildir. Böyle bir nazariye, vatandaşların, siyasî hürriyet ihtiyacını uyutmayı istihtaf eder.

Bizim bildiğimiz, demokrasi siyasîdir, onun hedefi, milletin, idare edenler üzerindeki murakabesi sayesinde, siyasî hürriyet temin etmektir.

b) Demokrasinin birinci hassasiyle müşterek, esas itibariyle, ikinci bir hassası daha vardır. O da, şudur: *Demokrasi fikrîdir.* Bir kafa meselesidir. Herhalde bir mide meselesi değildir. Hükümet prensibi de, bir adalet muhabbetini ve ahlâk fikrini icap ettirir.

Demokrasi, memleket aşkıdır, aynı zamanda babalık ve analıktır.

c) Demokrasi, esasında ferdîdir; bu vasıf vatandaşın hâkimiyete, insan sıfatıyle iştirak etmesidir.

Levent Şahverdi Arşivi

d) En nihayet, demokrasi, müsavatperverdir. Bu vasıf, demokrasinin ferdî olması vasfının, zarurî bir neticesidir. Şüphesiz, bütün fertler, aynı siyasî hakları haiz olmalıdırlar.

Demokrasinin, bu ferdî ve müsavatperver vasıflarından *umumî ve müsavi rey* prensibi çıkar.

CUMHURIYET

Başlarında, hâlâ, Allahın vekili, gölgesi, sıfatını muhafaza etmekte bulunan hükümdarlar bulundurmakla beraber, hâkimiyetini kazanmış milletler olduğundan bahsetmiştik. Filhakika, bu milletlerin mensup oldukları devletler, milletin intihap ettikleri vekillerin teşkil ettikleri meclislere maliktir. Milletin hâkimiyetini bu meclisler temsil eder. Hükümdar devleti temsil eder, hükümeti teşkil eden vatandaş, nazarî olarak hükümdar tarafından intihap olunur. Fakat, hakikatte, hükümet reisi, milletin itimat ettiği kuvvetli, siyasî fırkaların, liderleridir; bunların teşkil ettikleri hükümetler, millet ve memleketi idare ederler ve meclise karşı mesuldürler. Bu izah ettiğimiz, hükümetler temsilîdirler, hakikatte demokrasi prensibi caridir fakat, bunlar, tam manasıyle, demokrat hükümetler değildir.

Demokrasinin bütün manasıyle ideali milletin heyeti umumiyesinin, aynı zamanda, idare eden vaziyette bulunabilmesini, hiç olmazsa, devletin son iradesini yalnız milletin ifade ve izhar etmesini ister. Maatteessüf, milletlerin, büyüklüğü, fikrî terbiye dereceleri, idealin tatbikinde, büsbütün idealden mah-

Levent Şahverdi Arşivi

rumiyeti mucip olabilecek ihtiyatsızlıklardan ictinabı muciptir.

Binaenaleyh, demokrasi prensibinin, en asrî ve mantıkî tatbikini temin eden hükümet şekli, *Cumhuriyettir.*

Cumhuriyet'te son söz, millet tarafından, müntahap meclistedir. Millet namına her türlü kanunları o yapar. Hükümete itimat eder ve onu iskat eder. Millet, vekillerinden memnun olmazsa, muayyen zamanlar nihayetinde başkalarını intihap eder. Millet, hâkimiyetini; devlet idaresine iştirakini ancak, zamanında, reyini kullanmakla temin eder.

Cumhuriyette hükümeti bir usül ve tarzda mahdut bir zaman için müntehap, bir reisicumhura itimat olunur. Başvekili o gösterir. Hükümet heyetini, teşkil edecek vükelâyı, başvekil itimat e tiği mebuslardan intihap eder.

Dünyada, devletlerin şekilleri yekdiğerine nazaran bazı farklarla çok değişir, bununla beraber, cümlesi, mütalâa ettiğimiz şekillere irca olunabilir. Hükümdarlık; oligarşi; halk cumhuriyeti.

Kendine hususî bir din izafe eden (teokratik) devlet vardır. Rus Çarlığı ile Osmanlı saltanatı böyle idiler. Çar kilisenin reisi, Sultanlar da Halife ünvanını takınmışlardı.

Kezalik, dini siyasetten ayırmış, lâik hükümetler vardır, Amerika, Fransa, Türkiye Cumhuriyetleri gibi...

Hükümdarlıklarda devlet riyaseti makamına veraset tarikiyle gelinir.

Cumhuriyet, milletvekillerinden mürekkep meclisi ve mahdut zaman için müntahap devlet reisi

Levent Şahverdi Arşivi

le, hakimiyeti milliyenin mahfuziyetini en iyi zamindir.

Cumhuriyette meclis ve cumhurbaşkanı ve hükümet başkanı halkın hürriyetini emniyetini ve rahatını düşünmek ve temine çalışmaktan başka bir şey yapamazlar. Çünkü, bunlar, bilirler ki, kendilerini, iktidar ve selâhiyet mevkiine, muayyen bir zaman için, getiren irade ve hâkimiyetin sahibi olan millettir ve yine, bunlar, bilirler ki, iktidar mevkiine saltanat sürmek için değil, millete hizmet için getirilmişlerdir. Millete karşı vaziyet ve vazifelerini suiistimal eyledikleri takdirde, şu veya bu tarzda millî iradenin, kendi haklarında dahi tecellisine maruz kalabilirler. Millet tarafından, millet namına devleti idareye mezun bulunanlar için, icabında, millete, hesap vermek, mecburiyeti, lâübalilik ve keyfî hareketle telif kabul edemez.

Halbuki, kuvvetinin ve selâhiyetinin, Allahtan geldiğini ve yalnız ona karşı, ahirette, hesap verebileceğini farz eden, devleti memleketi mevrus bir malikâne kabul eyleyen, bir hükümdar, her türlü kayıttan kendini vareste görür. Böyle bir idarede, milletin, benliği hürriyeti mevzuu bahis dahi olamaz. Binaenaleyh, selâhiyeti mahdut dahi olsa, hükümdarlık şekli demokrasiye hâkimiyeti milliye prensibine mutabık değildir. Hükümetin, mahdut insanların, sınıfların elinde bulunması dahi millet mevcudiyetinin asla kabul edemeyeceği bir keyfiyettir. Bütün milletin, ekseriyetle devlet idaresine, iştirakine mâni olan bu (oligarşi) usulü de, bir zümrenin kendi menfaatlerini temin için, umum millete ait, hâkimiyeti gasptan başka bir şey değildir.

Levent Şahverdi Arşivi

DEMOKRASİYE MUHALİF ASRÎ CEREYANLAR

Bizim, devlet teşkilâtında esas prensibimizi teşkil eden demokrasinin, evsafı farikasını tarif ettik. Demokrasinin bu mefhumu bazı nazariyelerin, hücumuna maruz bulunmaktadır.

I — Bolşevik nazariyesi,

II — İhtilâlci siyasî sendikalizm nazariyesi,

III — Menfaatlerin temsilî nazariyesi.

Bu nazariyelerin, demokrasi nazariyemize, hücumda nekadar haksız olduklarını kısaca, izah edelim:

I — Bolşevik nazariyesinin Rusya'da, tatbik olunmuş, şekline bakalım, bütün Rus milleti içinden amele, deniz ve kara kuvvetlerinden ibaret bir ekalliyet, iktisadî esaslara müstenid, komünist partisi namı altında birleşerek, bir diktatörlük vücuda getirmişlerdir. Gayelerinde, millî değildirler. Şahsî hürriyet ve müsavat tanımazlar. Halk hâkimiyetine riayetleri yoktur. Dahilde ekseriyeti cebir ve tazyik ile noktai nazarlarına itaate mecbur tutarlar, hariçte, propaganda ve ihtilâl teşkilâtı ile, bütün dünya milletlerine kendi prensiplerini teşmile çalışırlar.

Halbuki, hükümet teşkilinden gaye, evvelâ ferdî hürriyetin teminidir. Bolşevik tarzı hükümetinde istibdat mahiyeti görülmektedir. Bir cemiyetin, bir kısım insanların, noktai nazarlarının, zorla, esiri ve zebunu yaşatmak şekline de, tabiî ve makul bir hükümet sistemi nazariyle bakılamaz*.

* *Bir gazeteciye beyanat :*
Türkiye'de Bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü, Türk hükümetinin ilk gayesi, halka hürriyet ve saadet vermek, askerlerimize olduğu kadar sivil halkımıza da iyi bakmaktır. 21.Haziran.1935.

Levent Şahverdi Arşivi

Ü — İhtilâlci siyasî sendikalizm nazariyatçıları da her türlü siyasî teşekkülleri, yalnız, kendi menfaatları lehine yaptırmak ve nihayet siyasî kuvvet ve hâkimiyeti ellerine geçirmek isteyen işçi gruplarıdır. Bunlar, maksatlarını zorla istihsal fırsatına intizar ederken zaman zaman, umumî grevler yaparak, hükümet adamları üzerinde, müessir oluyorlar ve bazı işleri kendi lehlerine hallettiriyorlar; yavaş yavaş mevcudiyetlerini, ihsas ediyorlar. Bunlar İngiltere, Fransa ve Almanya'da tesirlerini göstermektedir. Almanya'da, bu nazariyatcıları azçok tatmin için, millet meclisi yanında, iktisadî mahiyette, âzası onlardan olmak üzere bir meclis yapmışlardır. Bizde de âlî iktisat meclisi vardır. Fakat, bu herhangi bir tazyik üzerine değil, doğrudan doğruya hükümetin, faydalı görmesinden istişarî mahiyette, vücuda getirdiği bir heyettir.

III — Menfaatların temsilî nazariyesi; muhtelif, meslek, sanat ve iş adamları, cemiyet içinde, ayrı ayrı, birer zümre birer küçük cemiyet halinde düşünülürse, her bir zümrenin birbirinden farklı menfaatları vardır. Binaenaleyh diyorlar ki, her hususi menfaat sahibi gruplar, ayrı ayrı, mecliste kendilerini temsil etmelidirler. Bu takdirde, intihap, millet efradının ekseriyeti tarafından değil, gruplar tarafından ve grupların haiz olduğu menfaat derecesinde vuku bulacaktır. Mecliste bu gruplardan birkaç birleşip, iktidar mevkiine geçince, yalnız kendi menfaatları lehine çalışacaklardır. Buna kim mâni olacaktır.

İşte bu sebeplerden dolayıdır ki, biz bu ve bundan evvelki nazariyeleri, memleket ve milletimiz için

Levent Şahverdi Arşivi

muvafık görmüyoruz. Biz, memleket halkı etrafının ve muhtelif sınıf mensuplarının, yekdiğerine yardımlarını, aynı kıymet ve mahiyette görüyoruz; hepsinin menfaatlerinin aynı derecede ve aynı müsavatperverlik hissiyle teminine çalışmak isteriz. Bu tarz milletin umumî refahı devlet bünyesinin, tanzimi için daha muvafık olduğu kanaatindeyiz. Bizim nazarımızda çiftçi, çoban, amele tüccar, sanatkâr, asker, doktor velhasıl herhangi bir içtimaî müessesede faal bir vatandaşın hak, menfaat ve hürriyeti müsavidir. Devlete, bu telâkki ile âzami nafi olmak ve milletin emniyet ve iradesini, mahalline sarf edebilmek, bizce, bizim anladığımız manada, halk hükümet idaresi ile mümkün olur.

HÜRRİYET

Hürriyet, insanın, düşündüğünü ve dilediğini mutlak olarak yapabilmesidir.

Bu tarif, hürriyet kelimesinin en geniş manasıdır.

İnsanlar, bu manada, hürriyete, hiç bir zaman sahip olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü, malûmdur ki, insan tabiatın mahlûkudur. Tabiatın kendisi dahi, mutlak hür değildir; kâinatın kanunlarına tabidir. Bu sebeple, insan, ilk önce, tabiat içinde, tabiatın kanunlarına, şartlarına, sebeplerine, amillerine bağlıdır. Meselâ, dünyaya gelmek veya gelmemek, insanın elinde olmamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda, tabiatın ve birçok mahlûkatın zebunudur. Himaye

Levent Şahverdi Arşivi

edilmeye, beslenmeye, bakılmaya, büyütülmeye muhtaçtır.

İptidaî insanların, tabiatın her şeyinden; gök gürültüsünden, geceden, taşan bir nehirden ve vahşi hayvanlardan ve hatta birbirlerinden korktuklarını biliyoruz. İlk his ve düşüncesi korku olan insanın her düşünce ve dileğini, mutlak surette yapmağa kalkışmış olması düşünülemez.

İptidaî insan kümelerinde, ata korkusu ve nihayet büyük kabile ve kavimlerde, ata korkusu yerine kaim olan, Allah korkusu, insanların kafalarında ve hareketlerinde hesapsız memnular yaratmıştır. Memnular ve hurafeler üzerine kurulan, bir çok âdetler ve ananeler, insanları düşünce ve harekette çok bağlamıştır. O kadar ki, şahsî düşünce ve hareket serbestisi gibi bir hak mefhumu malûm olmamıştır.

Cemaatlerin başına geçebilen adamlar, cemaati Allah namına idare ederdi.

Her türlü hak ve selâhiyet onlarda idi. Ferdin hakkı, hürriyeti, mevzuu bahis değildi.

Buraya kadar olan mütalâalarımızı, şöyle bir neticeye bağlayabiliriz; insan evvelâ tabiatın esiri idi, sonra buna, semadan kuvvet ve selâhiyet alan birtakım adamlara esir olmak zam oldu. İnsan cemiyetleri büyüdükçe ve devlet haline geldikce, fertler üzerindeki siklet o kadar çoğaldı. Devletin başında bulunan adamın hakkı, hudutsuz, kayıtsız, şartsız mutlak bir kudret olarak kabul ediliyordu. Devletin şekli imparatorluk veyahut Cumhuriyet olsun bunun ehemmiyeti azdı, ferdin, şahsî bir hakkı yoktu.

Levent Şahverdi Arşivi

Eski zamanlarda, insanların, yapabildikleri medeniyetlerinin en yüksek devirlerinde, vaziyet böyle idi.

Ferdin hakkı, hükümdarın menfaatına olarak, ilâhî hak içindeydi. Bu hakka istinat ederek, hükümdar, tebasının hürriyetine istediği gibi tasarruf edebilirdi; bu, ferdin hakkına tecavüz sayılmazdı.

Hükümdarın, kudreti için, dinlerden çıkan huduttan başka bir hudut tanınmıyordu. Hükümdarın yapmaması lâzım gelen şey Allahın menettiği şey olacaktı.

İnsanlar, fikrî inkişafta ilerledikçe, kendi menşelerini daha açık düşünmeğe başladılar; yavaş yavaş, onun büyüklüğünü daha iyi anlamaya ve takdir etmeye muktedir oldular.

Tabiatın, her şeyden büyük ve her şey olduğu anlaşıldıkça, tabiatın çocuğu olan, insan, kendinin büyüklüğünü ve haysiyetini anlamaya başladı.

İşte, insanlar, bu idrak derecesine yükseldikten sonradır ki, tabiatın, insanda yarattığı, bütün kabiliyetler, faaliyetlerini serbest olarak yapmak ve inkişaf etmek lâzımdır. Bu lüzum tabiîdir; tabiatın verdiği haktır, fikrine vardılar.

Artık, bundan sonra fert ile hükümdar ve devlet arasında hak dâvası ve hak mücadelesi başlar. Bu mücadele, devletlerin, dahilî inkişaflarının tarihidir.

16 ncı asırda, ileri sürülen fikirler, şöyle idi; hükümdar, emirleriyle, kanunlarıyle ilâhî hakkı olduğu gibi tabiî hakkı da bozamaz. Tabiî hak dahi, Allah tarafından tesis olunmuş gibi kabul edilmek lâzımdır. Hareket noktası bu fikir kaldıkça, hükümdar kudreti hududunun temelini, ulûhiyet fikri ve

Levent Şahverdi Arşivi

ilâhî irade teşkil etti. Çünkü, tabiî haklar da, aynı temele bağlanmıştı. Hükümdar, bu hududa riayet ediyor idiyse, bu riayeti, dinî bir vazife telâkki ettiğindendi, yoksa, ferdin, hükümdara karşı metalipte bulunabileceği hiç bir hak tanınmış değildi. Ferdî haklar nazariyesi, tabiî hak fikri, ulûhiyet fikri temelinden, semadan koparılarak arz üzerine indirildikten sonra, meydana çıkabilmiştir.

Ferdî haklar nazariyesinin temeli şöyle kuruldu: *Hertürlü hakkın menşei ferttir. Çünkü, şeeni, hür ve mesul olan mahlûk, yalnız insandır.*

Buna, nazaran, ferdin yalnız, tabiî hak ve ahlâkî mesuliyet ile mukayyet olan mutlak istiklâli, bütün medenî teşekküllerden evvel, ilk hal olarak azimet noktası gibi kabul olunuyor.

Fakat, diğer taraftan, insanların, içtimaî ve siyasî teşekküller halinde bulunması da, tabiî ve lüzumludur.

Bu teşekküller ise, kısmen zarurî, mukadder kanunlar ahkâmına göre tekâmül eder. Bir mukadderatın mevcudiyeti nispetinde ve zekânın bu mukadderatın seyrini ve istikametini takdir edebildiği nispette, insanların hürriyet ve iradeleri, bu mukadderata mütavaat mecburiyetindedir. İnsanlar, hareketlerini, bu mukadderatın seyr ve istikametine uydurmak zaruretindedir. Bu mecburiyet ve zaruret hali, hakikatte, içtinabı kabil olmayan bir neticeyi, daha mükemmel ve daha ahenkli yapmaktır. Tabiatın ve tarihin mahsulü olan bir milletin fertleri, daima, bu hakikatle, karşı karşıya bulunur ve ona hürmet eder. Böyle bir milletin kurduğu devletin dahi temeli ve gayesi, ferdî hak olur.

Levent Şahverdi Arşivi

Ferdin birinci hakkı, tabiî kabiliyetlerini, serbestçe, inkişaf ettirebilmesidir. Bu inkişafı temin için, ise, en iyi vasıta, ferde, diğerin muadil hakkını, izrar etmeksizin, tehlike ve zarar kendine ait olmak üzere, ona, kendi kendini, istediği gibi sevk ve idare etmeye müsaade etmektir.

İşte bu serbest inkişafı temin etmek, ferdî hakların teşkil ettiği muhtelif hürriyetlerin tamam gayesidir.

Bu haklara hürmet etmeyen siyasî cemiyet, esaslı vazifesinde kusur etmiş olur ve devlet, mevcudiyetinin hikmetini ve manasını kayıp eder.

Asrî demokraside, ferdî hürriyetler, hususî bir kıymet ve ehemmiyet almıştır, artık ferdî hürriyetlere devletin ve hiç kimsenin müdahalesi mevzuu bahis değildir. Ancak bu kadar yüksek ve kıymetli olan ferdî hürriyetin, medenî ve demokrat bir millette, neyi ifade ettiği, hürriyet kelimesinin, mutlak surette düşünülebilen manasıyle analtılamaz. Mevzuubahis olan hürriyet, içtimaî ve medenî insan hürriyetidir.

Bu sebeple, ferdî hürriyeti düşünürken, her ferdin ve nihayet bütün milletin müşterek menfaati ve devlet mevcudiyeti göz önünde bulundurulmak lâzımdır. Anlaşılıyor ki, ferdî hürriyet mutlak olamaz, diğerin hak ve hürriyeti ve milletin müşterek menfaati ferdî hürriyeti tahdit eder. Ferdî hürriyeti tahdit devletin de âdeta esası ve vazifesidir. Çünkü, devlet ferdî hürriyeti temin eden bir teşkilât olmakla beraber, aynı zamanda, bütün hususî faaliyetleri, umumî ve millî maksatlar için, birleştirmekle mükelleftir. "Hürriyet başkasına muzir ol-

1971 — Birinci Basılış — F. 6

Levent Şahverdi Arşivi

mayacak her türlü tasarrufatta bulunmaktır", denildiği zaman, vatandaş hürriyetinin, yalnız, bunun gaye olduğu, devletin, bu gayeyi temin için bir vasıta telâkki edildiği ifade edilmiş olur. Fakat bu vasıtadır ki, milletin umumî menfaat ve gayesini muhafaza edecektir.

O halde ferdî hürriyete hudut olarak, başkalarının hürriyet hududunu gösterirken ferdî hürriyetin, milletin umumî menfaatinin icap ettirdiği dereceden daha fazla, tahdit edilemeyeceği kabul edilmiş oluyor. Bu fikir basittir; fakat tatbiki çok güçtür. Çünkü, ferdî hürriyet derecesi, devlet faaliyetini za'fa düşürmemek lâzımdır. Devletsiz bir cemiyet ve yahut zayıf bir devlet hayatının neticesi, herkesin herkese karşı mücadelesidir. Bu mücadele, ekseriyetin hürriyetini boğmayacak surette, tadil olunmak lâzımdır.

Bu tâdil keyfiyeti, ferdin mesuliyetini, teşebbüsünü ve inkişafına halel verecek dereceye götürülmemelidir.

Vatandaşların teşebbüs ve mesuliyet hisleri ne kadar inkişaf ederse, devlet için o kadar iyidir.

Ferdî hürriyetin, ne kadarından feragat edilmesi lâzım geleceği, içinde bulunulan zamana ve memlekete göre değişir. Müstesna zamanlar, müstesna tedbirler icap ettirilir. Bir de, hürriyetin suiistimali, hürriyetin muvakkat, lâkin, geniş mikyasta tahdidini icap ettirebilir. Bütün bu tedbirleri ve tahditleri tanımak lüzumu, devlet fikir ve mefhumunu ifade eder. Bu hususlardaki tedbirlerin şiddetini ve hudutlarının genişliğini ölçmek büyük bir sanattır. Devlet sanatı işte budur. Bu sanatta isabetin dere-

Levent Şahverdi Arşivi

cesi, hürriyetlerin hudutlarını çizen kanunda görülebilir. Çünkü "bu hudut ancak kanun marifetiyle tespit ve tayin edilir" herhalde. Vatandaşların, umumî hürriyet ve saadeti için, fertlerden, ancak devlet için zarurî olan bir kısım hürriyetlerinin bırakılması istenebilir. Türk Milletinin, tarihini göz önüne getirelim hemen daha düne kadar, altında ezildiği istibdadı, esaret ve zulmün kara, kanlı pençesini his eder gibi olmamak mümkün değildir.

Türk, istibdat ve esaret zincirlerini parçalayabilmek için, dahilî ve haricî düşmanlar karşısında, hayatını ortaya attı; çok kanlı ve tehlikeli mücadelelere girdi; sayısız fedakârlıklara katlandı; muvaffak oldu; ancak ondan sonra hürriyetine sahip oldu. Bu sebeple hürriyet Türkün hayatıdır.

Artık Türkiye'de "her Türk hür doğar, hür yaşar".

Türkün bugünkü millî ve siyasî terbiyesi ve yüksek kıymeti onun gayesini ve vaziyetini tespit etmiştir.

Türkler, demokrat, hür ve mes'ul vatandaşlardır; Türk Cumhuriyeti'nin kurucuları ve sahipleri bizzat kendileridir. Türk ferdî hürriyetinden ve menfaatlarından Teşkilâtı Esasiye Kanununda tayin olunduğu kadarını cumhuriyete bırakmıştır. Cumhuriyet ferdin ona bıraktığı bu kısım hürriyeti, ferdin ve Türk milletinin, dahilde hürriyetini ve harice karşı istiklâlini temin için kullanır.

HÜRRİYETİN MUHTELİF ŞEKİLLERİ

Bir milletin harsı yükseldikçe, ferdî hürriyetin tatbikat sahaları genişler ve çoğalır, muhtelif şekil-

Levent Şahverdi Arşivi

de, birbirinden ayrı ve müstakil ferdî hürriyetler meydana çıkar. Bu hürriyetler, mahiyet ve tabiatlarına göre iki gruba ayrılırlar.

Birinci grup içinde sayabileceğimiz hürriyetler, başlıca ferdin maddî menfaatlarına tekabül eder ki, şunlardır:

1 — Kelimenin dar manasıyle, şahsî hürriyettir; yani, serbestçe, gitmek, gelmek, millî topraklarda kalmak, yahut oradan çıkmak hakkına malik olmaktır. (Seyahat ve ikamet hak ve hürriyeti). Bununla beraber, keyfî tevkiflerden, hapisten ve cezadan masun olmak emniyetidir.

2 — Meskenin taarruzdan masuniyetidir. Bu hak şahsî emniyetin mabadi ve temadisidir. İnsan, evinin sahibidir ve oraya ancak istediğini sokar. Bir insanın evine, hükümetin, müdahalesi, yalnız kanunun tayin ettiği hallerde ve surette olabilir.

3 — Ferdî mülkiyettir. Bir insanın emeği mahsulü olan her şeye sahip olması, devletin müdahale edemeyeceği ferdin yüksek haklarındandır. İnsan namuskârane, sahip olduğu mal ve mülküne, istediği gibi tasarruf eder, satabilir, satmayabilir, istediğine verebilir, onları mahvedebilir, yıkabilir. Eski zamanlarda böyle değildi; aksi idi, insanları muvafakatları olmadığı halde, aileleriyle oturdukları yerle beraber satabilirlerdi.

Ferdî mülkiyet hakkını yegâne tahdit eden, umumî menfaatler için istimlâktir. Bununla beraber, hükümetin, belediyelerin mahallî idarelerin, ne gibi lüzum ve mecburiyetlerle ve ne usül ve şekilde istimlâk edebilecekleri istimlâk kanunlarıyle tanzim olunmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

Fikir ve kalem mahsulü olan her eser dahi sahibinin hakkıdır. Bu hak, "Hakkı Telif Kanunu" ile müeyyettir.

4. Ticaret, sanayi ve san'at hürriyetidir. İnsan hayatını kazanmak için, istediği işte meslekte ve sanatta çalışabilir, bu hususta serbesttir. Ancak, bu hürriyet umumun iyiliği için makul olarak, birtakım kanunî kayıtlar ve şartlara bağlıdır. Meselâ, bir sütçü bir ekmekçi birtakım sıhhî nizamlara riayete mecburdur. Bir tüccar yabancı memleketlerden getireceği malları gümrük vermeden memlekete sokamaz. Herkes memlekette, istediği gibi muallimlik avukatlık, doktorluk yapamaz, bunun için kanunen birtakım evsafı haiz olması lâzımdır.

Bunlardan başka, devletin, siyasî ve yahut umumun menfaat ve emniyeti maksadıyle inhisarı altında bulundurduğu işleri başkaları yapamaz. Bütün bu manilerle beraber de insan için daima kâfi bir çalışma ve iktisat hürriyeti vardır.

İkinci gruba dahil olan hürriyetler, daha çok doğrudan doğruya ferdin fikrî hayatındaki hürriyet haklarıdır. Bunlardan,

1 — Vicdan hürriyeti: Her fert istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyasî bir fikre malik olmak, intihap ettiği bir dinin icaplarını yapmak, veya yapmamak hak ve hürriyetine maliktir. Kimsenin fikrine ve vicdanına hâkim olunamaz.

Vicdan hürriyeti, mutlak ve taarruz edilmez. Ferdin tabiî haklarının en mühimlerinden tanınmalıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

Medeniyetin geri olduğu cehalet devirlerinde, fikir ve vicdan hürriyeti tahakküm ve tazyik altında idi, insanlık bundan çok zarar görmüştür. Bilhassa din muhafızlığı kisvesine bürünenlerin hakikati düşünebilenler, söyleyebilenler hakkında reva gördükleri zulüm ve işkenceler, insanlık tarihinde daima kirli facialar olarak kalacaktır.

Türkiye Cumhuriyetinde, her reşit dinini intihapta hür olduğu gibi, bir dinin merasimi de serbestir, yani, *ayin hürriyeti* masundur. Tabiatıyle âyinler asayiş ve umumî adaba, mugayir olamaz; siyasî nümayiş şeklinde de yapılamaz. Mazide çok görülmüş olan bu gibi hallere, artık Türkiye Cumhuriyeti asla tahammül edemez.

Bir de, Türkiye Cumhuriyeti dahilinde, bilumum tekkeler ve zaviyeler ve türbeler kanunla set edilmişlerdir. Tarikatlar lâğvolunmuştur. Şeyhlik, dervişlik, çelebilik, halifelik, falcılık, büyücülük, türbedarlık vs. memnudur.

Çünkü bunlar irtica menbaı ve cehalet damgalarıdır. Türk milleti, böyle müesseselere ve onların mensuplarına tahammül edemezdi ve etmedi.

2 — İçtima hürriyeti.

3 — Matbuat hürriyeti.

Bu iki hürriyet, aynı prensipten çıkar. O prensip, insanların, fikirlerini, serbest söylemek ve neşretmek hakkıdır. Vatandaşlar, kendi talim ve terbiyeleri için ve umumun menfaatleri noktasından, fikirlerini teati etmelidirler, düşündüklerini istedikleri gibi, söyleyebilmelidirler. En büyük hakikatlar ve terakkiler, fikirlerin, serbest ortaya kon-

Levent Şahverdi Arşivi

ması ve teati edilmesi ile, meydana çıkar ve yükselir.

İçtima, insanların beraber düşünüp konuşmak veyahut, birinin sözlerini dinlemek maksadıyle, muvakkat olarak bir araya gelmeleridir. İçtima hürriyeti, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz mucibince fertlerin haklarındandır, fakat içtimaatı umumiye kanunu dairesinde vuku bulur. Çünkü, asayiş, içtimaî ve siyasî nizamı muhafaza ile mükellef olan hükümetin icap eden tedbirleri alabilmesi için, içtimaın günü ve yeri hakkında, vaktiyle usulü dairesinde haberdar edilmesi lâzımdır.

İçtima insanların, bir şeyi beraber görmek için toplaşmalarından, veyahut insanların müşterek hareket için, daimî bir surette birleşmeleri halinden ayırt edilmelidir.

İçtima isimle ve şahsî bir davet üzerine olan hususî toplanma da değildir. Memleketin huzur ve sükûnunu bozacak surette ve yerlerde toplanmak, tabiatıyle memnundur.

İçtima hürriyeti, matbuat hürriyetinden eskidir. Fakat matbuat hürriyeti, matbaanın ve gazeteciliğin terakkisi sayesinde, daha büyük bir ehemmiyet kazanmıştır.

4 — Cemiyet teşkili hürriyetidir.

5 — Tedris hürriyetidir.

Cemiyet, muteaddit şahıslar tarafından, malûmatlarını veya mesailerini daimi surette birleştirmek maksadıyle teşkil edilen heyettir. Himayei Etfal, Hilâliahmer Cemiyetleri, Türk Ocakları, Kadınlar Birliği gibi klüpler dahi cemiyetler kabilindendir.

Levent Şahverdi Arşivi

Tedris, bir kimsenin, kendi ilmini başkalarına öğretmesidir. Buradaki tedristen maksat, aile içinde yapılan tedris ve tederrüs değildir. Bir müessese açarak umumî tedrisatta bulunmaktır.

Cemiyet ve tedris hürriyetleri, diğer ferdî hürriyetlerden farklıdır. Çünkü bunlar müşterek bir faaliyetin daimi tatbikatını icap ettirir. Bu sebeple yalnız ferdî haklar gibi mütalâa olunamazlar.

Cemiyetler, bir taraftan içtimaî heyeti takviye eder, fakat bir taraftan da, teşekkül eden cemiyetler, devlet için de başlı başına birer teşkilât ve birer kuvvet olacaklarından devlet için tehlikeli de olabilirler. Bu sebeple, cemiyet teşkili Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda fertlerin tabiî haklarından tanınmış olmakla beraber, cemiyet teşkili ayrıca bir kanunla, kayıtlanmıştır. Cemiyetler kanununa göre;

a) Cemiyet, teessüsünü müteakip, behemal hükümete, usulü dairesinde, bildirilmek lâzımdır.

b) Mevcut kanunlara; umumî adaba mugayir, gayri meşru bir esasa veya devletin istiklâlini; hükümetin şeklini bozmak ve muhtelif insanları birbirinden ayırmak maksatlarıyle cemiyetler teşkil edilemez.

c) Kavmiyet ve cinsiyet esas ve imkânlarıyle siyasî cemiyetler teşkili memnudur.

d) Cemiyet azasının onsekiz yaşına dahil olmuş bulunması şarttır.

e) Hafi cemiyetlerin teşkili katiyen memnudur.

f) Cemiyetlerin, toplandıkları yerde, her nevi silâh memnudur. Yalnız kulüplerde, zabıtanın malûmatı altında meç talimine ve avcılığa mahsus silâhlardan lüzumu kadarı bulunabilir.

Levent Şahverdi Arşivi

Tedrise gelince, bu da çok mühim ve naziktir. Devlet vatandaşların tahsil ve terbiyesiyle çok alâkadardır. Bir defa, ilk tedrisatı mecburi tutar ve umumiyetle, tedrisat, hükümetin nezareti altında ve onun programları dairesinde olur. Çünkü, tedris hürriyeti, mahiyeti itibariyle muhteliftir. Bir taraftan, ferdî hürriyetin icabıdır, fakat müşterek teşkilâta dayanır. Onun için, tedrisin kanunla, hususî bir nizam altına alınması lâzımdır. Teşkilâtı Esasiyede buna dair olan madde şudur: "Hükümetin nezaret ve mürakabesi altında ve kanun dairesinde her türlü tedrisat serbesttir."

Tevhidi tedrisat kanununa göre, "Türkiye dahilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâletine merbuttur".

Yalnız, harbiye mektebine menşe olan askerî liseler, millî müdafaa vekâletine bırakılmıştır.

İhbar ve şikâyet hakkı "Türkler, gerek şahıslarına, gerek ammeye müteallik olarak kanun ve nizamata muhalif gördükleri hususatta merciine ve Türkiye Büyük Millet Meclisine münferiden veya müctemian ihbar ve şikâyette bulunabilirler. Şahsa ait olarak vukubulan müracaatın neticesi müstediye tahriren tebliğ olunmak mecburidir". (T. E. M. 82)

Bu şikâyet hakkı, zikrolunduğu gibi bir haksızlığa karşı şikâyet mahiyetinde olursa, ferdî hak olur. Fakat, kanunlardan şikâyet ve kanunların tedviline ait teklif mahiyetinde olursa, bu cihet vatandaşın siyasî teşebbüsü demek olur ki, bunun şekil ve hududu kanunla muayyendir. "Kanun teklif etmek hakkı meclis âzasına ve icra vekilleri heyetine aittir". Bunun haricinde siyasî meramını göstermek

Levent Şahverdi Arşivi

isteyen vatandaş kitap yazarak ve matbuattan istifade ederek arzusunu tatmin eder. Efkârı umumiyeye riayetkâr olan hükümetler veya meclisler bunları nazarı itibara alır.

FERDÎ HAK VE SİYASÎ HAK

Ferdî hak siyasî hak demek değildir. Ferdî haklara, medenî haklar yahut, amme veya cemaat hakları gibi isimler verenler olmuştur. İsim ne olursa olsun, ferdî haklar siyasî haklar dediğimiz şeylerden başkadır.

Siyasî haklar, vatandaşların hükümete iştirakini temin eden haklardır, bunun en açık ve belli misali, siyasî intihaptır. Siyasî haklardan ancak kanunun, bu hakları kendilerine verdiği vatandaşlar istifade edebilir.

Siyasî haklar cins, yaş ve kabiliyet farkı olmaksızın milletin her ferdine verilmemiştir". (T. E. M. 10).

Ferdî haklar ise prensip olarak cinsleri, biçimleri ve kabiliyetleri ne olursa olsun, milleti teşkil eden her ferde aittir.

Bu hakların bir kısmı dahi, gördüğümüz veçhile birtakım kayıtlara tabidir. Bunun sebebi ikidir:

1. Bu haklar, tatbiklerinde siyasî bir faaliyet teşkil edebilirler; bu faaliyet hükümete bilvasıta iştirake varır. Matbuat hürriyeti, cemiyet teşkili hürriyeti, içtima hürriyeti ve hatta müstakbel vatandaşlar yetiştiren tedris hürriyeti gibi.

Levent Şahverdi Arşivi

2. Ferdî hürriyetini henüz fiilen kullanmaya muktedir olmayanların himayesi mevzuu banis olur. Meselâ sâyı hürriyeti bazı ahvalde tahdit olunur.

Hürriyetlerin muhafaza ve müeyyideleri :

Asrî teşkilâtı esasiye kanunlarında, ferdî haklar ve vatandaşın siyasî hakları tespit olunmuştur. Fakat bu hakların, fiilen kullanılması için, onların nasıl kullanılacağını ve hudutlarını tanzim eden kanunlar da lâzımdır. Böyle kanunlar olmazsa, teşkilâtı esasiye kanununda temin olunan haklar kullanılamaz; birer vait halinde kalır. Bu sebeple hakların kullanılmasını tanzim etmek elzem bir kaidedir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu ve bu kanun muhteviyatı hükümlerinin tatbiklerini tanzim eden kanunlar, vatandaşların tabiî ve siyasî hak ve hürriyetlerinin müeyyideleridir. Fakat, asıl müeyyide, hükümettir. Vatandaş hürriyeti tanıyan ona hürmet eden, onun temin ve muhafazasını en birinci vazife bilen siyasî idare ise, tabiatıyle, demokrasi esasına müstenit cumhuriyettir. Eski devirde, hürriyetlerin muhafazası gibi bir mesele mevzuu bahis değildir. Çünkü, hürriyet yoktu.

Biliyoruz ki, bir devletin temeli, ulûhiyet fikrine, ilâhi iradeye dayandıkça o devlette her hak, Allahın vekilinde ve peygamberin halifesindedir, ferdin hakkı mevzuu bahis değildir.

Matbuat hürriyeti :

Vatandaşın, gündelik veya vakit vakit çıkan gazetelere, risalelere yazacağı yazılar veya yapacağı

Levent Şahverdi Arşivi

resimler vasıtasıyle ve neşredeceği kitaplarla fikrini serbestçe tamim etmesidir.

Tiyatro, sinema, gramofon ve radyo, telgraf da fikirlerin neşri ve tamimi için çok mühim ve müessir vasıtalardır.

Bir insanın, herhangi bir mahalde söylediği sözler orada kalır, tesiri âni ve mahduttur. Fakat bu sözler radyo ile söylenirse, bütün dünya işitebilir. Telgraf da fikirlerin neşrinde en seri vasıtadır. Fakat, söz bir gramofon plâğına geçerse, bilhassa, bir gazeteye, bir kitaba geçerse fikir tespit edilmiş olur, bütün dünyada okunur; tabiatıyle gelecek nesillere intikal eder.

Muhtelif vasıtalarla tespit olunan ve seri bir surette neşrolunan fikirler, bütün insanlığın terakkisine ve tarihe büyük hizmet ifa eder.

Efkârı umumiye:

Millî hâkimiyet esasına müstenit temsilî bir hükümette efkârıumumiye büyük bir rol oynar. Matbuat ve içtima hürriyetleri olmadan ve umuma ait işler geniş bir tenkit sahası bırakılmadan efkârıumumiye vazifesini ifa edemez. Millî Hâkimiyet ve temsilî hükümet fikrinin yayılması ve yükselmesi ancak efkârıumumiyenin faaliyeti ile mümkündür.

Hükümetin fikri memleketin fikrini temsil etmelidir. Hükümet memleketin fikrini anlayabilmek için, bu fikrin tezahür etmesine vesile olan vasıtalara malik olmalıdır. Gerçi hükümet intihap zamanlarında milletin fikirlerine vakıf olur; intihap olunan meclisler dahi milletin fikrini temsil ederler,

Levent Şahverdi Arşivi

Fakat intihap zamanları milletin izhar ettiği fikirler sabit kalmaz.

Bu sebeple meclislerin bu fikirleri temsil edebilmesi çok zaman devam etmez. Efkârı umumiye milletin içinden taşan bir mütenessi fikirler denizidir. O denizde muhtelif cereyanlar, muhtelif münakaşa dalgaları vücuda getirir.

Efkârıumumiye ruhî bir âlemdir. Orada cereyan eden fikir mücadelesi dikkatli gözlerden gizli kalamaz. Eski demokrasilerde bu fikir mücadelesi bütün vatandaşların hergün bir arada toplanarak vücuda getirdikleri içtimalarda vuku buluyordu. Bugün vatandaşların adeden çokluğu ve medenî hayatın vatandaşlara tahmil ettiği yevmi işler onların maddeten ve hergün bir arada toplanmalarına imkân bırakmamıştır. Bu sebeple efkârı umumiye ideal bir âlem olmuştur ki, bu âlemde umuma ait işlerin tenkidi, şu mahiyetleri gösterir:

a) Tenkit ve münakaşa tamamen hürdür.

Bu hürriyet herkes tarafından hiç kimsenin tesiri olmadan kendi kendine kullanılır. Hükümeti ve meclisi dikkatli bulunduran efkârı umumiyenin tenkit hürriyetidir.

b) Efkârı umumiyenin tenkit hürriyeti başlıca birçok neşriyat ile olur.

Neşriyat suiistimallere mâni olur ve hükümet vasıtalarını vazifelerini doğru yapmaya mecbur eder. Neşriyat en müessir kontrol vasıtalarındandır. Bu noktada tenkidin kolay ve fakat yapmanın güç olduğu hakikati unutulmaması lâzımdır. Onun için,

c) Umumun iyiliği fikri her türlü tenkitlere ve münakaşalara daima hâkim ve esas tutulmalıdır. Ü-

Levent Şahverdi Arşivi

tizam olunan fikirler umumun iyiliği namına ortaya atılmalıdır. Bu fikir hareket noktası olunca tenkit ve münakaşanın devletin iyiliği namına yapılması ve vatandaşların içtimaî ve siyasî terbiyelerini yükseltmeye hizmet etmiş olması lâzımdır.

d) Umuma ait işleri tenkit hürriyeti hükümet ile millet arasında bir anlaşma zemini vücuda getirir. Hükümet neşriyat vasıtasıyle efkârı umumiyeyi anlar ve icabında lüzumlu olan vesikalarla onu tenvir eder. Hükümetin milleti ve milletin hükümeti anlaması bunların tek vücut olmalarını ve kalmalarını temin eder.

Efkârı umumiyenin, kendi kendine teşkilâtlanması hükümet tavır ve hareketini tanzim için, efkârı umumiyeye ehemmiyet verince, efkârı umumiye teşkilâtlanır. *Efkârı umumiyenin daima, istifade olunabilecek, hazır bir halde bulunabilmesi, onun bir teşkilâta malik olmasıyle mümkündür.*

Bu teşkilât serbest tenkit ve münakaşa sahasıdır. Bu saha daima açık olmalı ve daima mütenessi fikirlerle beslenmelidir. Bu ise matbuatın gayreti ve menfaati umumiyenin hergün yeniden yeniye münakaşa edilmesiyle olur. Efkârı umumiyenin cari olduğu bir memlekette gazeteler intişar etmesse ahali şaşkın ve çılgın bir hale gelir.

Bahsettiğimiz bu fikir teşkilâtında şu hususiyetler görülür.

1 — Fikir teşkilâtı bir ekalliyetin ve yahut birtakım güzide insanların mahsulüdür. Şüphesiz halk kütlesi bu teşkilâta iştirak eder. Fakat, başka şeylerde olduğu gibi, bunda da halk kütlesinin rolü faal değildir. Gerçi halk, neşriyatı aksettirir, fikirleri

Levent Şahverdi Arşivi

toplar, fakat fikirleri ortaya atan ve neşriyatın merkezlerini teşkil eden halk değildir.

2 — Muasır fikir teşkilâtında, hakikatte iki seçme zümrenin faaliyeti vardır. Bu sınıflardan biri matbuat teşebbüslerini vücuda getiren ve idare edenlerdir. Matbuat, fikirleri ortaya atmak ve neşretmek için lâzım vasıtalardır. Siyasî fikirleri de imâl eden matbuattır. Matbuat teşebbüsleri, gazeteler, mecmualar, kitap tab'ları ile olur.

Matbuatın siyasî fikirler imalindeki rolü daha çok başka mahiyettedir. Çünkü siyasî fikirleri ortaya atan daima, siyasî gruplar ve zümreler gibi fikir cemiyetleridir. Esas olarak kabul olunmak lâzımdır ki, siyasî fikirler, siyasî fırkaların menfaatine olarak onlar tarafından ortaya konur. Yoksa halk kütlesi içinde kendiliğinden meydana çıkmaz.

Ayrıca bilinmek lâzımdır ki, gazeteler mektep kitapları değildir.

Aşağı insanların para ile yaptırdıkları matbuat mücadeleleri vardır. En âdi yalanları işaada matbuatın kullanıldığı vakidir. Matbuatla fikir hürriyetinin maruz kaldığı başka tehlikeler de vardır. Matbuatın ve hatta fikir cemiyetlerinin millî hükümetin tesirinden kurtularak siyasî veya iktisadî gizli maksatlara âlet olmasından korkulur. Matbuatın para ile satın alınabilmesi, beynelmilel yüksek para âleminin matbuat üzerinde gizli tesiri veyahut sadece ecnebi devletlerin tahsisatı mesturelerinin tesiri, işte bunların efkârı umumiyeyi iğfal ve tağlit etmesinden bilhassa korkulur. Fakat hürriyetten çıkacak bu fenalıklar asla çaresiz değildir. Evvelâ, matbuat serbestisine meşru bir hudut çizilir. Saniyen gazete-

Levent Şahverdi Arşivi

ler, hususî bir teşkilât yaparak bununla kendi üzerlerinde ahlâkî bir tesir icra ederler. İlk zamanlarda, bir kazanç işinden başka bir şey olmayan gazetecilik içtimaî bir müessese haline gelebilir. Bundan başka, halkın fikrî ve siyasî terbiyesi de bir teminattır. Halk, müteaddit gazeteleri okumaya ve onları birbirleriyle kontrol etmeye ve gazeteci yalanlarına inanmamaya alışırlar. Bütün bunların fevkinde her şeyin açık olması sayesinde hüsnüniyet sahibi insanların daima ekseriyet teşkil edeceklerini kabul etmek muvafık olur. "Çünkü, her zaman dünyanın yarısını ve bir zaman dünyanın hepsini aldatmak mümkündür. Fakat, bütün dünyayı her zaman aldatmak mümkün değildir". Tecrübeler göstermiştir ki, her şeyi söylemekten insanları men etmek asla mümkün değildir. Fakat, millî terbiye ve büyük manevî kuvvetlere karşı hükümetin münasip tarzı hareketi sayesinde isyankâr fikirlerin inkişafına müsaade etmeyecek içtimaî bir muhit yaratmak mümkündür. Fakat her halde her şeyin söylenmesine müsaade etmek ve bunun karşısında söyleyenlerin fiile geçmesine intizaren tedbir almakla iktifa etmek manasızdır. Bütün halkın fiile geçtiği gün onları tevkif edecek kuvvet yoktur. Tıbbî bir hıfzıssıhha olduğu gibi içtimaî bir hıfzıssıhha da vardır. Her ikisi aynı prensibe istinat eder. Maddî mikropları yok etmek mümkün olmadığı gibi manevî mikropları da yok etmek mümkün değildir. Fakat, şahsın vücudunda cismanî bir sıhhat yaratmak mümkün olduğu gibi içtimaî bünyede de manevî bir sıhhat yaratmak, bu suretle bir mukavemet zemini hazırlamak mümkündür.

Levent Şahverdi Arşivi

Gazeteler :

Türkiye Cumhuriyetinde, gazete çıkarmak, kitap neşretmek, matbaa açmak için, riayet olunması lâzım gelen, merasim matbuat kanunu ve matbaalar kanununda tespit olunmuştur. Muzır neşriyat ve şahıslara tecavüz halinde yapılacak muamele de bu kanunlarda ve ceza kanununda yazılıdır.

Bu hususta bizce söylenecek sözler şöyle hülâsa edilebilir. Matbuatın umumî hayatta, siyasî hayatta ve cumhuriyetin terakkiyat ve tekâmülâtında haiz olduğu vazifeler yüksektir. Matbuatın tam ve vasi hürriyeti hüsnü istimal etmesi hususunun nazik olduğu kayda şayandır. Her türlü kanunî kayıtlardan evvel bir sahibi kalem ilme, ihtiyaca ve kendi siyasî telâkkilerine olduğu kadar, vatandaşların haklarına ve memleketin her türlü hususî telâkkilerin fevkinde olan yüksek menfaatlerine de dikkat ve hürmet etmek manevî mesuliyetindedir. Bu mecburiyettir ki, umumî intizamı temin edebilir. Maahaza matbuat serbestisinden meydana gelecek fenalıkları ortadan kaldıracak müessir vasıta, asla mazide olduğu gibi matbuat hürriyetini bağlayan bağlar değildir. Bilâkis, matbuat hürriyetinden tevellüt edecek mahzurların izale vasıtası yine binaenaleyh matbuat hürriyetidir...

1971 — Birinci Basılış — F. 7

Levent Şahverdi Arşivi

TAASSUPSUZLUK (Tolerance)

"Hürriyet, ihtimal ki, zorla tesis olunur; fakat, herkese karşı, taassupsuzluk göstermekle ve aldırmamazlıkla muhafaza edilir".

Hürriyetin, vicdan ve din hürriyetlerinin ne olduğunu biliyoruz.

Türkiye Cumhuriyetinde, herkes Allaha, istediği gibi ibadet eder. Hiç kimseye dinî fikirlerinden dolayı bir şey yapılamaz. Türk Cumhuriyetinin resmî dini yoktur. Türkiye'de, bir kimsenin fikirlerini, zorla başkalarına kabul ettirmeye kalkışacak kimse yoktur ve buna müsaade edilmez. Artık samimî mutekitler, derin iman sahipleri, hürriyetin icaplarını öğrenmiş görünüyorlar. Bütün bunlarla beraber, din hürriyetine, umumiyetle, vicdan hürriyetine karşı, taassup kökünden kürünmüş müdür?

Bunu anlayabilmek için, taassupsuzluğun ne olduğunu tetkik edelim. Çünkü, bu kelimenin delâlet ettiği manayı, zihniyeti, herkes kendine göre anlamaya çok meyillidir. Dinî hürriyeti bir hak telâkki etmeyen acaba kalmadı mı?

Vicdan hürriyetini, insan ruhunun, Allahın alî hüküm ve nüfuzu altında, dinî hayatı idare için malik olduğu haktan ibaret olduğunu bellemiş olanlar, acaba bugün nasıl düşünmektedirler? Bu gibiler kendisi gibi, düşünmeyenlere içlerinden olsun kızmıyorlar mı?

Levent Şahverdi Arşivi

Bu saydığımız, zihniyette bulunduğuna ihtimal verilen kimselere hür müttefiklerimiz, acaba, bir teessür hissiyle esefle bakmıyorlar mı?

Bu saydığımız gibi, muhtelif inanışlı kimseler, birbirlerine, kin, nefret besliyorlarsa birbirlerini hor görüyorlarsa ve hatta sadece birbirlerine acıyorlarsa, bu gibi kimselerde taassupsuzluk yoktur; bunlar mütaassıptırlar.

Taassupsuzluk o kimsede vardır ki, vatandaşının veya herhangi bir insanın vicdanî inanışlarına karşı, hiç bir kin duymaz; bilâkis hürmet eder. Hiç olmazsa, başkalarının, kendininkine uymayan inanışlarını bilmemezlikten, duymamazlıktan gelir.

Taassupsuzluk budur. Fakat, hakikati söylemek lâzımgelirse diyebiliriz ki, hürriyeti, hürriyet için sevenler, taassupsuzluk kelimesinin ne demek olduğunu anlayanlar, bütün dünyada pek azdır. Her yerde umumî olarak cari olan taassuptur. Her yerde görülebilen sulh manzarasının temeli, taassup ile, hür fikrin, birbirine karşı kin ve nefreti üstündedir; temelin devrilmemesi, kin ve nefret zeminindeki muvazeneyi tutan fazla kuvvet sayesindedir.

Bu söylediklerimizden şu netice çıkar ki, aramızda, hürriyet hailelerinin zail olduğuna, bizim gibi düşünen ve hissedenlerle birlikte yaşadığımıza hüküm vermek müşküldür. O halde, görülen, taassupsuzluk değil, za'fın dermansız bıraktığı taassuptur.

Şüphesiz, fikirlerin, itikatların başka başka olmasından, şikâyet etmemek lâzımdır. Çünkü, bütün fikirler ve itikatlar, bir noktada birleştiği takdirde, bu hareketsizlik alâmetidir, ölüm işaretidir. Böyle bir hal elbette arzu edilmez. Bunun içindir ki, haki-

Levent Şahverdi Arşivi

ki hürriyetçiler, taassupsuzluğun umumî bir haslet olmasını temenni ederler. Fakat, hatta, hüsnüniyetle dahi olsa, taassup hatalarına karşı, dikkatli olmaktan vazgeçemezler. Çünkü, hüsnüniyetle, hiç bir zaman, hiç bir şeyi tamir edememişlerdir. İnsanların, ruhun selâmeti için yakıldıklarını biliyoruz.

Herhalde bunu yapan İngizision papazları hüsnüniyetlerinden ve iyi iş yaptıklarından bahsederlerdi; belki de, cidden, bu sözlerinde samimî idiler. Fakat bir hamakati, yahut bir hıyaneti iyi bir iş kalıbına uydurmak güç değildir, en nihayet bu, bir isim değiştirmek meselesidir.

İşte, bu sebepledir ki, aldırmamazlığı, kayıtsızlık derecesine kadar götürmemek mühimdir.

Gerçi hür olmak herkesin hakkıdır ve bunun için, hakiki hürriyetçiler, hürriyetçi olmayanlara karşı da geniş davranılmasını isterler. Fakat, bunların hiç bir zaman elleri ayakları bağlı olduğu halde kurbanlık koyun vaziyetine razı olacakları asla kabul olunmamalıdır.

Unutmamalıdır ki, bazı insanlar istikbali, mazinin arasından görmekte musırdırlar. Bunlar, alâkamızı kestiğimiz ananelere karşı behemal, sadakatin iadesini isterler.

Bu gibi insanlar, kendi itikat ettiği gibi, itikat etmeyen kimseleri istedikleri gibi ezemezlerse, kendilerini, cenderede hissederler.

Herhalde, taassupsuzluğun arzu edildiği gibi, umumileşmesi huy haline gelmesi fikri terbiyenin yüksek olmasına bağlıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

BAĞLILIK (Solidarite)

"İlim, cemiyetlerin büyüklüğünün sırrını, insanlara açmıştır; bu sır insanların birbiriyle olan bağlarıdır".

Bütün insanlar, bir içtimaî vücudun azalarıdır ve bu sebeple birbirine bağlıdır. Bir de insanlar, ölülerin karsî varisleri olduklarından, aralarındaki bağlar, her zaman ve her mekâna şâmildir.

Bu bağlar; tabiîdir, içtimaîdir ve iktisadîdir. Tabiî bağın bize öğrettiği şudur; bilhassa işbölümü ve harsî varislik yüzünden, herkes malik olduğu şeyin ve hatta kendi şahsî varlığının en büyük kısmını atalara ve bir zamanda yaşadığı insanlara *borçludur.*

Eğer böyle ise, yani, eğer her yerde, insanın insana karşı bir borcu varsa, bütün borçlar gibi bunun da ödenmesi lâzımdır. Bu borçlar, kimin tarafından ödenmelidir?

İnsanlar arasındaki tabiî ve içtimaî bağdan istifade ederek servet kazananlar tarafından! Çünkü, eğer gelmiş geçmiş, ismi bilinmeyen binlerce bağlı insanlar olmasaydı, zaten bir servet olmazdı.

Kime ödenmeli?

Tabiî ve ictimaî bağdan zarar görenlere! Gerçi, bu alacaklıların şahsen bilinmelerine imkân yoktur; fakat bunların mümessilleri vardır. Devlet ve yahut birçok içtimaî muavenet müesseseleri.

Nasıl ödenmeli? — Bir defa, devlete vergi, bilhassa artar vergi olarak ve sonra bağlı ve birbirine

Levent Şahverdi Arşivi

yardımcı olmalarından bağ ve yardım müesseselerine verilebilir.

Bu söylediklerimizden, insanların mazinin ve halin nimetlerinden aynı derecede, istifade edememiş ve edememekte oldukları anlaşılıyor. Bu müsavatsızlığı gidermek için bir kısım insanlardan diğer bir kısım insanlar için âdeta tazminat isteniyor. Bu farklı istifadenin, başlıca sebebi, şüphesiz ki, insanların muhtelif vasıflar ve kabiliyetler yüzünden birbirlerine benzememeleridir.

Bu noktada, şöyle bir nazariye söylenmektedir. Tekâmülün gayesi, insanları birbirine benzetmektir; dünya birliğe doğru yürümektedir; insanlar arasında, sınıf, derece, ahlâk, elbise, dil, ölçü farkı gittikçe azalmaktadır. Tarih, yaşamak kavgasının din ırk, hars, terbiye yabancıları arasında olduğunu gösterir. Birliğe doğru yürüyüş, sulhe doğru da yürüyüş demektir.

Bağlılık hakkında, bir fikir edinmeye, en müsait olan düşünüş ve görüş bu son mütalâa olabilir.

Fakat, birer fikir olarak aldığımız bağlılık nazariyeleri tatbikatta, "İçtimaî teminler" adı altında toplamak kabildir.

Bu içtimaî teminlere devlet sosyalistliğine yaklaşarak varılabilir. Bu yol, kanun yoludur.

1. İş kanunu,
2. Şehirlerin ve atölyelerin sağlık kurumu kanunu,
3. Sari hastalıklara karşı korunma kanunu,
4. Amelenin ihtiyarlığı ve kazalara karşı sigortası,

Levent Şahverdi Arşivi

5. Hasta ve ihtiyar yoksullara mecburi yardım,
6. Çiftçi sendikaları,
7. Yardım Cemiyetleri kurulması,
8. Ucuz evler yapılması.
9. Mektep çocukları için mekteplerde bakkallar,
10. Bütün bu gibi cemiyetlere devlet bütçesinden yardım bu ve buna benzer hususları temin için kanunlar.

Bağlılığın saydığımız şekilde tedbirleri çoktur; fakat bu tatbikler fikri her yerde teveccüh görmüş değildir; çok tenkitlere uğramaktadır. Bilhassa bağlılık nazariyesinin tatbiklerini, ferdin mesuliyet duygusunu zayıflatan veyahut yok eden bir hareket görenler vardır. Diyorlar ki, aczimizi, kusurumuzu, ayıplarımızı cemiyetin üstüne atmak ferdî mesuliyeti kaldırmaktır. Halbuki ahlâk kanununun temeli ferdî mesuliyettir.

Bu tenkitler zorla ve hukukî bir şekilde içtimaî borç fikrini bir yana bıraktırmaya kâfi gelebilir. Bağlılığın ahlâka esas teşkil edeceği de sağlam bir iddia olmayabilir. Fakat bağlılığın amelî olarak şunları öğrettiği de görülmektedir.

1. Başkasına olan bir iyilik bize de iyiliktir.

2. Başkasına olan kötülük bize de kötülüktür. Bu sebeple iyiliği sevmek ve kötülükten kaçınmak lâzımdır.

3. Yaptığımız işler etrafımızda sevinç veya acılar halinde akisler uyandırır; bu hal bize vicdanî vazifeleri duyurur.

Levent Şahverdi Arşivi

4. Bağlılık bizi başkaları için müsamahakâr yapar. Çünkü başkalarının kusurlarında bizim de istemeyerek ekseriya beraber suçlu olduğumuzu gösterir.

Hülâsa, bağlılık "herkes kendi için" yerine, "herkes herkes için" düşüncesini koyar.

Bu düşünce içtimaîdir, millîdir, geniş ve yüksek manasıyle insanîdir.

Levent Şahverdi Arşivi

III — M. KEMAL ATATÜRK'ün MUVAFFAKİYET SIRLARI

O, bir gazetecinin "mesut musunuz?" sözü üzerine: "Mesudum, çünkü muvaffak oldum..." diyor (21 Haziran 1935).

O halde bu muvaffakiyetin sırları nelerdir? Bence şu esaslar sıralanabilir:

M. Kemal Atatürk, her işte başarı sağlamayı prensip edinmiştir. Fakat bunun kaynağını iki esasta bulmuştur: Bilgi, ilim, vatan ve millet sevgisi.

O manevî kuvvetin bunlardan beslendiğine inanmış, bilgili ve muhakeme kudreti salim olan insanlara değer vermiştir. Zekânın sadece bir insanı geçici muvaffakiyetlere götüreceği, halbuki akıl ve bilginin kudretiyle elde edilen başarının sürekli olacağını söyleniştir. Bunun için çağımız insanının çalışarak bir emek karşılığı başarı elde etmesi gereklidir. Şimdi bunları bir sıraya koyalım.

Vatan mefhumu: Mustafa Kemal 1919 a kadar asker kumandan olarak o zamanın, vatan toprakları addedilen sınırlarında çarpıştı ve ordular idare etti.

Trablus-Garb'a giderken, gençliğinin en heyecanlı devri içinde; bir vatan parçasını kurtarmaya koşmuştu. Birinci Dünya Savaşında bir an önce vatan müdafaasında vazife görmeye başlamak için, bulunduğu ataşemiliterlikten kurtulmaya çalıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

M. Kemal için vatan toprakları korunurken, hayat feda etmenin fiili örnekleri gözleri önünde cereyan etmişti.

Nice vatan evlâtlarının savaş meydanlarındaki ölüm iniltilerini O, kulaklarıyle işitmiş, gözleriyle görmüştür. Devlet sınırlarını terketmenin acısını büyük hüzünle hissetmiştir.

Balkan savaşı esnasında Trablusgarp'tan dönüşünde Mısır'a geldiği vakit, Makedonya'nın düşman eline düştüğü haberini almıştı. Bu haberden en büyük acıyı hissettiğini daima söylerdi. Doğduğu, büyüdüğü ve inkılâp fikirlerinin beslendiği şehir (Selânik) için, hayatının sonuna kadar hasret çekmiştir.

En canlı hâtıraları, çocukluğunun masum olayları, gençliğinin en ateşli anları o çevrede geçmişti. Atatürk, hisleriyle, hâtıralarıyle daima bu şehrin bir çocuğu idi; en çok anlatmasını sevdiği hâtıraları hep o bölge içinde geçenlere ait olurdu. Hattâ ölümünden önceki günlerde heyecanlı bir rüya gördüğünü anlatırken, Selânik'te bir komitecilik vakasının cereyanı esnasında Salih Bozok ile beraber bulunduklarını söylemişti. Bu olayları anlatmaktaki maksadım şudur:

M. Kemal, birçok Türk ailelerinin yerleşmiş olduğu Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgesine, derin hislerle ve gençliğinin canlı hâtıralarıyle bağlı bulunduğuna işarettir.

Başkumandan Mareşal Gazi M. Kemal, İzmir'e muzaffer ordusu ile girdiği vakit, önünde kaçan düşman ordusunu kovalamak, Makedonya'ya el uzatmak isteyebilirdi. Nitekim o sırada böyle bir hareketin yapılması için bazı sözler de geçmemiş değildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Fakat, M. Kemal daha eyleme geçmeden önce kuvvetli olabilecek bir Türk vatanının sınırlarını aşmamak azmi ile bu işe başlamıştı.

Zafer neşesi, Başkumandanı istilâ hırsı ve hisleriyle hareket ettirmemişti.

O "Millî hudut dahilinde vatan bir küldür" cümlesini (23 Temmuz 1919) Erzurum Kongresinde tesbit ettirmiş bulunuyordu. Misak-ı Millî ile tayin edilmiş olan bu Türk vatanını düşman istilâsından kurtarmak gayesiyle vatan evlâtlarının kanı dökülmüştü.

İşte M. Kemal Atatürk'te vatan fikri böyle şekillenmiş ve bugünkü vatanımızın her bir sınırında savaşmış bir insanın görgüsü ve kuvvetiyle, Türk için bir vatan bütünlüğü tesbit ve kabul etmişti. İlk Cumhurbaşkanı M. Kemal Atatürk, bu vatanın "hiç bir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir kül" olduğunu diğer devletlere de kabul ettirmiştir.

Atatürk, kendi zamanında yaşayan ve milletleri için İmparatorluklar peşinde koşan, devlet ve hükümet reislerinin ideallerini asla benimsemedi. Hayaller kurmadı ve böyle hayal olabilecek fikirleri hiç bir zaman bizlere telkin etmedi.

Sınırlarını, en son Türk nesillerinin kanlarıyle yoğurup çizdiği bu Türk vatanında, o vatan mefhumunu mânalandırdı.

O, bir ölüm haberi karşısında, yurt toprağı için bana şu cümleleri yazdırmıştı:

"Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen Türk milletini ebedî hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın. Türk toprağı! Sen, seni seven Türk mil-

Levent Şahverdi Arşivi

letinin mezarı değilsin Türk milleti için yaratıcılığını göster". (1930).

Atatürk bu hitaplarıyle yurt toprağına kutsî hüviyetini verirken, onun yaratıcılık ve hayatiyet mefhumları üzerinde duruyor.

İşte, Atatürk'ün sınırlandırdığı bu vatan toprakları mukaddestir. Onun üzerinde dost elleri sıkılır, fakat düşman ayaklarını bastırmamaya azimli olduğumuzu, bütün dünya bilir.

Millet sevgisi:

Atatürk, vatan topraklarının üzerinde yaşayan, milletinin sevgisiyle iş başarma yolunu tutmuştur. O, bu sevgiyi şu sözleriyle izah ediyor:

"Millet sevgisi kadar büyük sevgi yoktur. İstiklâl harbinde benim de milletime ettiğim bir takım hizmetler olmuştur zannederim. Fakat, bunlardan, hiç birini kendime maletmedim. Yapılanın hepsi milletin eseridir dedim. Aranacak olursa doğrusu da budur. Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu ispat etmek için, *yapmamız lâzım gelen şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz. Bugüne ve yarına bırakılmış daha birçok büyük işlerimiz vardır.* İlmî araştırmalar da bunlar arasındadır. Benim arkadaşlarıma tavsiyem şudur: Şahsınız için değil, fakat mensup olduğunuz millet için elbirliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur."

Atatürk'ün bu sözlerinde hepimiz için bütün bir program mevcuttur. Millet sevgisi kaynağından ilhamını alan her fert, o büyük varlık için, birçok

Levent Şahverdi Arşivi

hizmetler yapmak kudretini kendinde bulur. Şahsî menfaatlerin üstünde elbirliği ile çalışarak vücuda getirilen işler, milletin bütünü için faydalı neticeler verir. Atatürk'ün bu sözlerindeki kuvveti benimseyerek kendimize rehber yaparsak milletimiz için değer sayılacak işlerin yapıcıları oluruz.

Atatürk fikirleri ve prensipleri tatbik mevkiinde gördüğü zaman huzura kavuşurdu.

O, millet sevgisinden ilhamını aldığı için, büyük işler başarabilmişti. Şahsiyetini, bu varlığın büyüklüğünde bulmuştu. O aynen şöyle diyor:

"Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir."

Atatürk'ün bu kısa cümlesinde neler ifade edilmek istenmemiştir?

Tarihte Türkler ve medeniyetleri:

İçinde yaşadığımız yurdu başkumandan olarak kurtaran Atatürk, bağrından çıktığı Türk milletini daima üç haliyle gözünün önünden ayırmadı:

Geçmişte Türk varlığı, yaşayan Türk milleti, gelecekte Türk.

Geçmişte Türk varlığını araştırdığı zamanların yakın şahidi ve beraber çalışanı oldum. Çünkü tarihte Türk medeniyetini bilmek, yaşayan Türk milleti için bir temel üzerinde bina kurmak demektir. Atatürk işte bu temelin derinliklerine nüfuz etmek istemiştir. Çünkü, kendisinde bir soru düğümü olan, altıyüz yıllık tarih, Türk varlığı için kâfi temel sa-

Levent Şahverdi Arşivi

yılamazdı. Bilhassa eski çağlara kadar gidebilen yeni tarih ufuklarının bizim kavmimiz için de açılmış olması lâzımdır. Tarihî devirlerde çeşitli coğrafî bölgelerde bir varlık göstermiş olan Türk kavimlerinin, daha eski devirlere giden kökleri olmaması imkânsız görülüyor. Bugün millet mefhumu altında teşekkül etmiş bir Türk varlığının, kavim olarak yaşadığı devirler elbette ki olmuştur. İşte Atatürk, bu devirlerdeki Türk kavminin, tarihî çağlarda olduğu gibi, ana - yurttan akınlarla yayılma izlerini belgelere dayanarak tarihçilerin incelemesini istedi. Bu çeşit belgeler inceleyenlerce bilinmektedir ki, en son çıkan eserlerde dahi ele alınarak izah edilmektedir. Bunları yakından inceleme fırsatını elde edemeyen bazı vatandaşlarımız bu gerçeği yanlış anlama yoluna gitmişlerdir. Meselâ, ana-yurttan vukubulan bu akınları göz önünde bulundurarak "Dünyayı Türk yapıyorsunuz" demişlerdir. Bu görüş, yakinen biliyorum ki, Atatürk'ün esas fikri değildir.

Bunu şöyle izah etmek isterim: Tarihî devirlerin Türk varlığını, nasıl ki bazen devlet kurmuş olarak, bazen kabile akını halinde başka devletlerin içine girmiş bir halde tesbit edebiliyorsak, ondan önceki devirlerde de durum böyledir.

Tarihî devrin akınlarıyle dünya Türk olmadığına göre, ondan önceki devirlerde de Türk varlığının izlerini bulmak mümkündür. İşte Atatürk'ün kafasında düğümlenen soruların cevabı bu idi. Türk'ün bugünden geriye giden tarih halkalarında boşlukları tamamlamak ve mümkün olduğu kadar derin

Levent Şahverdi Arşivi

temellerinde bu mevcudiyeti bulmak, ilmî yollarla araştırmaktır.

"Büyük devletler kuran ecdadımız büyük ve şumullü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, incelemek Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur." diyen Atatürk, tarihi statik olmaktan kurtarmak, istemiş, daima dinamik bir karakterle yeni nesillerin yurt ve millet tarihinin üzerinde çalışmasını istemiştir.

O demiştir ki: "Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır."

Bu hali herkes nefsinde tecrübe edebilir. Cedlerimize ait medenî bir eser karşısında, duyduğumuz millî heyecan üzerinde düşüncelerimizi teksif edelim. Burada şunu belirtmek isterim. Dünyanın en güzel medenî eserleri karşısında duyduğum hayranlık yanında, milletime ait eserlerden büsbütün başka bir heyecan duymuşumdur. Birincilerini, güzel gören bir insanın zevkiyle seyrederim. Halbuki ikincisini, benimseyerek ve onda milletimin müşterek vasıflarını bulan millî bir gurur ve heyecanlı hislerle görürüm. İşte böylece tarihimizin yakın geçmişte ve daha eski çağlarda, millî benliğimizi aramak, bilmek ve onu yaşatmakla, bugünü idrak etmiş oluyoruz.

Yalnız bir de bu vesile ile şuna işaret etmek isterim ki, tarihte hatalı gördüğümüz şeylerden bir intibah dersi almalıyız.

Meselâ Atatürk, son Osmanlı devletinin çökme sebeplerini bilmekle, iyi dersler almıştır.. Fakat yine Osmanlı devletinin yükseliş devri için, hayranlık ve muhabbet beslemiştir. O'nun için, Fatih sadece

Levent Şahverdi Arşivi

bir Türk büyüğü değil, cihan tarihinde de en büyük adamdır. Devleti kuran Osman ve Orhan'da bulduğu karakterler üzerinde bilhassa hassasiyetle durmuştur. Fakat asıl Türk varlığına; maddî manevî eserleriyle katkıda bulunan kişilerin tanıtılması ve tarihî değerlerinin ortaya çıkarılmasını öngörmüştür. Çünkü medeniyet eserleridir ki tarihte bir kavme esas yerini buldurur.

Bununla beraber, O, rasizmi (ırkçılık) benimsememiştir. Üstün ırk nazariyesini Atatürk telkin etmekten daima çekinmiştir. Türk milletinin ırkî vasıflarını, bugünkü ilmî metotlarla, tesbit edilmesini isterken, sadece hakikî durumun meydana çıkmasını istemiştir. Yoksa kendi zamanındaki diğer memleketlerdeki politika cereyanlarında güdülmüş olan "rasizm" fikri bizde asla yer almamıştır. O, her millete değer vermiş ve onları hürmete lâyık addetmiştir.

Ancak, kendi mensup olduğu milletin de hakikî değeriyle tanınmasını hedef tutmuştur. Atatürk, millî siyaseti devlet reisi olarak şöyle izah etmiştir:

"Millî hudutlarımız içinde, her şeyden evvel kendi kuvvetlerimize dayanarak mevcudiyetimizi muhafaza etmek, millet ve memleketin hakikî saadet ve umranına çalışmak, alelıtlak tûlü emeller peşinde milleti işgal ve iğfal etmemek, medenî cihanda medenî ve insanî muameleye ve mukabil dostluğa intizar etmek".

Millî ve insanî his:

M. Kemal, kurtuluş hareketine en büyük millî his kuvvetiyle girişmiştir. Bunu sonraları zaman za-

Levent Şahverdi Arşivi

man hatırladıkça O, ilk hislerinin hiç eksilmeyen heyecanını duymuştur. Atatürk için daima, millet mevcudiyeti esas olmuştur. Çünkü, her maddî manevî yokluğu var eden Büyük Tanrının insana verdiği kuvvet ve kudretle millî hislerin ulviyetine dayanılarak, bütün işlerin başarılabileceğine iman etmek lâzımdır. Atatürk bu meselede şu suretle telkinlerde bulunmuştur. "Milletin içtimaî nizam ve sükûnunu, hal ve istikbalde refahı, saadeti, selâmeti ve masuniyeti medeniyette terakki ve tealisi için insanlardan, her hususta alâka, gayret, nefsin feragatini ve icabettiği zaman seve seve nefsinin fedasını talep eden millî ahlâktır. Mükemmel bir millette, millî ahlâkiyat icapları o millet efradı tarafından âdeta muhakeme edilmeksizin vicdanî, hissî bir şevkle yapılır. En büyük millî heyecan işte budur".

Bu fikirlerin tatbikatı olarak ve bu yüksek millî hisleriyle hareket etmiş olan Atatürk, muvaffak olmuş bir insandır.

O, 1923 yılında Afyonkarahisar'da gençlere hitap ederken; aynen şöyle diyor:

"Bende fazla teşebbüs görüldüyse bu benden değil, milletin muhassalasından çıkan bir teşebbüstür. Sizler olmasaydınız, sizlerin vicdanî temayülâtınız bana istinat noktası teşkil etmemiş olsaydı, bendeki teşebbüslerin hiç biri olmazdı".

Atatürk'ün her vesile ile söylediği bütün sözleri tetkik edildiği zaman, millî hisleri daima esas telâkki ettiği görülür.

"İlham ve kuvvet menbaı milletin kendisidir" fikrini daima tekrar eden Atatürk, en başta millî hisleri kuvvetli olan vatandaşların mevcudiyetine

1971 — Birinci Basılış — F. 9

Levent Şahverdi Arşivi

önem vermiştir. Fakat, aynı zamanda O, medenî ve insanî hislere büyük değer verilmesini telkin etmeyi asla ihmal etmemiştir.

Millî hissin yanında, insanî hissin şeref payı çok büyüktür. Çünkü Atatürk için, dünya milletleri içinde Türk milleti, medeniyet sahasında paralel yürüdüğü zaman büyük millî bir kudrettir.

Milletler, fertlerinin ayrı ayrı çalışmalarıyle vücude getirdikleri eserlerle ve büyük adamlarının hangi sahada olursa olsun başardığı muvaffakiyetlerle tarihe geçerler ve yaşayan varlıklarını korurlar. Bu esaslara göre tarihte büyük tanınmış şahısların fikir hazinesinden daima istifade etmek lâzımdır.

İşte bu bakımdan bizim kurtuluş savaşımızın emperyalizme karşı başarısından sonra, Doğu milletleri, Atatürk'ü hür ve bağımsız bir varlık olmanın öncüsü, sembolü addetmişlerdir.

Cesaret:

M. Kemal cesurdur. Çünkü yapacağı işlerde muvaffak olmak için, bütün şartların hazırlığını tamamlayarak ve karşısındakinin neler yapabileceğini hesap ederek, onlara karşı tedbirli hareket etmeyi önceden kararlaştırmıştır.

Örneğin, Büyük Taarruza karar verdiği zaman planlarını tesbit ettirirken, düşman kuvvetlerinin mukabil ne gibi hareketler yapabileceğini hesap ettiği ve en kötü ihtimallere göre dahi, tedbirler almayı, önceden düşündüğünü söylerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Mesuliyet:

O, daima mesuliyeti üzerine almıştır. Çünkü, herhangi bir işte mesuliyeti müdrik kimselerin başarılarına inanmıştır. Atatürk'ün mesuliyet bahsinde telkin ettiği fikir şudur:

"Mesuliyeti üzerine almak cesaret ve hevesi her işte en çok lâzım olan bir haslettir. Birçok insanlar, mesuliyetin başkalarında olduğunu bildikleri zaman, en cesur ve cüretkâr olurlar, fakat eğer mesuliyet kendilerinde olursa, bu cesaret ve cüretin azaldığı ve çekingen oldukları görülür. Halbuki mesuliyeti bilerek, hesaplayarak üzerine alan insanlar, küçük ve büyük, aldıkları işlerde başarı gösterir".

İşte bu fikirlere göre bilhassa demokratik nizamda, mesuliyeti müdrik olmak, ne kadar lüzumlu bir haslettir. Aile, cemiyet ve iş hayatımızda, her fert bu mesuliyet duygusu ile müspet ve başarılı olabilir ve medeniyet dünyasında millet olarak alacağımız mevkii ancak, bu suretle elde edebiliriz.

Atatürk, en müşkül şartlar içinde mesuliyeti üzerine aldığı vakit, daima milletin umumî menfaatine hizmet etmek için uğraştığından muvaffakiyetli işler görmüştür.

II. Dünya Savaşından sonra memleketleri umumiyetle ikiye ayırmak âdet olmuştur ve şu deyimler kullanılır. Az gelişmiş veya ekonomik yönden gelişmekte olan ülkeler, Türkiye bir taraftan Birleşmiş Milletler topluluğundaki, (Unesco) Avrupalı sayılırken diğer taraftan az gelişmiş ülkeler arasına konmaktadır.

Levent Şahverdi Arşivi

Bana birçok zamanlar Atatürk sağ olsaydı bugünkü belirli meseleler üzerinde nasıl davranırdı? diye sorarlar. Bunlara cevabım şu oluyor:

İstediğiniz yorum benim fikrim olur, fakat eğer Atatürk'ün davranışları ve fikirleri göz önünde bulundurulursa, tarihimizin en kritik devrinde dahi O, hem kendisine hem de milletine güvenini hiç kaybetmemiştir. Daima manevî kuvveti yüksek tutmuştur. Onun için bugün sağ olsaydı "az gelişmişlik" deyimini ne kendisi kullanır ne de bize millet olarak kullandırırdı." diyorum. Bu bakımdan milletimiz için böyle bir deyimin kullanılması ve benimsenmesi fertlerin kendilerine güvensizliği demek olduğundan bunu reddetmek lâzımdır. Evet, endüstri ilim ve teknik alanlarında geri kaldığımız taraflarımız var, fakat yurdumuzun zengin doğal kaynaklarını işleterek bugün dünyanın eriştiği ilim ve tekniğe değer vererek çağdaş medeniyetin içinde bulunmamız elbette mümkündür.

M. Kemal Atatürk, Türk milletine en büyük nasihatını şu üç kelimede özetlemiştir:

Türk! Öğün, çalış, güven!

Bu sözleri Ankara'daki Güvenlik Anıtı için yazdırırken yanında bulunmuş ve açıklamasını dinlemiştim. O, diyordu ki:

Türklük esastır. Bu varlığı, tarih içinde araştırmak, tesbit edilecek Türk medeniyeti ile öğünmek yerinde olur. Fakat, bu öğünmeye lâyık olmak için bugün çalışmak lâzımdır. Her sahada, bilhassa medeniyet âleminde eser vermek için çalışkan olmayı hedef tutmalıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

26 Mart 1937'de ise O, gençlere hitap ederken şöyle diyor: "Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar, yorulmadan ne demek? Yorulmamak olur mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman dahi, durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da dinlenmeden beni takip etmektir. Yorgunluk her insan için tabiî bir haldir. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek manevî bir kuvvet vardır ki, işte bu kuvvet yorulanları dinlendirmeden yürütür.

Sizler, yeni Türkiye'nin genç evlâtları! yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz... Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler, asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan yorulmadan yürüyecektir".

İşte Atatürk, çalışkan fertlerin teşkil ettiği bir milletin geleceğe güvenebileceğini düşünmüştür.

Tarihiyle övünebilen, çalışmasına dayanabilen milletler, geleceğine güvenle bakmakta elbette haklı olacaklardır.

*
**

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

SONUÇ

Bu kitabımı bitirirken günümüzde üzerinde durulan konulara değinerek *Kemalizm = Atatürkçülük* deyimlerinden anladıklarımı açıklamak istiyorum.

Ben bu kitabımda M. Kemal Atatürk'ün biyografisini, fikrî hayatından bir kısmını belgeleriyle verirken, asıl Türk Devrimini belirli bir sıra içinde ele almadım. Halbuki günümüzde bu deyimlerin her bakımdan açıklığa kavuşması gerekir. M. Kemal Atatürk, İkinci Cihan Savaşı arifesinde Türkiye Cumhuriyeti 15 yaşını doldurduğu yıl, tarihî görevini ölümüyle sona erdirmiştir. Yarım asrını doldurmuş bu tarihî devremizin karakteristik vasfını iki bölümde incelemek gerekir.

Birincisi 1918 - 22 yılları arasında yurdumuzu istilâ eden düşmana karşı savunma ve belirli sınırlar içinde bağımsız Türk devleti.

İkinci devre 1922 - 1938. Bu zamanı M. Kemal "Türk Devrimi" diye adlandırır ve devrimi de şöyle tarif eder:

"Mevcut müesseseleri zorla değiştirmek". Biraz daha açıklık vermek için şu cümle ile tamamlar "Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak, yerlerine milletin en yüksek medenî icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri kurmuş olmaktır".

Levent Şahverdi Arşivi

İşte bu tarife göre Türk devriminin birinci bölümü, devlet şeklinde ve müesseselerinde yapılanları kapsar. Monarşik, teokratik Osmanlı devletinden, demokratik lâik Türkiye Cumhuriyeti Devleti müesseselerinin bu yeni şekle göre değiştirilmesi gerekmiştir. Bunu bir bütün olarak almakla beraber, devlet müesseselerinin zorla değişmesi yanında daimî bir ilerleme halinde olan sosyal bünyede elbette günün şartlarına uygun gelişmeler kaydedilmiştir.

Cumhuriyetin ilk devirlerinde sosyal yaşantımızda büyük önemi olan aile hukuku ve milletin yarı nüfusunu teşkil eden kadına siyasi alanda eşit hak tanınması elbette bir devrim hareketidir. Bunu diğer dünya devletlerindeki durumla mukayese edersek büyük bir ileri hamle olarak tespit ederiz.

Kıyafet ve şapka giyimini asrımızın medenî bir icabı olarak telâkki etmekle beraber, kıyafet her devrede yeniliklere değişikliklere uyar. Ancak Osmanlı devletinin çökme devrinde Türk'e kıyafet bakımından gayrı medenî bir görünüm vermesine sebep oluyordu. O zamanki katı geleneksel düzenin değişmesiyle elbette fayda temin edilmiştir. Çünkü bunlar bir geri zihniyetin temsilcisi idi.

Entellektüel alanda en verimli ve cezrî olanı ise harf değişikliğidir. Bu elbette büyük bir devrimdir. Atatürk bu hareketin başı olarak gelişimi ve yavaş yavaş tatbikini değil kanun yolu ile birdenbire eskiden yeniye ve hem de kolayca dönmeyi sağlamak istemiştir. Bu devrim şüphe yok ki her çevrede okuma - yazma nispetini çoğaltmıştır.

M. Kemal Atatürk ilke olarak şunları tespit etmiş ve açıklamalarını bizzat kendisi yapmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

Cumhuriyetçiyiz, diyor ve devlet şekli olarak millî egemenliğe dayanan sistemin demokratik usullerin gelişmesine bağlı olarak işlemesini öngörüyor.

Milliyetçilik, Türk milliyetçiliğini esas alarak Osmanlılığı red ederek, ümmet ve Turancılık ideolojilerini millî siyasetimiz için uygun bulmuyor.

Milliyetçiliğin esası Türk adında sembolleşiyor.

Halkçılık, prensibi ise, tamamen demokratik bir ifadedir. Çünkü kanun önünde herkesin eşit olması ve sınıf üstünlüğü tanınmamasıdır. Böylece de yine prensip olarak sınıf mücadelesi kabul edilmiyor. Türkiyede iş bölümüne göre Türk halkı vardır.

Devletçilik, Bu deyim tamamıyle ekonomik bir anlayışın ifadesidir. Bu mesele için aynen şu açıklamalar yapılmıştır:

"Kişinin çalışması esas olmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi geliştirmeye eriştirmek için milletin genel ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde özellikle ekonomik alanda devleti fiilen alâkadar etmek mühim esaslarımızdandır". Bu tarif için Atatürk ve o zamanki devlet adamlarımız arasında pek çok konuşmalar ve açıklamalar yapılmıştır. Bu prensibe göre devletleştirilen ekonomik kurullar olduğu gibi endüstri alanında doğrudan doğruya devlet'e ait olanlara, bir plan gereğince önem verilmiştir.

Lâiklik, Din ile dünya, din ile devlet işlerinin ayrılması anlamına gelir. Devlet idaresinde bütün kanunların ve usullerin çağdaş ilim ve fenne dayanması ve günün ihtiyacına cevap verecek durumda

Levent Şahverdi Arşivi

olmasını temin etmenin zaruretine inanarak dinî inançlarla bir tutulmaması kabul edilmiştir.

Bu ilkelere son olarak eklenen *İnkılâpçılık = Devrimciliktir*. Bu kelimenin de bir tarifi yapılmıştır ve denir ki: "Milletimizin birçok fedakârlıklarla yaptığı devrimlerden doğan ve gelişen prensiplere sadık kalmak ve müdafaa etmek esastır". Fakat asıl bu deyimin üzerinde Atatürk'ün konuşmalarından işittiklerim şöyledir:

Bu koyduğumuz prensipler, bugünün icaplarına göre milletimizin medeniyet yolunda gelişmesi için faydalı bulduklarımızdır. Ancak, sosyal bünye daima gelişen ve tekâmüle yönelmesi zarurî olan bir durumdadır. İlim ve teknik ise heran yeniliklere, icatlara açıktır. İşte bu durum karşısında insanların istek ve ihtiyaçları hem maddî hem manevî sahada daima çoğalan bir şekilde gelişir.

Tarihin seyri içinde hiç bir prensip dogmatik bünyesini muhafaza edemez. Onun için Türk milleti yaşadığı çağın medeniyet seviyesinin icaplarını yerine getirmek mecburiyetindedir.

İşte bu inkılâpçılık prensibine bağlı oldukça Türk topluluğu medeniyet âleminde geri kalmama yolunu bulacaktır. Ancak bunda da daima gözönünde tutulacak nokta, millî bütünlüğümüzü ve millî menfaatimizi en titiz bir itina ile muhafazadır.

Böylece *İnkılâpçılık = Devrimcilik* prensibi Cumhuriyetimizin ilk devrinde birtakım kökten değişikliklere konu olmuş, aynı zamanda Türk milletinin geleceği için de bir yol gösterici prensibi kabul etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir de bu münasebetle şunu kaydetmek isterim ki, her ideal addedilen nazariye, bütün milletlere uygulanamaz. Milletlerin ancak kendi bünyelerini iyi tanıyan ve içlerinden çıkabilecek önderleri ve idarecileri çağdaş bilim verilerinden faydalanma şartıyle toplumu ileri götürebilme yeteneğine sahip olurlar.

Devrim, herşeyi sadece devirerek değil, yapıcı-kurucu olduğu zaman bir değer taşır. Mustafa Kemal Atatürk'ün şu sözü ile kitabımın bu sonuç kısmını kapatıyorum. *"İnsan, hareket ve faaliyetin, yani dinamizmin ifadesidir"*.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

M. Kemal Atatürk'ün el yazısından örnekler

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

bütün bu söyle-
Hülasa §§ diklerimizi kısa bir
çerçeve içine sokmak
istersek, şöyle diye biliriz:

[redacted]

türk milletinin teessüsünde
müessir olduğu görülen
tabiî ve tarihî vakialar
şunlardır:

A. Siyasî varlıkta birlik
B. Dil birliği. C. yurt birliği
D. ırk ve menşe birliği.
E. tarihî karabet
F. ahlakî karabet.

§ türk milletinin teşekkü-
lünde mevcut olan bu şart-
lar diğer milletlerde kâmilen
yok gibidir. Daha umumî bir
tarif yapabilmek için,
diyelim ki bir cemiyete

Levent Şahverdi Arşivi

milletlerin teşekkülünde en mühim amiller olduğunu, bir defa daha kayıt ettikten sonra, [illegible] edecek millet hakkında, ikinci derece unsurları hale almayarak, mümkün olduğu kadar her millete uygulanacak bir tarifi bir şekle dökelim:

A. [illegible], [illegible] zengin bir hatıralar mirasına sahip olan;

B. [illegible], beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatta samimi olan;

D. Ve sahip olunan mirasın [illegible] muhafazasında beraberi devama hususunda [illegible]

Levent Şahverdi Arşivi

[illegible] müşterek olan
insanlar [illegible] birleşmesinden [illegible]
[illegible] vücuda gelen
Cemiyete millet
namı verilir.

Bu tarif tekkük olunursa
bir milleti teşkil eden insan-
ların rabıtalarındaki
kıymet, kuvvet ve [illegible]
vicdan hürriyetiyle, insani
hisse gösterilen [illegible]
riayet kendiliğinden an-
lasılır.

Filhakika, mazideki müşterek
zafer ve yeis mirası;
istikbalde, tahakkuk ettirilecek aynı
program;
beraber sevinmiş
olmak, beraber aynı ümitleri
beslemiş olmak;
kanunlar, elbette kavgının
medeni zihniyetinde, diğer

Levent Şahverdi Arşivi

her ölürlü şartların
Fevkinde mana ve
ehemmiyet alır. Şu (ve) sabirleşir-
Bundan evvel
tespit ettiğimiz taariften
mülhem olarak deyebiliriz
ki, milliyet meselesi,
ferdi ve müşterek hürri-
yet meselesidir.

Ohalde, meseleyi prensip
halinde ifade edelim:
Bir milletin, diğer millet-
lere nispetle tabii veya
müktesep, hususi
karakterler sahibi olması;
diğer milletlerden farklı
bir şuur teşkil etmesi;
ekseriya onlardan ayrı olarak
onlara mukabil inkişafa
sahi bulunması keyfiyeti-
dir, milliyetler prensibi,

Levent Şahverdi Arşivi

edenler.

Bu prensibe göre her ferd ve her millet kendi hakkında hüsnü niyet, topraklarının bütünlüğü tasavvur ve talep etmek hakkına ve bu hakkın istimalini men veya tahdid eden manileri bertaraf etmek hak ve hürriyetine maliktir.

Bu düstur, bize hangi milletlerin hür, hangilerinin hürriyetinden şu veya bu şekilde mahrum olduklarını, yani millet namını taşımağa layık olmadıklarını sühulette göstertir.

Levent Şahverdi Arşivi

menşeine ve meşruiyyetine temas etmektedir.

§ Demokrasi prensibinin Mütterenyak

demokrasi esasi, bugün, asri teşkilatı esasiyyenin, umumi faikasi gibi görünmektedir.

Hükümdarlık ve oligarşi, artık yanı geçmiş; arızi şekillerden başka bir mahiyette telakki edilemezler gerçi, henüz, başlarında hükümdarlar, bulunan devletler vardır. Fakat, bunların, hemen hepsi, demokrasi prensibini kabul etmektedir.

Artık hakimiyyetin, sahibi olduğunu iddea cesaretinde bulunabilecek, hükümdar, enderdir.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir milletin, amelî olarak demokrasi prensibini idare etmesi, o milletin ekseriyyetinin, ictimaî kuvvetinin, bir neticesidir. Millet, kâfi derece kuvvetli olunca, kuvvet ve kudreti eline alır. Bir hadise bazan ihtilal ile ve bazen de hükumdarla müsâlihane bir anlaşma ile husûle gelir.

Artık, bugün, Demokrasi fikri, daima yükselen bir dalga gibi, yirminci asır, birçok müstebid hükumetlerin, bir dalga ile beğdüldüğünü görmüştür. Prusçarlığı, osmanlı padişahlığı ve hilafeti, Almanya ve avusturya-macaristan imparatorlukları bunların başlıcalarından olmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

Demokrasinin, idealiyle, bütün manasıyla
~~bütün manasıyla tatbiki ile de~~
~~bilmek için, devletin~~
milletin heyeti umumiyesinin, aynı zamanda,
idare eden vaziyette bulunmasını, hiç olmazsa,
devletin son iradesinin, ~~ifadesi~~ yalnız milletin
ifade ve izhar etmesini
ister. Maatteessüf, milletin,
cünüklüğü, ~~[illegible]~~ fikri terbiye
dereceleri, ideali tatbikinde,
bütün ideallerden
mahrumiyeti mucip ola-
bilecek ihtiyatsızlıklardan
içtinabı mucibtir.
Binaen aleyh, demokrasi
prensiplerinin, en asri
ve mantıki tatbikini

Levent Şahverdi Arşivi

Hükümet temin eden şekli,

Cümhüriyettir.

Cümhüriyette, son söz millet tarafından, müntehap meclis-teden / ~~Teşrii~~ millet namına ~~Teşrii~~ Heyetleri Kanunları o yapar. Hükümete itimat eder ve onu iskat eder. Millet, ~~mec~~ vekillerinden, memin olmazsa müsaraten zamanlarda nihayetinde, başkalarını intihap ederler. Millet, hakimiyetini, devlet idaresine iştirak için, ancak, zamanında, reyini kullanmakla temin eder. Cümhüriyetin hükümeti muhtelif bir zaman için bir usul ve tarzda / menşeden bir reisicümhura itimat olunur. / ~~bir itimat reisine~~ bir vekili

demokrasiye muhalif asrî cereyanlar

Bizim, devlet teşkilatında esas prensibimizi teşkil eden demokrasinin, esasî faraziyesini tarif ettik. demokrasinin bu mefhumuna karşı muhtelif nazariyelerin, bugün mevcut olduğunu söylemiştik.

I – Bolşevik nazariyesi.
II – ihtilalî siyasî iradeler nazariyesi.
III – menfaatlerin temsili nazariyesi.

Bu nazariyelerin, demokrasi nazariyemize, bugünde nekadar haksız olduklarını kısaca, izah edelim:

I – Bolşevik nazariyesinin, Rusyada, tatbik olunmuş şekline bakalım; bütün Rus milleti içinden

amele, [redacted] deniz ve
kara kuvvetlerinden
ibaret, bir ekalliyet
~~Komünist partisi nam~~
~~altında~~, iktisadi esas-
lara müstenit, Komünist
partisi namı altında
birleşerek, bir diktatüe,
vücuda getirmişlerdir.
gayelerinde, milli değildirler.
şahsi hürriyet ve mesa-
vat tanımazlar. halk hâki-
miyetine riayetleri yoktur.
dahilde, (yeriyoğu) celeri tazyik ile
~~n~~aktai nazarlarine
itaata mecbur tutarlar,
haricte, propaganda ve
ihtilal teşkilatı ile,
bütün dünya milletleri ne
~~k~~endi prensiplerini
~~k~~ tesmile çalışırlar.

Halbuki, ~~k~~ hükümet teşki-
linden gaye, ~~e~~ evvela, ferdi

Levent Şahverdi Arşivi

hürriyetin temamen Bolşevik tarzı hükümetinde istibdat mahiyeti görülmektedir. Bir cemiyetin, Bir kısım insanların, maktaı nazarlarının zorla, esiri ve zelimi yaşatmak şeklinde, tabii ve makul bir hükumet sistemi nazarında kabil olamaz.

II- ihtilalci siyasi sendikalizm nazariyatçıları olan, heterodoks, siyasi teşekküller yalnız, Kendi menfaatleri lehine yaptırmak, ve nihayet siyasi Kuvvet ve Hakimiyeti ellerine geçirmek isteyen işçi gruplarıdır Bunlar, maksatlarını zorla istihsal fırsatını intizar ederler.

Levent Şahverdi Arşivi

zaman, zaman, umumî grevler yaparak, hükümet adamları üzerinde, müessir oluyorlar, ve, bazı işleri kendi lehlerine hal ettiriyorlar; yavaş yavaş, mevcudiyetlerini, ihsas ediyorlar. (İtalya) İngiltere, Fransa ve Almanyada, tesirlerini göstermektedir. Almanyada, bu nazaryatçıları, azçok tatmin için, millet meclisi yanında, iktisadî mahiyette, azası onlardan olmak üzere bir meclis yapmışlardır. Biz de ola ki iktisat meclisi vardır. Fakat, bu, herhangi bir, bazayık üzerine değil doğru olan doğruya, hükümetin, faydalı görmesinden istişarî mahiyette

Levent Şahverdi Arşivi

efradının ekseriyeti tarafından değil, ~~bir~~ gruplar tarafından ve gruplardan ~~bazı~~ olduğu menfaat ~~taraftarı olan~~ olacağında şüphe edilmeyecektir. Meclisteki gruplardan birkaçı bir araya gelip, iktidar mevkiine geçince, yalnız kendi menfaatleri için çalışacaklardır. Buna kim mani olacaktır.

İşte bir sebepten dolayıdır ki, biz bu ve bundan evvelki, nazarı dikkate alınan, memleket ve milletimiz için münasip görmüyoruz. Biz, memleket halkı efrat ve muhtelif sınıf mensuplarının, yekdiğerine yardımlarını, aynı kıymet

Levent Şahverdi Arşivi

Ve mahiyette görürüz, hepsinin menfaatlarinin aynı derecede ve aynı mesafede perverlik hissi-le temenna çalışmasıdır.
Milletin umumi refahı devletin bünyesinin tarsini için, daha mü-vafik olduğu kanatindayız. Bizim nazarimizde çiftçi, çoban, amele, tüccar, sanatkar, asker doctor, velhasıl herhangi bir içtimaî müessesede faal bir Vatandaşin hak, menfaat ve hürriyeti misakidir. devlete, bir telakkiyle aramı nafi olmak ve milletin emniyet ve irdesini, mahal line sarf edebilmek, bizce,

Levent Şahverdi Arşivi

1/

Vatandaşa karşı mükellefiyetinde Hükümetin devletin vazifeleri.

Derslerimizin başlangıcında, Milletin kurduğu devletin ve Hükümet teşkilâtının, vatandaşlara karşı, mükellef olduğu vazifeleri ve salâhiyetleri, ümumiyet olarak, saymıştık. Bu vazifelerin mahiyetleri tetkik olunursa, şöyle bir sıra yapılabilir: A- memleket içinde, asayişi ve adaleti tesis ve idame ederek, vatandaşların, her nevi hürriyetini, masun bulundurmak. B- Harici siyaset ve diğer milletler münasebetleri eşi idare ederek ve dahilde her nevi müdafaa kuvvetlerini, daima, hazır bulundurarak, milletin istiklâlini emin ve mahfuz

Levent Şahverdi Arşivi

bulundurmak.

Bu iki nevi vazife, devletin, en esasli, vazifelerindendir. Denilebilir ki, devlet teşkilinden maksat, bu iki vazifenin ifasini temin etmektir. Çünkü bu vazifeler, vatandaşlarin fert olarak, yapmağa müktedir olamayacaklari işlerdir. Hatta, vatandaşlarin, bu vazifeleri, kismen olalu, yapmağa kalkismalari caiz degildir; zira, öyle olursa, anarşi olur; devlet kalmaz. Meselâ; bir vatandaş, kendi kendine bir ecnebi devletle, siyasi bir temas ve münasebette bulunamaz.

Bir vatandaş, memleket müdafaşinda, başina toplanaca bilecek bir takim, kimselerle, başli başina hareketa mezun degildir.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu son saydığımız işleri, devletin yapmamasını, bu gibi işleri, ~~fert~~ devletin, fertlere terk etmesi lazım geldiği iddeasında bulunanlar vardır. Bu nazariyeyi tasvip ve takip edenlere "Ferdiyetçi" derler.

Milletin, umumi ve müşterek menfaatlarına ait, siyasi, fikri ve içtimai olduğu gibi iktisadi her nevi işlerin, fertlere bırakılmayıp devlet tarafından yapılması daha müsait olacağını nazariyesini müdafaa eden "Devletçiler" de vardır.

Biz, devletimizin içtimai, tatbikatı münasip olan prinsibi, tespit için, "Ferdiyetçi" ve "devletçi" lerin istinat ettikleri noktaları ve bunlar üzerinde demokrasinin bariz vasıflarını, göz önünde

Levent Şahverdi Arşivi

tutarak, kısa bir
muhakeme yapalım:

Malûmdur ki, Türkiye
Cümhüriyeti, demokrasi
esasına müstenit, bir
devlettir. Demokrasi ise,
esas itibariyle, siyasî
mahiyettedir; Fikrîdir;
Ferdîdir; Müsavatperver-
dir.

Demokrasinin, bu
esas noktalarına göre,
~~devletin vazifesi~~ Vatan-
daşın siyasî hürriyet
ve menfaatini temin etmek,
ve Vatandaşın fikrî, ictimaî, sanat gibi fikrî sahalarda inkişafını temin ile alakadar olmak, ve Vatandaşın, Millî hakimiyete istirak hakkını ve bütün Vatandaşların aynı siyasî hakları-lara haiz olmalarını

Levent Şahverdi Arşivi

27, I, 1930
Pazar ertesi

Hürriyet

Hürriyet, insanın, düşündüğünü ve dilediğini başka [illegible] hiç bir tesir ve sürükletme olmaksızın, mutlak olarak yapabilmesidir.

Bu tarif, Hürriyet kelimesinin en geniş manasıdır. İnsanlar, bu manada, hürriyete, hiç bir zaman sahip olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü, malûmdur, ki insan, tabiatın mahlûkudur. Tabiatın kendisi dahi, mutlak bir değildir; kâinatın kanunlarına tabidir. Bu sebeble, insan, ilk önce, tabiat içinde, tabiatın kanunlarına, şartlarına, sebeplerine, amillerine bağlıdır. Mesela, dünyaya gelmek veya gelmemek, insanın elinde değildir olmamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda, tabiatın ve bir çok mahlûkatın zebûnudur. Himaye edilmeye, beslenmeye, korunmaya, büyütülmeye muhtaçtır.

Levent Şahverdi Arşivi

31 I 1930
Cuma
günü

— 1 —

Hürriyetin muhtelif şekilleri

Bir milletin Harsî yükseldikçe, ~~Fertlerinin~~ Ferdî Hürriyetin tatbikat sahaları genişler ve çoğalır, muhtelif şekilde, ~~Fertî hürriyetler~~ meydana birbirinden ayrı ve müstakil ferdî hürriyetler meydana çıkar. Bu hürriyetler, mahiyet ve tabiatlarına göre ~~başlıca~~ iki gruba ayrılırlar:

Birinci grup içinde sayabileceğimiz hürriyetler, başlıca, ferdin maddî menfaatlarına tekabül eder, ki şunlardır:

1°— Kelimenin dar manasile, Şahsî hürriyettir. Yani, serbestçe, gitmek, gelmek, milli topraklarda kalmak, yahut, oradan çıkmak hakkına malik olmaktır (Seyahat ve ikamet Hakkı ve hürriyeti). Bununla beraber, ~~hürriyeti~~ keyfî tevkiflerden, hapistan ve cezadan masun olmak emniyetidir.

Levent Şahverdi Arşivi

2º— Hürriyeti meskenin taarruzdan masuniyetidir. Bir hak sahsi emniyetin mebadi ve temadisidir. Insan, evinde sahibidir ve oraya ancak istediğini sokar. Bir insanın evine, Hükümetin, müdahalesi, yalnız, Kanunun tayin ettiği hallerde ve surette olabilir.

3— Ferdi milkiyettir. Bir insanın, emniyet mahalli olan, hayat, sahibi olmasıdır, devletin müdahale edemeyeceği. Ferdin en yüksek haklarındandır. Insan, namüskarane, sahibi olduğu mal ve mülküne, istediği gibi (X)

4º— Ticaret, Saay ve Sanaat Hürriyetidir. Insan hayatını kazanmak için, istediği iste, meslekte ve sanatta çalışabilir, bu hürriyette serbestir. Ancak, bu hürriyetin umumun eyiliği için meşrut olarak, bir takım kanuni kayıtlar ve şartlara tabiidir. Mesela, bir sütçü, bir ekmekçi bir takım sıhhi müsaadelara riayete mecburdur.

Levent Şahverdi Arşivi

Taassupsuzluk (tolerans)

"Hürriyet, ihtimal ki zorla tesis olunur; fakat, herkese karşı, taassupsuzluk göstermekle ve aldırmamazlıkla muhafaza ~~olunur~~ edilir."

Hürriyetin ve vicdan ve din hürriyetlerinin ne olduğunu biliyoruz (Notlar S. 53)

Türkiye Cümhüriyetinde, herkes allaha, ~~[illegible]~~ istediği gibi ibadet eder. Hiç kimseye dinî fikirlerinden dolayı bir şey yapılmaz. Türk Cümhüriyetinin resmî dini yoktur. Türkiyede, bir kimsenin fikirlerini, zorla başkalarına kabul ettirmeye meyal kalkışacak kimse yoktur ve buna müsaade edilmez. Artık şanımı mütekitler, derin iman sahipleri, hürriyetin icaplarını öğren

Levent Şahverdi Arşivi

Kestiğimiz ananalara
Karşı bahemal, sadaka
tin iadesini isterler.
~~Bunlar, tabiat~~
Bu gibi insanlar, kendi
itikat ettiği gibi, itikat
etmiyen kimseleri
istedikleri gibi ezemez-
lerse, kendilerini, cende-
rede hiş ederler.

Herhalde, taassupsuz-
luğun arzu ~~etti~~ ediliği-
gi gibi, ümumileşmesi
hüz haline gelmesi
~~için, lâzımdır, bizcesi~~
fikri terbiyenin
yüksek olmasına
bağlıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

~~1~~

Insanlar birbirine bağlıdır (~~Solidarite~~ Bağlılık (Solidarité))

"İlim, cemiyetlerin birleşik-liğinin sırrını, insanlara açmıştır; bu sır, insanların birbirinde olan bağlarıdır."

Bütün - İnsanlar; bir ~~cemiyet~~ içtimaî ~~hayat~~ vücudun (bir şekilde) azaları-dır ve birbirine bağlıdır. Bu-nu insanlar, ölülerin ~~ruhları~~, ~~yaşayanlar~~ karşı vaziyetleri, ~~olduk-larından~~ dolayı, ~~insanlar~~ arasında ~~manevî~~ bağlar, ~~yalnız mekânda değil, zamanda da vardır: zamanlar~~ her zamana ve her mekâna şamildir.

Bu bağlar; ~~bağlar, şefkat~~ ~~iktisat bağlarıdır~~

tabiîdir, içtimaîdir ve iktisadîdir.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu noktada, şöyle bir nazariyye şöylenmektedir.

Tekâmülün gayesi, insanları birbirine benzetmektir; dünya birliğe doğru yürümektedir; insanlar arasında, sınıf, derece, ahlak, eğitim, dil, ölçü farkı gittikçe azalmaktadır. Taşıdı yaşamak kavgasının, ırk, din, hars, terbiye yabancıları arasında olduğunu gösterir. Birliğe doğru yürüyüş, sulha doğru yürüyüş demektir.

Bağlılık hakkında, bir fikir edinmeye, en münasip olan düşünüş ve görüş bir son mütalaa olabilir.

Bu mütalaanın ahlaki bir kıymeti de vardır.

Levent Şahverdi Arşivi

M. Kemal Atatürk'ün Annesi
Zübeyde Hanım

M. Kemal Atatürk'ün Babası Ali Rıza Efendi 1876 - 1877 yılında "Selânik Vilâyeti Asâkiri Milliye Taburunda gönüllü subay kıyafetinde

Levent Şahverdi Arşivi

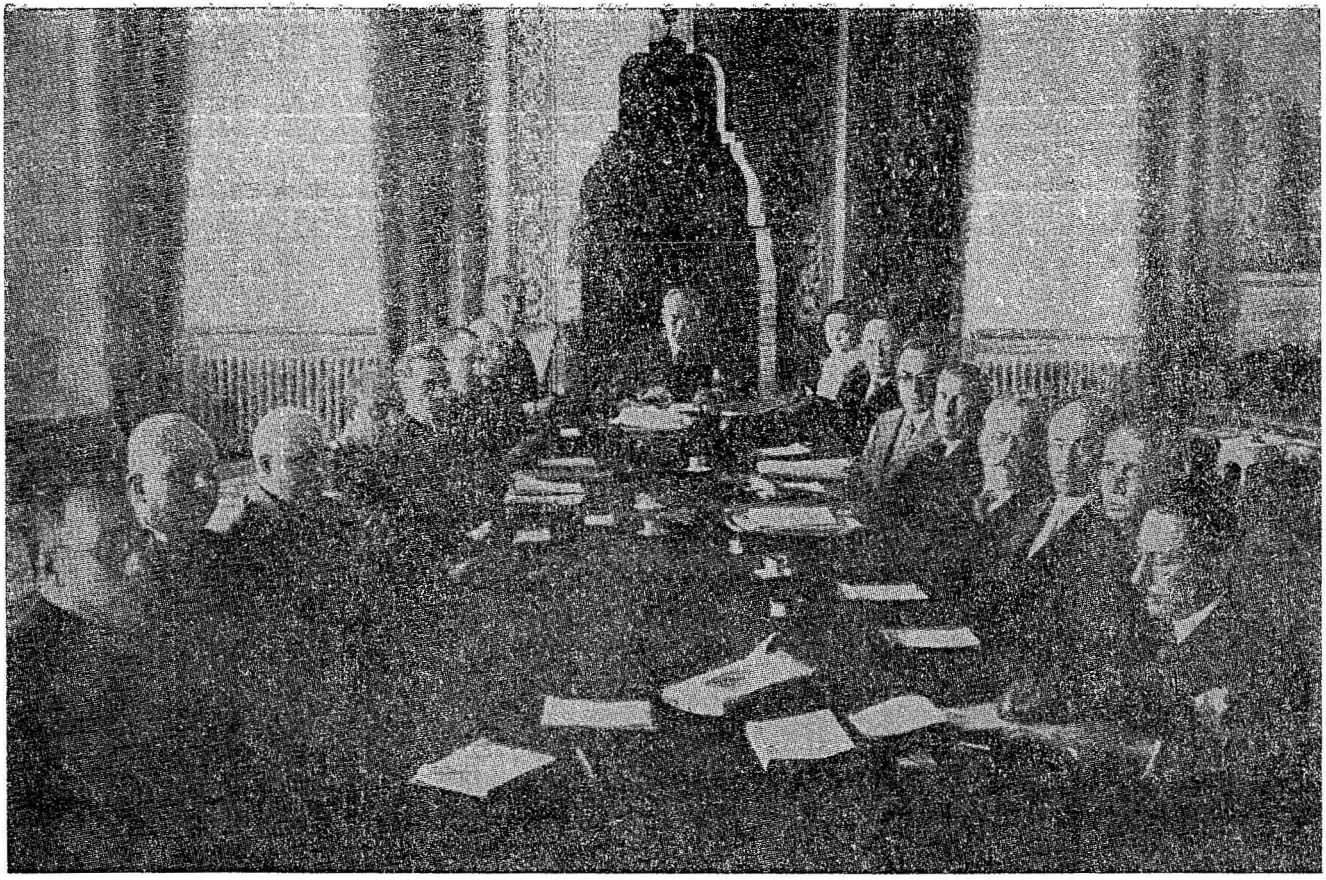
M. Kemal Atatürk Florya Köşkü Kütüphanesinde

Levent Şahverdi Arşivi

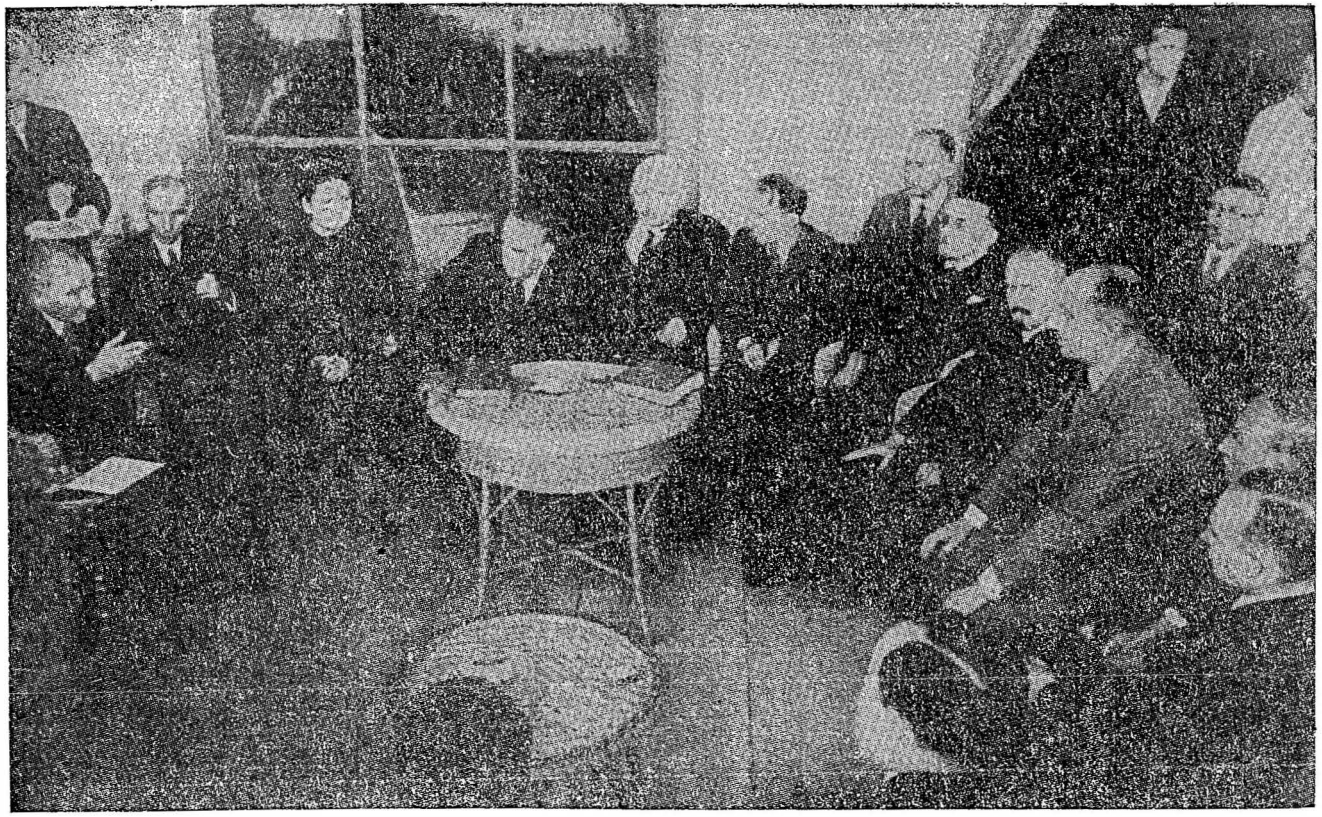
M. Kemal Atatürk eski Köşkteki çalışma odasında 1930

Levent Şahverdi Arşivi

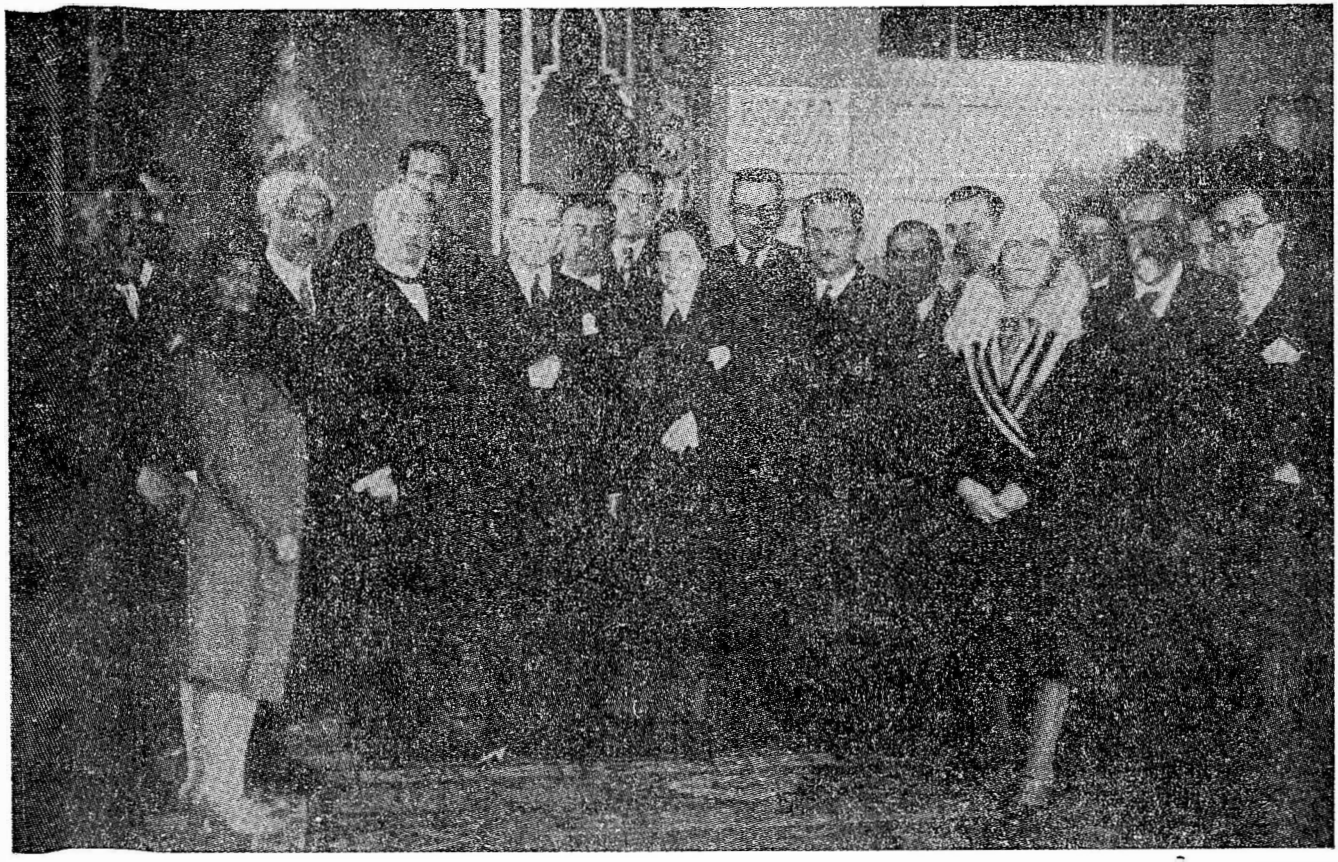
Türk Tarih Kurumu üyelerinin, eski Halkevinde, Gazi M. Kemal Atatürk'ün başkanlığındaki toplantılarından biri (19 Temmuz 1931)

Levent Şahverdi Arşivi

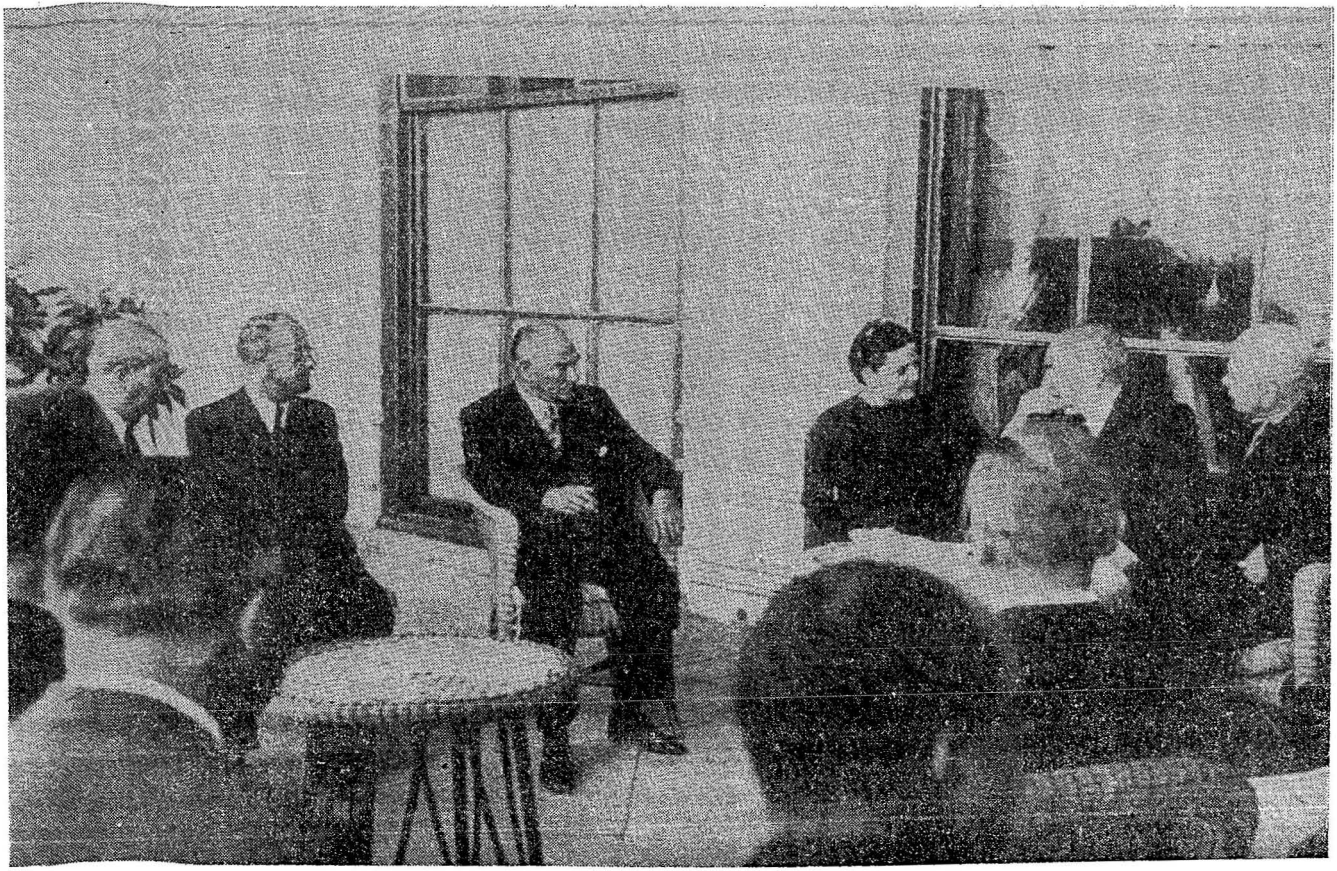
1936: Dil Kurultay'ında Kemal Atatürk; Açılıştan önce yabancı bilginlerle görüşüyor

Levent Şahverdi Arşivi

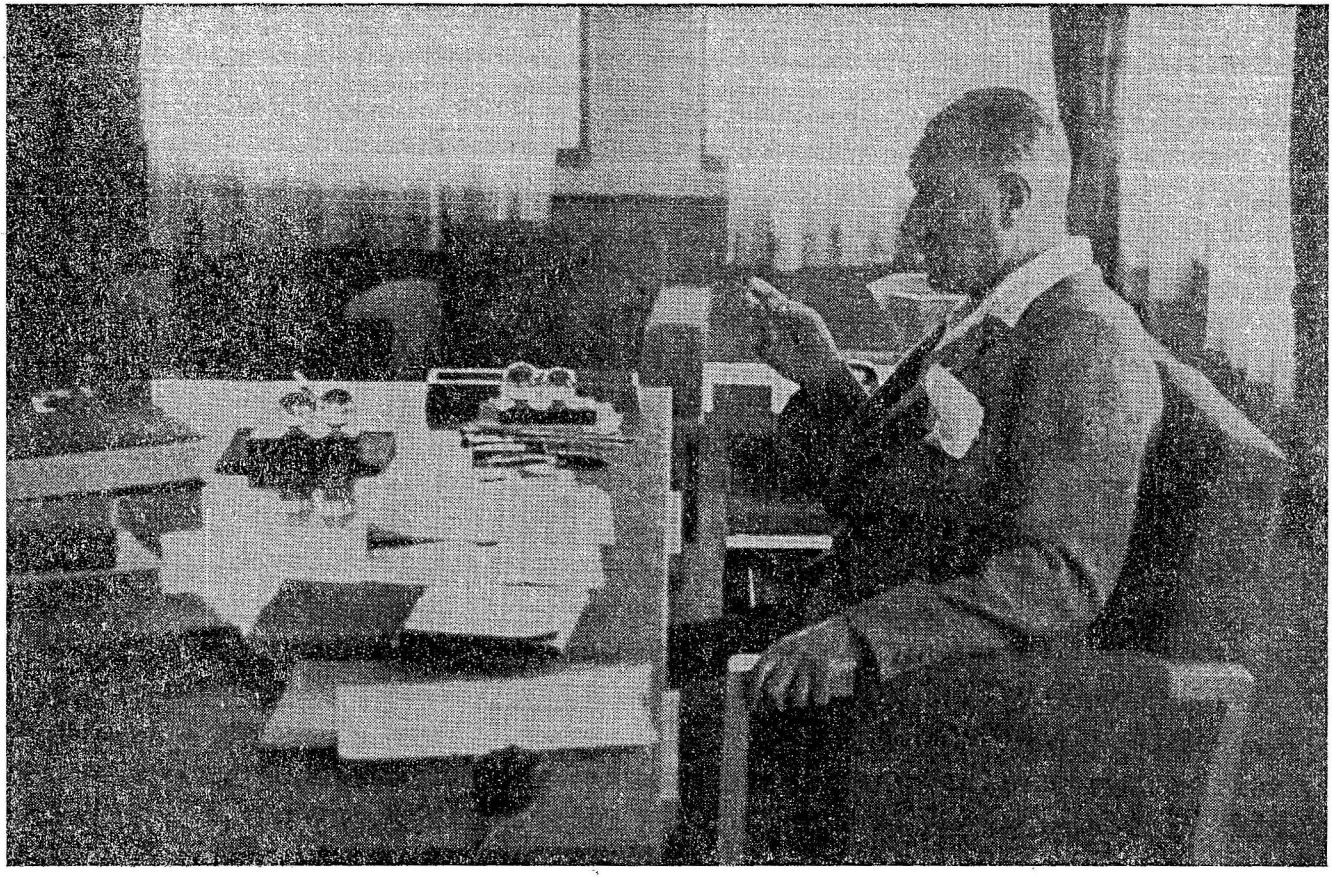
Türk Ocağında Kadın Hakları üzerine konferans verdikten sonra, aynı gün Belediye seçimlerinde kadınlara hak veren kanun çıkmıştır. (3 Nisan 1930)

Levent Şahverdi Arşivi

Kemal Atatürk, Dil Kurultayı esnasında Dolmabahçe sarayı terasında yabancı bilginlerle

Levent Şahverdi Arşivi

Kemal Atatürk Floryada çalışma odasında

Levent Şahverdi Arşivi